

UNGJILLI SIPAS MATEUT

komentar

Agim Rama

Rruga e Paqes

2020

Hyrje

Ungjillin sipas Mateut e shkroi Mateu (hebr. *Matai*), tagrambledhësi, i cili ishte njëri nga apostujt. Meqenëse ishte njeri që dinte shkrim e këndim, do të ketë qenë sekretar për grupin e apostujve. Ka mundësi se mbante (me stenografi?) shënime për mësimin e Jezusit.

Ky Ungjill para së gjithash u drejtohej rretheve çifute dhe ndoshta palestineze. Është një apologji e shkruar me qëllim që t'i kundërshtojë shpifjet çifute për personin e Jezusit. Çifutët pranonin me shumë vështirësi çështjet që vijnë:

1) Lindjen e mbinatyrshme të Jezusit.

2) Nocioni i Mesisë që vdiq në kryq (sipas atyre, ai ishte kështu nën mallkimin e Perëndisë).

3) Ringjallja e Jezusit

Prandaj Mateu këto çështje i trajton me hollësi. Përveç kësaj njerëzit donin të dinin:

Meqenëse Jezusi lindi gjoja në Bet-Lehem, pse kaloi aq shumë kohë në Galile?

Si e dini se Jezusi nuk ishte fëmija i paligjshëm i Marisë?

Përsa i përket ringjalljes, a nuk ishte e vërtetë se dishepujt e vodhën trupin e tij?

Me kalimin e kohës, njerëzit donin të dinin për personazhet e dorë së dytë të tregimit. P.sh. pse Juda e tradhtoi mjeshttrin e tij? Pse Pilati e dënoi me vdekje Jezusin?

Shumë vend i kushton mësimin të Jezusit, sepse çifutët interesoheshin për qëndrimin e Jezusit ndaj polemikave të ndryshme për interpretimin e ligjit çifut. Pikërisht për çështjen e interpretimit të ligjit Jezusi grindej me autoritetet çifute: ai e interpretoi ligjin në drejtimin e vet, Mesisë, kurse

ata e kishin absolutizuar ligjin sa që madje e përjashtonin Mesinë nga mendimi i tyre. Ata pothuajse e kishin zëvendësuar Mesinë! Atje ndodhet lëndë unike për ungjillin e Mateut sepse para së gjithash ka të bëjë me kombin izraelit dhe me çifutët.

Jezusi paraqitet si Mesia i Izraelit: është mbreti i dinastisë së Davidit, i cili është trashëgimtari i fronit të Izraelit (kjo theksohet në gjenealogjinë në fillim të ungjillit).

Jezusi është Moisiu i dytë që sjell te populli ligjin e Perëndisë të interpretuar tani në lidhje me banimin e Shpirtit të shenjtë (dhuratës së Mesisë) në besimtar, e kjo do të bëhet e mundur në një nivel të lartë moral. Duke shpjeguar Ligjin, Jezusi, gjithashtu, korrigjon shpjegimin rabinik të rremë të ligjit nga skribët dhe farisenjtë, të cilët ligjin ia përshtatnin normave njerëzore.

Struktura e ungjillit i përgjigjet asaj të Torës (Pesëlibërshit). Ndahet në 5 pjesë lëndesh mësimore:

1. Etike: predikimi në mal (5,1-7,27) – manifesti i Moisiut më të madh; mbretëria e qiellit sjell elementin eshatologjik; të varfrit janë të përshpirtit; toka është toka e premtuar. Kjo tregon ngjyrimin çifut te lumturitë. Interpretime të ndryshme të Ligjit nga ato të farisenjve; pajtuesit janë ndoshta ata që pajtohen me Perëndinë.

Predikimi në mal është etika: pjesa e dytë (pjesa e parë është Ligji), sepse ka të bëjë me motivacione; kritikimi i farisenjve për përshtatshmërinë e Ligjit me normat njerëzore, por edhe paralajmërim kundër antinomianizmit.

2. Misionare: Porosia misionare e 12 apostujve (10,1-42) – predikime ndaj çifutëve tani dhe gjatë ngushticës së madhe.

3. Predikuese: Shëmbëlltyrat e mbretërisë (13,1-52).
Merren parasysh aspektet e ndryshme të mbretërisë në formën e saj të ndërmjetme (fillimi, zhvillimi, dhe kulmi).

4. Kishtare: Marrëdhënet në kuadrin e mbretërisë (18,1-35). Pushteti, ndjesa, rregullimi i grindjave.

5. Eskatologjike: Kthimi i Mesisë (24,1-25,46).

Lënda mësimore është rradhitur për t'u mësuar përmendsh: p.sh.

Gjenealogjia: 14 x 14 x 14;

lumturitë: 8;

Antitezat: 6 (Mt 5,21-48) – keni dëgjuar se u ishte thënë të vjetërve, por unë po ju them...

Ritet fetare: 3

vajtimit: 7 për mësuesit e Ligjit.

mbledhja 10 mrekujsh

predikim parabolik: 8 shëmbëlltyra për mbretërinë.

Mateu ka prirje ta largojë lëndën jothelbësore nga tregimet (ndryshme nga Pjetri tek ungjilli sipas Markut) sepse interesohet për mësimin shpirtëror.

Jezusi është Shërbëtori pësimtar, i cili vdiq për mëkatet e popullit, për të realizuar të ardhmen e tij të paracaktuar nga Perëndia.

Meqë çifutët si komb nuk e kishin pranuar Jezusin, ai themelon bashkësinë mesianike të përbërë nga çifutët dhe joçifutët, që do të trashëgonte frytin e vdekjes dhe ringjalljes së tij. Por kjo masë ishte në fuqi vetëm derisa kombi çifut do ta pranonte Mesinë. Prandaj, Jezusi jep mesim për mënyrën e jetesës në këtë komunitet ose bashkësi. Më në fund Jezusi paraqitet si Mesia që do të kthehet në fund të erës sonë për të gjykuar kombin izraelit për të vendosur se

cilët do të jenë anëtarët e mbretërisë që ai do ta themelonte. Ata që nuk e pranuan atë, do të përjashtohen.

Mateu thekson (nganjëherë me anën e tipologjisë) se si jeta e Jezusit ishte plotësim i shumë profecive mesianike që u bënë në Dhiatën e Vjetër.

Këto pjesat e mësimit janë të ndara nga tregime mrekujsh. Këto mrekulli shërbëjnë për ta identifikuar Jezusin si Mesinë e premtuar. Ai është i njëjti person që do të bëjë në shkallë më të madhe gjatë mbretërimit të tij viteve atë që po bën tani. Përveç kësaj, mëqenëse mund të kryejë mrekulli fizike, të dukshme, kjo do të thotë se ai ka pushtet të plotë për të kryer mrekulli të brendshme (të padukshme) si ndjesën e mëkatëve dhe dhënien e Shpirtit të shenjtë.

Plotësimi i profecisë është një temë tjetër i këtij ungjilli. Misioni i Jezusit ishte plotësimi i Ligjit dhe Profetëve. Mateu na tregon me hollësi se si kjo u realizua në jetën e Jezusit.

Ka edhe themën e gjykimit; te ky ungjill ka më shumë lëndë për «errësirën e jashtme, vaj dhe kërcëllimin e dhëmbeve» se te ndonjë ungjill tjetër. Jezusi shihet si Gjyqtar i Izraelit, që do të kthehet për të gjykuar kombin e tij.

Ngjyrimi çifut shihet tek temat që vijojnë:

1. Plotësimi i profecive të DhV.
2. Aludim për çëshjet e diskutimit rabinik.
3. Përdorim i shprehjes «mbretëria e qiellit» e jo «mbretëria e Zotit».
4. Ritet çifute nuk shpjegohen aspak.
5. Misioni i Jezusit i drejtohet vetëm Izraelit.
6. Merret seriozisht pushteti i udhëheqesve çifutë.
7. Kombit çifut dënohet rëndë, veçanërisht udhëheqësit.

8. Theksohet rëndësia e tepricës çifute (shenjtërit, kisha) që duhet zgjeruar për t'i përfshirë edhe joçifutët.

9. Eskatogjikisht (d.m.th. në fund të fundit) raporti i personit me Jezusin, Mbretin (Mesisë), shihet si vendimtar për hyrjen në mbretërinë e Zotit (e parafytyruar si gosti).

10. Ungjilli është lajmi i mirë për Mbretin (Mesinë). Kjo shihet si vijon:

a) plotësimi i idealeve të monarkisë.

b) Jezusi (Mesia) shihet si mbret universal.

c) Tundimet dhe tallja e Jezusit shihen si mospranimi i këtij pretendimi.

d) Ungjilli fillon me paraqitjen e Jezusit si Imanuel (Perëndia me ne) dhe mbaron me shprehjen «UNË JAM me ju përgjithmonë.»

11. Lënda eskatologjike të Mateu do të bëjë kryesisht me kombin çifut dhe shpjgohet:

a) sipas pikëpamjes së dikujt që banon në Izrael.

b) sipas pikëpamjes së profecisë së Danielit rreth 70 periudhave prej 7 vitesh.

Vendi i shkrimit: do të jetë Antiokia. Ignati, biskup i Antiokisë, e përmend i pari këtë ungjill. Sidoqoftë, pjesat e ungjillit të shkruara në aramaisht, ndoshta një listë përmbushjesh profecish ose tregimet për fëmijërinë dhe shfaqjeve të Jezusit pas ringjalljes, do të kenë qarkulluar më parë në Palestinë. Papi do të bëjë aludim për këto kur thotë: Mateu i përpiloi i pari thëniet në aramaisht dhe secili i përktheu sipas mundësisë.

KOMENTAR

1. **Lindja dhe fëmijëria e Jezusit Mesia.** 1,1 – 2,23.

A. **Gjenealogjia e Mesisë.** 1,1-17. Ky trung familjar nga Abrahami në Jezus, duke vazhduar nëpërmjet mbretërve të shtëpisë Davidike, ka për qëllim të paraqesë pretendimin e Jezusit në fronin e Davidit. Megjithëse kishte qenë i lirë për gati gjashtë shekuj, askush nuk mund të priste konsiderim serioz nga hebrenjtë si Mesia, përveç nëse mund të dëshmonte prejardhjen e tij mbretërore. (Lk 3,23-38 paraqet një gjenealogji, me sa duket Maria) për të treguar trungun familjar të Jezusit, i cili ishte gjithashtu nga familja Davidike.)

1. **Libri i breznive.** Një shprehje hebraike kuptohet ndryshe si titulli i gjithë Ungjillit të Mateut, dy kapitujve të parë ose shtatëmbëdhjetë vargjeve të para. Një shprehje e ngjashme në Zan. 5,1 është mjaft e gjerë për të përfshirë gjenealogjinë dhe narracionin që gërshetohet (Zan. 5,1 – 6,8). Jezusi është emri historik; Krishti (ekuivalent i Heb. Mesia, është titulli i zyrës së tij. Të dy emrat nuk u përdorën përgjithësisht si një emër i duhur deri pas Ngjitjes. Djali i Davidit dhe djali i Abrahamit e lidhin Jezusin me premtimet mesianike (Zan 12,3 – 13,15; 22,18; 2 Sam 7,12-13; 22,51).

Kjo do të jetë gjenealogjia e Josefrit, ndërsa gjenealogjia te Luka është ajo e Marisë. Një mundësi tjetër është se Mateu tregon linjën ligjore të Jezusit, ndërsa Luka tregon linjën fizike.

2. Lista fillon me Abrahamin, babai i racës për të cilën ishte shkruar Mateu, dhe i pari për të cilin u dha premtimi mesianik. *Juda dhe vëllezërit e tij.* Megjithëse trungu familjar

erdhi nëpër Judë (Zan. 49,10), të gjithë patriarkët ishin trashëgimtarë të premtimit mesianik.

3-6. Tamara (shih Zan. 38). Ishte e pazakontë që gratë të renditeshin në gjenealogjitë hebraike. Megjithatë, katër gra janë renditur këtu (megjithëse zbritja ishte përmes burrit në secilin rast). Dy ishin paganë (Rahab, Ruta); tre rrahje morale morën (Tamara, Rahaba, Bat-Sheba). A nuk ka këtu ndonjë dëshmi tjetër e hirit të Zotit në planin e tij për të shpëtuar mëkatarët? Përsëritja e titullit të mbretit David thekson karakterin mbretëror të kësaj gjenealogjie.

7-11. Këto vargje emërtojnë mbretër, të gjithë këta janë renditur edhe në I Kron 3,10-16. Pasi Jehoram Mateu lëshon emrat e Ahazjahut, Joashit dhe Amacjahut, dhe pas Joshijahut ai e lë Jojakimin. Largimet janë pa dyshim për shkak të shkurtimit të tij arbitrar të listës për të dhënë tre grupe prej katërmëdhjetë, ndoshta si një ndihmë për kujtesën. Shrehjet Biri dhe begati tregojnë se kanë prejardhje direkte, por jo domosdoshmërisht prejardhje të menjëhershme. Jekonia, bir i Jojakimit dhe nipi i Joshijahut, u konsideruan nga hebrenjtë në mërgim si mbreti i tyre i fundit i ligjshëm; dhe profecitë e Ezekielit datohen prej tij, megjithëse Sedekia (hebr. Cidkija), xhaxhai i tij, e ndoqi atë si mbret.

12-16. Salathiel (ose Shealtiel) është emëruar si djali i Jekonisë (krh. I Kron. 3,17). Kjo nuk bie në kundërshtim me Jer 22,28-30, për fëmijërinë e parashikuar referuar mbretërimit të fëmijëve. (Emërtimi i Salathielit si djali i Nerit në Lk 3,27 është kuptuar më mirë nga persona të ndryshëm, sesa rezultat i martesës së leviratit.) Nga kjo pikë emrat, të cilët nuk figurojnë në DhV, duhet të jenë marrë nga Jozefi të

dhënat familjare. Dikush do të presë që pasardhësit e familjes mbretërore të ruajnë prejardhjen e tyre. Për Jozefin nuk thuhet se ai “lindi” Jezusin, një ndryshim i dukshëm nga shprehjet e mëparshme, dhe një tregues i qartë i lindjes së virgjër, të cilën Mateu shpjegon më pas. Forma femërore e përemrit që gjithashtu e lë Jozefin nga përfshirja në lindje e Jezusit. Kjo gjenealogji e bën atë babain ligjor të Krishtit, sepse ai ishte burri i Marisë, por asgjë më shumë. .

17. Katërmbëdhjetë breza. Ky grupim i trefishtë, i ndërtuar në mënyrë arbitrare (siç tregohet nga lëshimet), duhet të ketë qenë si një aranzhim për komoditet. Tri periudhat e historisë kombëtare janë të përfshira – teokraci, monarki, hierarki. Llogaritja e Mateut paraqet një problem sepse ai rendit vetëm dyzet e një emra. Disa do ta zgjidhnin duke e llogaritur Davidin dy herë, pasi fundi i grupit të parë dhe emri i parë në të dytin (vetë Mateu duket se e bën këtë; v. 17).

B. Lindja e Mesisë. 1,18-25.

Rrethanat e lindjes janë të lidhura nga pikëpamja e Jozefit, dhe disa prej detajeve duhej të nxirreshin prej tij (p.sh., vv. 19,20). Nëse ai kishte vdekur tashmë para se të fillonte shërbimin e Jezusit, pasi shumë prej tyre rezultojnë nga mungesa e përmendjes së mëtejshme, informacioni i Mateut mund të ketë ardhur nga vëllezërit e Jezusit.

18. i fejuar. Ndër hebrenjtë, premtimet për martesë u thanë në fejëse dhe kërkuan divorc për t’i dhënë fund atyre. Zakonet dekretuan një interval, zakonisht një vit, përpara se nusja të vendoste në shtëpinë e burrit të saj dhe bashkimi fizik të konsumohej. Gjatë këtij intervali Maria u gjet me

fëmijë, një rrethanë që zakonisht dënohet me vdekje (Lp 22,23-24). Me sa duket Maria nuk ia shpjegoi Jozefit situatën e saj, por zgjodhi ta linte këtë çështje delikate në duart e Perëndisë. Ajo vështirë se mund të priste që Jozefi ta pranonte historinë e saj pa ndonjë vërtetim hyjnor.

19. Shembull publik. Në vend që të bënte një akuzë publike për kurvëri, me ndoshta një kërkesë për dënimin e plotë, Jozefi vendosi të përdorte ligjet e shkurorëzimit të dobët dhe t'i jepte Marisë shkrimin e divorcit në mënyrë private, me akuzën e deklaruar në mënyrë të mbrojtur.

20. Jozefi, bir i Davidit. Kjo adresë e engjëllit (Gabriel? Lk 1,26) është një titull princëror. Megjithëse Jozefi ishte në rrethana të përulura, ai ishte trashëgimtar i fronit të zbrazët Davidik. Emërtimi i Shpirtit të Shenjtë si agent në ngjizjen e Marisë tregon qartë personalitetin e veçantë të kësaj Qenie Hyjnore dhe ndërgjegjësimin e plotë nga hebrenjtë e zakonshëm të këtij personi pa shpjegime të mëtejshme.

21. Jezusi është nga hebraishtja Jeshua, Zoti shpëton dhe tregon qëllimin e ardhjes së tij. Populli i tij e lidh Jezusin me premtimet mesianike të bëra në Izrael, megjithëse kryqi do të zgjaste këtë shpëtim nga mëkatet tek johebrenjtë.

22,23. Ngjizja e mrekullueshme thuhet se është përmbushja e Isaisë 7.14. Nëse ka pasur një përmbushje të mëparshme në kohën e Isaisë, as diskutohet e as sugjerohet. Ndoshta fjalët u thanë nga engjëlli dhe ne ishin një ndihmë për besimin e Jozefit. Emmanuel nuk u përdor si një emër i duhur i Jezusit, por e përshkruan personin e tij si Birin e Perëndisë.

24,25. Jozefi i dha fund periudhës së fejesisë duke e marrë Marinë të jetonte në shtëpinë e tij, në mënyrë që Jezusi

në lindjen e Tij të ishte biri i tij i ligjshëm dhe trashëgimtari i fronit. Sidoqoftë, ai e njihte atë jo seksualisht para lindjes. As deri dhe as i parëlinduri nuk tregon domosdoshmërisht atë që ndodhi më pas. Sidoqoftë, dikush do të konstatonte se marrëdhënia normale e martesës do të pasonte, përveç nëse dikush angazhohet të mbrojë virgjërinë e përhershme të Marisë. Mateu nuk tradhton asnjë prirje të tillë.

C. **Vizita e dijetarëve.** 2,1-12.

Mateu, i cili vetëm regjistron këtë incident, tregon kontrastin në qëndrimet midis njerëzve të mençur jo-hebrenj që udhëtuan larg për të parë Jezusin dhe autoritetet hebrenj që nuk do të shkonin 7 km.

1. Betlehemi i Judesë u quajt edhe Efrat (Zan. 35,16,19). Duhet të lexoni Lk 2,1-7 për të mësuar se si ndodhi që lindja ndodhi në Betlehem në vend të Nazaretit. Mbreti Herod, i njohur si Herodi i Madh, ishte bir i Antipatrit, një edomas dhe u bë mbret nga romakët në 43 p.e.s. Vdekja e tij ndodhi në 4 p.e.s. (kalendarët tanë gabojnë të paktën për katër vjet) na jep datën më të fundit të mundshme për lindjen e Krishtit. Dijetarët (gr. *magoi*) fillimisht shënuan kastën priftërore ndër persianët dhe babilonasit (krh. Dan 2,2,48; 4,6-7; 5,7). Më vonë emri u përdor nga grekët për çdo magjistar ose sharlatan (Vap 8,9; 13,8). Mateu e përdor termin në kuptimin më të mirë për të caktuar burra të nderuar nga një fe lindore. Është plotësisht e imagjinueshme që këta njerëz kishin kontaktuar me mërgimtarët hebrenj, ose me profecitë dhe ndikimin e Danielit, dhe kështu ishin në zotërim të profecive të DhV në lidhje me Mesinë.

2. Ylli i tij .. “Ylli” në fjalë mund të ketë qenë drita shumë e ndritshme e ndikuar nga lidhja e trefishtë e Jupiterit (ylli mbretëror) dhe Saturnit (ylli i hebrenjve) në yjësinë (mbretërore) të Regulit në 7 p.e.s. Kështu mund të thuhet se “u shfaq” në tre raste radhazi.

3-6. Kur arriti fjala te Herodi që dijetarët po bënte kërkime në Jeruzalem për Mbretin e hebrenjve, mbreti u këshillua me kryepriiftërinjve dhe skribët, dy nga grupet që përbëjnë Sinedrinin (këshillin e lartë hebre). Atij iu dha parashikimi në Mik 5,2 i cili qartë e emërton Betlehemin si vendlindja e Mesisë.

7,8. Herodi thirri dijetarët, nën pretekstin e interesit të sinqertë dhe kërkoi informacion të saktë për dukjen e parë të yllit (siç duket nuk ishte ashtu siç shihej ende në Jeruzalem). Sidoqoftë, motivi i tij ishte ta ndihmonte atë të rregullonte datën e saktë të lindjes së Jezusit, që të mund ta lokalizonte më lehtë dhe ta shkatërronte.

9,10. Ylli që ata panë në lindje, u rishfaq përsëri për të vepruar si udhëzues nga Jeruzalemi në Betlehem.

11. Shtëpia (jo grazhdi) në të cilën dijetarët gjeti foshnjën Jezus tregon për faktin se kjo vizitë pasoi lindjen e Jezusit me një interval mjaft të madh, ndoshta prej muajsh (krh. v. 16). Të tre dhuratat i kanë dhënë traditën e tre dijetarët. Tradita madje i emërton ata: Kaspar, Melkior, dhe Baltasar. Por tradita nuk është domosdoshmërisht fakt. Ari, temjan dhe mirrja u menduan nga komentuesit e lashtë për të treguar njohjen e Jezusit si Mbret, Birin e Perëndisë dhe një që kishte për qëllim të vdiste, përkatësisht.

12. Paralajmëruar nga Zoti. Një zbulesë e veçantë hyjnore i drejtoi dijetarët që të shmangte Herodin në kthimin e tyre.

D. Ikja në Egjipt dhe masakra e foshnjeve.

2,13-18. Përsëri ne i detyrohem vetëm Mateut për këtë material. Të dy incidentet kanë të bëjnë me pasazhe nga DhV. Një lidhje e tillë e pasazheve e DhV dhe DhR është karakteristikë e këtij Ungjilli.

13,14. Jozefi për herë të dytë mori udhëzime engjëjlore (krh. 1,20) dhe mori Jezusin dhe Marinë në Egjipt. Udhëtimi i nxituar duket se ka filluar në të njëjtën natë që dijetarët u nisën. Në Egjipt, ku kishte një popullsi të madhe hebreje, familja do të ishte mirëpritur pa një njoftim të padrejtë. Ungjilli apokrif i Foshnjërisë ka të bëjë me mrekullitë fantastike që gjoja ndodhin atje (kp. IV).

15. Vdekja e Herodit pas një sëmundjeje regjistrohet në detaje nga Jozef Flavi (*Antiq.* XVII. 6,5). Kjo mund të lidhet me këtë përvojë me Hos 11,1, një pasazh që i referohet historikisht çlirimit të izraelitëve nga Egjipti. Mateu e sheh Izraelin në këtë profeci si një lloj të Jezu Krishtit, biri unik i Zotit.

16. *Vrau të gjithë fëmijët.* Ajo veprimtari vrastare e Herodit (e cila përfshinte jo më shumë se disa duzina foshnje, për shkak të vogëlësisë së Betlehemit) duhej të kishte shkuar pa u pajtuar në histori të tjera, nuk është befasuese, për shkak të zemërimeve të shpeshta të mbretit. Ai ishte vrasësi i gruas së tij dhe tre djemve. Jozefi e quan atë “një njeri me barbaritet të madh ndaj të gjithë njerëzve në mënyrë të barabartë” (*Antiq.* XVII. 8.9). Dy vjeç dhe nën shfaqje se Herodi nuk po merrte asnjë shans për të humbur viktimitën e tij. Jezusi nuk ishte domosdoshmërisht dy vjeç.

17,18. *Rakela duke qarë për fëmijët e saj.* Një citat i Jer 31,15, i cili përshkruan zhurmën në kohën e mërgimit të

Izraelit. Ajo fatkeqësi, e shkaktuar nga mëkati i Izraelit, e çoi përfundimisht Herodin në fron, dhe tani këtë mizori të re. Mateu i shikon të dy fatkeqësitë si pjesë të së njëjtës pamje.

E. **Vendbanimi në Nazaret.**

2,19-23. Nga Mateu, do të mendonte se Betlehemi ishte vendbanimi origjinal. Luka plotëson duke treguar Nazaretin si shtëpinë e mëparshme. Jozefi me sa duket synonte të banonte përgjithmonë në Betlehem derisa planet e tij të ndryshoheshin hyjnisht.

19-22. Ata kanë vdekur. Një aludim për Herodin, dhe kështu një idiomë që i kujton Dal 4,19. Arkhelaj, biri i Herodit të Madh dhe gruaja e tij samariane, Maltake, ishte po aq brutale sa i ati. Kështu, Jozefit duhej të paralajmërohej (ose udhëzohej) nga Perëndia, për hapin tjetër.

23. Duket se Nazareti është zgjedhur nga vetë Jozefi, në providencën e Zotit. Atje u vendos në qytetin Nazaret (hebr. *Necaret*). Kështu u plotësuan profecia për Jezusin që thoshte se Mesia do të quhej Pinjulli (hebr. *Necer*). f.fj: nazareas. Lojë fjalësh e mundshme vetëm në hebraisht: Fjala hebraike «*nucri*» mund të përkthehet ose «nazareas» ose «pinjulli im», emërtim mesianik (shih Isaia 11,1).

II. **Fillimet e shërbimit të Jezu Krishtit.** 3,1 – 4,11.

A. **Pararendësi i Krishtit.** 3,1-12. Të katër Ungjijtë përshkruajnë shërbesën përgatitore të Gjonit dhe Luka jep një përshkrim të plotë të lindjes së tij të jashtëzakonshme (Lk 1,5-25. 57-80).

1. **Atëherë Gjon Pagëzori u paraqit në shkretëtirën e Judesë**

Në ato ditë ka të bëjë me vargun e mëparshëm, i cili flet për Jezusin si banues në Nazaret. Gjoni predikoi and pagëzoi në një vend (në vaun e Betabarës) ku lumi ishte mjaft i cekët ku njerëzit mund të pagëzoheshin. Gjoni gjithashtu kreu fushata ungjillëzuese në të gjithë Izraelin, madje edhe në Samar. Ka mundësi që Gjon të ketë kaluar ca kohë me manastirin e Kumranit, përpara se të fillonte shërbesën e tiji.

2. Pendohuni, se u afrua mbretëria e Perëndisë!» Pendimi do të thotë “të ndryshosh mendjen”, por nënkupton më shumë sesa thjesht ndryshim të mendimit. Si një term fetar në Shkrim, ai përfshin një ndryshim të plotë të qëndrimit në lidhje me mëkatën dhe Zotin, i shoqëruar nga një ndjenjë e trishtimit dhe një ndryshim përkatës në sjellje.

se u afrua mbretëria e qiellit (d.m.th.) Perëndisë. = mbretëria mesianike. Me këtë shprehje kuptohet tri faza : a). Faza e parë: mbretëria e fshehtë (në zemrat e besimtarëve) ; b). Faza a dytë : mbretëria e Perëndisë në tokë (me këtë kuptim kryesisht tek ungjijtë) ; c) faza e fundit : mbretëria mbinatyrore dhe e përjetshme (me këtë kuptim kryesisht në letrat e apostujve, por ka edhe aludime për fazën e parë).

3,4. Kjo është ai për të cilën u fol nga profeti Isaia (Isa 40,3-5) përfundimisht e lidh profecinë me Gjonin, një fakt i vërejtur në secilin Ungjill (Mk 1,2-3; Lk 3,4-6; Gjn 1, 23). Flokët e devesë dhe një rrip lëkure janë me siguri të ngjashme me veshjen e Elijahut (2 Mbr 1,8; krh. Lk 1,17; Mt 17, 10-13), dhe ishte veshja e zakonshme e profetëve (Zak. 13,4). *Karkalecat*. Një ushqim i lejueshëm dhe jo i pazakontë (Lev 11,22).

5,6. Predikimi i Gjonit përputhej me gjendjen e zgjatur që kishte kapur shumë zemra dhe bëri që një entuziazëm i përgjithshëm ta dëgjonte, siç tregohet nga të gjithë. Ndërsa erdhën, ata u pagëzuan për të treguar pranimin e mesazhit të tij. Pagëzimi praktikohet nga hebrenjtë kur bënte prozelitë dhe për qëllime korrigjuese dhe pastrimi; dhe kështu forma e jashtme nuk ishte ndonjë risi nga Gjoni, megjithëse rëndësia ishte e re. Edhe komuniteti i Kumranit vëzhgoi një pagëzim ritualist, megjithëse me siguri jo për të njëjtën arsye që pagëzoi Gjoni.

7-10. *Farisenjtë*. Anëtarët e një partie të shquar fetare. Ata pretenduan se ishin kujdestarë të ligjit të Moisiut dhe zbatuan me ngulm traditat e etërve. Krishti i karakterizoi ata si hipokritë (Lk 11,44; 12,1). *Saducenjve*. Një parti e racionalistëve fetarë, të cilët mohuan jetën e ardhshme. Ata ishin politikisht të fuqishëm, përfshirë aristokracinë priftërore në numrin e tyre. Gjoni e kuptoi që ardhja e tyre ishte thjesht shfaqje, jo treguese e ndryshimit shpirtëror, dhe i krahasoi ata me shlliga që iknin para zjarrit që ndizet furça. Pasja e Abrahamit si babai i tyre kombëtar nuk do t'i mbronte ata kundër gjykimit hyjnor. Perëndia nuk ishte i detyruar prej tyre individualisht t'i zbatonin premtimet e tij. *Nga këta gurë*. Ndoshta një aludim për Isainë 51,1,2, por ka më shumë të ngjarë një aludim për guralecët në këmbët e Gjonit, të cilat mund të bëhen për t'iu përgjigjur prekjes tematike të Zotit, pasi Adami ishte formuar nga pluhuri. Nga xhepi dramatik i sëpatës ... i shtrirë në rrënjën e pemëve, Gjoni tregon se koha po mbaron për dëgjuesit e tij. Pylltari është gati të shfaqet. Ai thotë: mos mendoni se sepse jeni hebrenj do t'i shpëtoni gjykimit

11,12. Pagëzimi i Gjonit, një dëshmi publike që pjesëmarrësi ishte penduar, do të pasohet nga Mesia, i cili do të “pagëzojë” me Shpirtin e Shenjtë dhe me zjarr. Disa i përkasin të dy termat në Rrëshajë; të tjerët, deri në Aktgjykim. Në funksion të vargut 12, duket qartë se pagëzimi me Shpirtin e Shenjtë u referohet besimtarëve shpëtues të Krishtit (grurit) dhe zjarri përshkruan gjykimin ndaj të pabesëve (digjni bykën). Krhs Mt 4,1 (një kapitull që në DhR zbatohet për Gjonin; shih Lk 1,17). Kështu, Gjoni shikon veprën e Mesisë nga këndvështrimi i zakonshëm i DhV, pa marrë parasysh intervalin midis ardhjeve të parë dhe të dytë, një interval i të cilit ai mund të ketë qenë i pavetëdijshëm. *Terplota*. Një lopatë prej druri për të hedhur kokërr kundër erës pas tharjes. Kofja e lehtë do të hidhej në erë, duke e lënë kokërr të vendosej në një grumbull. Kjo mesazh është ajo që predikoi Jezusi. Do të ketë një gjykim në të cilin besimtarët e vërtetë hebrenj do të ndahen nga besimtarët hebrenj sa për emër. Besimtarët e vërtetë do të trashëgojnë mbretërinë, por të tjerët do të hidhen në ferr. Kjo mesazh është ajo që predikoi Jezui. Do të ketë një gjykim në të cilin besimtarët hebrenj do të ndahen nga besimtarët hebrenj sa për emër. Besimtarët e vërtetë do të trashëgojnë mbretërinë, por të tjerët do të hidhen në ferr. Kush është një besimtar i vërtetë? Shtë një person që e pranon Jezusin si Mesia dhe sakrificën e tij për mëkatet e tyre.

B. Pagëzimi i Krishtit. 3,12-17.

Ardhja e Jezusit për t’u pagëzuar nga Gjoni është në kontrast të qetë me ardhjen hipokrite të farisenjve dhe

saducenjve (v. 7). Të tre ungjilltarët regjistrojnë këtë pagëzim dhe Ungjilli i Gjonit përfshin dëshminë e mëvonshme të Pagëzorit për të (Gjn 1,29-34+.

13,14. Por Gjoni po e pengonte. Në dritën e Gjn 1,31-33, mund të pyetet se si Gjoni njohu epërsinë e Jezusit në mënyrë që të flasë kështu. Sidoqoftë, nuk duhet të konstatojmë se këta të afërm ishin njerëz të panjohur, por përkundrazi që Gjoni nuk e njihte akoma atë si Mesinë zyrtare deri sa të ndodhte shenja e Shpirtit zbritës (Gjn 1,33).

15. Kështu bëhet ne. Edhe pse ishte e vërtetë që pozicionet e Gjonit dhe të Jezusit do të ktheheshin shpejt, në rastin e tanishëm (tani) ishte gjëja më e përshtatshme për të bërë. Sigurisht që Jezusi nuk po pendohej për ndonjë mëkat personal. Sidoqoftë, si Zëvendësuesi që do të sigurojë drejtësi për njerëzimin mëkatar, ai këtu identifikohet me ata që erdhi për të shëlbuar, dhe kështu fillon publikisht shërbimin e tij. Jezusi, ndërsa ishte në tokë, gjithmonë mbante detyrat fetare të hebreat të drejtë, të tilla si adhurimi i sinagogës, pjesëmarrja në festa dhe pagesa e taksës së tempullit.

16,17. Shpirti zbritës i Zotit përmbushi shenjën e parashikuar për Gjonin se Jezusi ishte Mesia (n. 1,33; krh. Isa 11,2; 42,1; 59,21; 61,1). Ndërsa Shpirti irdhi mbi profetët DhV për udhëzime të veçanta në fillim të ministrive të tyre, kështu që tani Ai erdhi tek Jezusi pa masë. Sigurisht, kjo lidhet me Jezusin në njerëzimin e tij. *Pëllumb*. Një simbol i lashtë i pastërtisë, pafajësisë dhe butësisë (shih Mt 10,16). Zëri nga qielli ndodhi në tre pika kryesore në shërbimin e Krishtit: në pagëzimin e tij, në shëndërimin e tij (17.5) dhe pikërisht përpara kryqit (Gjn 12,28).

C. Tundimi i Krishtit. 4,1-11.

Kuptimi më i qartë i këtij pasazhi, me paralelet e tij, është se ndodhi një përvojë aktuale historike. Pikëpamjet që e mohojnë këtë nuk zvogëlojnë vështirësitë e interpretimit. Testet e ndryshme u drejtuan kundër natyrës njerëzore të Jezusit, dhe ai rezistoi në këtë fushë. Sidoqoftë, bashkimi i përsosur i natyrave hyjnore dhe njerëzore në personin e tij e bëri rezultatin të sigurt, sepse Zoti nuk mund të mëkatojë kurrë. Por kjo në asnjë mënyrë nuk e zvogëloi forcën e sulmit.

1. Të udhëhequr nga Shpirti. Një tregues i nënshtrimit (vullnetar) të Krishtit në Shpirt gjatë shërbesës së tij tokësore. Për tu tunduar. Një fjalë që do të thotë të provosh ose provosh, ndonjëherë, si këtu; një tërheqje ndaj së keqes. Shpirti po e drejtonte Jezusin, në mënyrë që të sjellë këtë provë. *Djalli*. Emri do të thotë shpifës dhe tregon një nga karakteristikat e Satanit, kundërshtar i madh i Zotit dhe popullit të Zotit.

2. Dyzet ditë dhe dyzet net) = një kohë mjaft të madhe Tri provat e regjistruara këtu pasuan këtë periudhë kohore, por tundimet e tjera kishin ndodhur gjatë gjithë periudhës (Lk 4,2).

3,4. Nëse jeni Biri i Perëndisë nuk nënkupton dyshimin nga ana e Satanit, por përkundrazi formon bazën e sugjerimit të tij. Është e qartë hollësia e provës, sepse as bukë as uria nuk është mëkatuese vetë. Njeriu nuk do të jetojë vetëm me bukë (Lp 8,3) ishte përgjigjja biblike e Krishtit. Edhe Izraeli i bredhur u bë për të parë që burimi i bukës (d.m.th. Zoti) ishte më i rëndësishëm se vetë buka. Jezusi nuk pranoi të bënte një mrekulli për të shmangur vuajtjet personale kur vuajtjet e tilla ishin pjesë e vullnetit të Zotit për të.

5-7. Tundimi i dytë ndodhi në majën e krahut, ose në krahun e Tempullit në Jeruzalem, mbase në tremën që ngrihet mbi luginën e Kidronit. Satani përdori Shkrimet (Ps. 91,11-12) për ta bërë Krishtin të provojë pretendimin e Tij se Ai qëndroi me çdo fjalë që vinte nga goja e Zotit. Është shkruar përsëri e treguar për tërësinë e Shkrymit, si udhëzues për sjelljen dhe bazën për besimin. Ju nuk do ta tundoni Zotin (Lp. 6,16; krh. Dal 17,1-7). Një veprim i tillë mendjemprehtë për të vënë në provë Zotin nuk është besim por dyshim, siç kishte provuar përvoja e Izraelit.

8-11. Mali shumë i lartë është fjalë për fjalë, por vendndodhja e tij nuk dihet. Me anë të një akti të mbinatyreshëm, Satani i tregoi Krishtit të gjitha mbretëritë e botës. Unë do t'ju tregoj se Satani kishte diçka për të dhënë; përndryshe testi nuk do të kishte vlefshmëri. Si zot i kësaj bote (2 Kor 4,4) dhe princ i fuqisë së ajrit (Ef. 2,2), stërvitja e Drejt të Satanit u tund mbi mbretëritë tokësore edhe pse si uzurpator dhe brenda kufijve. Ai i ofroi këtë kontroll Jezusit në këmbim të adhurimit, dhe kështu i ofroi Krishtit atë që përfundimisht do të jetë i Tij në një mënyrë shumë më të lavdishme (Apok. 11,15). Bashkimi i adhurimit dhe i shërbimit në përgjigjen e Jezusit (nga Lp 6,13) është domethënës, sepse njëra përfshin tjetrën. Që Krishti të përkulem përpara Satanit do të ishte të pranonte zotërinë e djallit. Një ofertë e tillë meritonte qortimin e drejtpërdrejtë të Krishtit. Deklarata e Mateut, atëherë Satani e lë atë, tregon që rendi i tij i tundimeve është ai kronologjik (Lk 4,1-13). Jezusi zmbropsi goditjet më të fuqishme të Satanit jo nga një gjëmim nga qielli, por me Fjalën e shkruar të Perëndisë të përdorur në mençurinë e Shpirtit të Shenjtë, një mjet i disponueshëm për çdo të krishterë.

III. **Shërbimi i Jezu Krishtit.** 4,12-25: 46.

Analiza e Mateut për shërbesën e Krishtit është ndërtuar në katër zona gjeografike të shënuara qartë: Galileja (4,12), Pereja (19,1), Judeja (20,17) dhe Jeruzalemi (21,1). Me sinoptistët e tjerë ai heq shërbimin e hershëm të Judesë, i cili ndodh në mënyrë kronologjike midis 4,11 dhe 4,12 (krh. Gjn 1-4). Ndoshta Mateu fillon me Kafarnaumin në Galile sepse këtu filloi shoqëria e tij me Krishtin (9,9).

A. **Në Galile.** 4,12-18,35.

1) **Vendbanimi i vendosur në Kafarnaum.** 4,12-17.

12. Kur Jezusi kishte dëgjuar. Burgosja e Gjonit, me publicitetin e saj shoqëruës, e bëri tërheqjen e Krishtit një domosdoshmëri praktike në interesin më të mirë të shërbimit të tij.

13. Largimi nga Nazareti. Lk 4,16-31 tregon se arsyeja e largimit në Kafarnaum ishte një tentativë vrasjeje të Krishtit pas një shërbimi sinagogësh. Kafarnaum u bë baza e Jezusit për pjesën tjetër të shërbimit të tij.

14-16. Se mund të përmbushet, i referohet Isaisë 9,1,2, nga i cili citohen terma gjeografikë. Përtej Jordanit, një frazë disi e çuditshme këtu, por gjithsesi kuptohet më së miri si Pereja, e cila, së bashku me Galilesë, formuan zonën kufitare të Izraelit. Ky rajon, më i ekspozuar ndaj ndikimeve të huaja se Judeja, kishte një popullsi të përzier dhe gjendja shpirtërore e njerëzve ishte zakonisht e ulët. Ardhja e dritës së Krishtit në një zonë të tillë të errësirës shpirtërore ishte parashikuar nga profeti dhe parashikimi i tij tani ishte përmbushur. Kafarnaum ishte vendosur pikërisht në rrugën për në det (lat. *Via maris*) e cila lidhte Egjiptin me

Mesopotaminë, kështu që ardhja e Krishtit në Kafarnaum përmbush profecinë. Mateu ishte një doganier që mbledhi tarifa atje.

17. *Pendohuni*. E njëjta mesazh që Gjoni kishte predikuar në Jude ishte shpallur nga Jezusi në Galile (kap. 3,2).

2) **Thirrja e katër dishepujve**. 4,18-22. Jezusi më parë kishte takuar disa nëse jo të gjithë këta njerëz në Jude, kur Gjoni Pagëzori ishte akoma në veprim (Gjn 1,35-42). Tani në Galile ajo shoqëri u rinovua dhe u bë e përhershme (krh. Mk 1,16-20; Lk 5,1-11).

18-20. *Deti i Galilesë*. Një liqen në luginën e Jordanit 680 metra nën nivelin e detit, 11 km i gjerë, 22 km i gjatë, i pasur me peshq dhe i prirur për stuhi të papritura. Simoni po hidhte rrjetën me vëllanë e tij Andreun, i cili e kishte prezantuar me Jezusin disa muaj më parë (Gjn 1,40-41). *Ftesën, Më Ndiqni*, i thirri këta besimtarë në shoqërim të vazhdueshëm me Jezusin. Planet e Krishtit për ta bënë thirrje për formim që do t'u përshtaten atyre për të kërkuar njerëz të humbur. *Menjëherë*. Përgjigjja e menjëhershme zbulon ndikimin e madh të takimit të tyre të mëparshëm.

21,22. Jakovi dhe Gjoni, një palë tjetër vëllezër, ishin partnerë me Simonin dhe Andreun (Lk 5,10). *Duke riparuar rrjetat e tyre*. Mateu dhe Marku pajtohen për këtë fakt, por Luke duket se ndryshon. Në vend që të supozojmë dy incidente, duket më e arsyeshme të harmonizohen llogaritë në një farë mënyre. Ka shumë të ngjarë që burrat ishin të angazhuar në hedhje dhe zhurmë kur Krishti u afrua së pari. Zoti ynë atëherë e shfrytëzoi barkën e Simonit, shkaktoi kapjen e mrekullueshme të peshqeve dhe i thirri Simonin dhe

Andreun që ta ndiqnin. Pasi u kthyen në breg, Jakobi dhe Gjoni filluan të ripararin rrjetën e thyer, dhe Jezusi pastaj i thirri ata gjithashtu ta ndiqnin.

3) Vëzhgimi i Përgjithshëm i shërbimit Galilease. 4,23-25. Këto vargje përmbledhin ngjarjet e zhvilluara në kapitujt pasardhës. Shërbimi i Krishtit gjatë këtyre ditëve përfshinte mësimdhënie (*didaskon*), shpallje (*kerusson*) dhe shërim (*terapeun*).

23-24. *Sinagogat*. Vendet e adhurimit dhe udhëzimeve fetare lokale. Për një shembull të predikimit të sinagogës së Jezusit, sh. Lk 4,16-30. Ungjilli i mbretërisë ishte lajmi i mirë që Jezusi shpalli që mbreti mesianik kishte mbërritur për të ngritur mbretërinë e premtuar. Shoqërimi i këtij njoftimi ishin mrekulli shërimi, të parashikuara për mbretërinë dhe, në këtë mënyrë, letrat kredenciale të mbretit (Is. 35,4-6; Mt 11,2-6). *Siria*. Këtu një aludim për krahinën në veri. *të djallozur, epileptikë, të shituar*. Shkrimi këtu dallon qartë midis pushtimit demoniak dhe sëmundjes së zakonshme fizike.

25. Përveç atyre që erdhën për t'u shëruar, të tjerët nga larg kanë ndjekur pa këtë motivim. *Dekapoli*. Një federatë e dhjetë qyteteve të pavarura greke nën mbrojtjen e Sirisë, që ndodhet në lindje të Galilesë. *Përtej Jordanit*. Krahina në lindje i njohur si Pereja. Kështu, e gjithë Palestina, dhe zonat ngjitur, hynë nën ndikimin e këtij shërbime.

4) **Predikimi në Mal**. 5,1 – 7.29. Ky është i njëjti ligjërim me atë të regjistruar në Lk 6,20-49, sepse dallimet mund të harmonizohen ose llogariten, dhe ngjashmëria e fillimeve, mbarimeve dhe çështjes lëndore e bën identifikimin më të mundshëm. Për më tepër, të dy rrëfenja regjistrojnë shërimin

e shërbëtorit të centurionit si ngjarja tjetër. Kundërshtimi që Mateu e vendos këtë ligjërim para thirrjes së tij (9,9; krhs Lk 5,27 +.) shpjegohet me mungesën e tij të një rendi të rreptë kronologjik diku tjetër.

Këtu, pasi Mateu kishte përshkruar veprimtarinë e Krishtit në shpalljen e mbërritjes së Mbretërisë (4,17.23), ishte mirë që ai të përfshijë për lexuesit e tij një diskutim të plotë nga Jezusi për këtë temë. *Prandaj*, Predikimi në Mal nuk është kryesisht një deklaratë parimesh për kishën e krishterë (e cila ishte akoma e zbuluar), as një mesazh ungjillëzues për të pa shpëtuarit, por një manifest mesianik, një përcaktim i parimeve që do të karakterizonin mbretërinë mesianike që Krishti po njoftonte. Më vonë, refuzimi i Izraelit për Mbretin e saj vonoi ardhjen e mbretërisë së tij, por edhe tani të krishterët, pasi i kishin dhënë besnikërinë e tyre Mbretit dhe ishin bërë shpirtërisht për të parashikuar disa nga bekimet e mbretërisë së tij (Kol. 1,13), mund ta shohin idealin e Zotit në ky ligjërim sublim dhe do të pëlqejë standardin e tij të lartë.

1. *Turmat*. Një aludim për turmat e vargut të mëparshëm dhe një tregues se ky ligjërim nuk u dha derisa shëebesa galilease të ishte në lëvizje të plotë. Dëshmi e mëtutjeshme është niveli i përparuar i udhëzimeve që përmbahet këtu. *Mali*. Lartësia pa emër, me sa duket afër Kafarnaumit, mbi të cilën Jezusi gjeti një vend të rrafshët për të folur (Lk 6,17). Dishepujt e tij. Luka tregon se Dymbëdhjetët sapo ishin zgjedhur (Lk 6,12-16) dhe predikimi u drejtohej kryesisht atyre (krh. Lk 6,20). Sidoqoftë, disa prej tyre u dëgjuan nga turmat (Mt 7,28; Lk 6,17).

a) **Karakteristikat e qytetarëve të mbretërisë.** 5,3-12.

3. *I bekuar.* Të lumtur. Një përshkrim i gjendjes së brendshme të një besimtari. Kur përshkruhet një person në vullnetin e Zotit, është praktikisht i barabartë me “të shpëtuar”. Psalmi 1 jep një pamje të DhV për njeriun e bekuar, i cili dëshmon natyrën e tij nga gjërat që ai bën. Lumturitë gjithashtu nuk janë premtime kryesisht për individin, por një përshkrim i tij. Ata nuk tregojnë një njeri se si të shpëtohet, por përshkruajnë karakteristikat e shfaqura nga ai që lind përsëri. *I varfër në shpirt.* Përballë krenarisë në shpirt. Ata që e kanë njohur varfërinë e tyre në gjëra shpirtërore dhe e kanë lejuar Krishtin të plotësojë nevojën e tyre, janë bërë trashëgimtarë të mbretërisë mesianike.

4,5. *Luni ata që qajnë* (krh. Is. 61,3). Një ndjenjë ankthi për mëkatin karakterizon njeriun e bekuar. Por pendimi i vërtetë do t’i sjellë rehati besimtarit. Meqenëse Krishti mbajti mëkatet e secilit, ‘ngushëllimi i faljes së plotë është i disponueshëm (I Gjn 1,9). *Lum ata që janë të butë.* Përmendur vetëm nga Mateu. Një aludim i dukshëm për Ps 37.11. Burimi i kësaj butësi është Krishti (Mt 11,28-29), i cili ia dhuron kur njerëzit i paraqesin testamentet e tij. Trashëgimia e tokës së premtuar mesianike.

6-9. *Lum ata që kanë uri e etje për drejtësi.* Një pasion i thellë për drejtësinë personale. Dëshira e tillë është dëshmi e pakënaqësisë me arritjen e tanishme shpirtërore (krhs fariseun, Lk 18,9 +.). *Lum të mëshirshmit.* (krh. Ps 18,25). Ata që e bëjnë keqardhjen në veprim mund të presin mëshirë të ngjashme si nga njerëzit ashtu edhe nga Zoti. *Lum ata që janë të pastër në zemër.* Ata të cilit qenia e tyre morale është e lirë nga ndotja me mëkatin, pa interesa të ndara ose besnikëri.

Atyre, si zotërues të natyrës së pastër të Zotit, i takon vizioni i padëgjuar i Zotit, i cili do të arrijë fundin kur të kthehet Krishti (I Kor 13,12; I Gjn 3,2). Paqebërës. Ndërsa Zoti është “shufra e paqes” (Heb 13,20) dhe Krishti është “Princi i Paqes” (Is. 9,6), kështu që paqeruajtësit në Mbretëri do të njihen si pjesëmarrës të natyrës së Zotit dhe do të nderohen siç duhet.

10-12. *Lum ata që salvohen pse kryejnë çfarë kërkon Perëndia sepse e tyre është Mbretëria e qiejve.* Me krijimin e mbretërisë mesianike, gabimet e tilla do të vihen në rregull. Dhe madje brenda asaj mbretërie prania e burrave me natyra mëkatore do ta bëjë të mundur një të keqe, megjithëse do të gjykohet menjëherë. *Profetët.* Shikuesit e DhV që parathanë mbretërinë dhe shpallën karakterin e tij të drejtë u takuan me të njëjtën kundërshtim (Jer 20,2; Zak, 2 Mbr. 24,21).

25 Sipas rrotullave të Kumranit kishte katër lloje të mrekullive që vetëm Mesia mund të kryente: 1) Shërimi i një lebrozi, 2) Shërimi i një njeriu të lindur të verbër, 3) Të dëbojë një demon memec 4) Rritja e një njeriu që është konsideruar i vdekur për të paktën katër ditë. Shih gjithashtu Isaia 35 dhe 61.

b) **Funksioni i qytetarëve të Mbretërisë.** 5,13-16.

Kripë. Një ruajtës i zakonshëm i ushqimit, i përdorur shpesh në mënyrë simbolike. Besimtarët janë një kufizim ndaj korrupsionit në botë. Mosbesimtarët shpesh mbahen nga veprat e liga për shkak të një vetëdije morale të gjurmuar nga ndikimi i krishterë. *Humbja e shijes së saj.* Nëse kjo mund të ndodhë kimikisht është diskutuar. Thomson thotë se kripa e papastër e Palestinës mund të bëhet e pastër.

Sidoqoftë, ilustrimi i Krishtit mund të jetë hipotetik për të treguar anomalinë e një besimtari të padobishëm. *Ju jeni kripa e tokës*. Besimtarët funksionojnë pozitivisht për të ndriçuar një botë në errësirë, sepse ata posedojnë Krishtin, i cili është Drita (Gjn 8,12). Drita e Krishtit duhet të shkëlqejë publikisht, si grupi i shtëpive prej guri të bardhë në një qytet palestinez. Ai gjithashtu duhet të shfaqet në marrëdhëniet tona individuale, private (karafil, shandan, shtëpi).

c) Standardet e Mbretërisë në krahasim me Ligjin e Moisiut. 5,17-48.

17-20. *Jo për të shkatërruar*. Krishti i përgjigjet kundërshtimit se ai ishte duke folur duke mohuar çdo përpjekje për anulimin ose shfuqizimin e Ligjit. *Por për të përmbushur*. Krishti e përmbushi duke respektuar Ligjin në mënyrë të përsosur, duke përmbushur llojet dhe profecitë e tij dhe duke paguar dënimin e plotë të Ligjit si Zëvendësues për mëkatarët. (Rrjedhimisht, besimtarët, me arsytim, u është kushtuar flijimi i Krishtit atyre; Rom 3,20-26; 10,4.) Me të vërtetë unë them (fj. Amen, amen). Përdorimi i parë i kësaj formule mbresëlënëse nga Jezusi, që tregon një thënie me shumë rëndësi. *Deri sa qielli dhe toka të kalojnë*. Megjithëse konsiderohet nga disa si idiomatikë për asnjëherë, ai është ndoshta një referencë eskatologjike (Mt 24,35; Apok. 21,1).

Jod. Letra më e vogël e alfabetit hebraik. *Presje*. Projektion i vogël në shkronja të caktuara hebraike. Ata që nuk janë kundërshtuar në parim me ligjin e Perëndisë, por kanë shmangur kërkesat e tij më të vogla, nuk do të dëbohen nga Mbretëria, por do të kenë një shpërbllim më të vogël në mbretëri.

Drejtësia jote. Dallohet nga drejtësia e skribëve dhe farisenjve, e cila konsistonte në një pajtueshmëri të jashtme, pa frymëzim me kodin e Moisiut, edhe pse respektohej në mënyrë skrupuloze. Drejtësia e besimtarit është frzti i Shpirtit të shenjtë (Rom 3,21-22), e cila i mundëson atij të jetojë me drejtësi (Rom 8,2-5). Vetëm të tillë mund të hyjnë në mbretërinë e shpallur nga Krishti.

Jezusi jo vetëm që po sulmon shumë keqinterpretim rabinik të Ligjit, por edhe zbatimin e gabuar të tyre të së drejtës civile në ligjin moral (për shembull në legjitimimin e hakmarrjes personale, ndërsa e drejta civile kërkonte ta kufizonte). Ndërsa shumica e legjislacionit të DhV ishte në formën e ligjit civil, Jezusi mëson implikimet dhe parimet e tij morale, pasi Kisha nuk është një teokraci

21-26. Ilustrimi i parë: **vrasje**. Jezusi tregon se si përmbushja e tij e Ligjit shkoi shumë më thellë sesa konformiteti i jashtëm. Kushdo që vret do të shënojë një zgjerim tradicional të Dal 20,13, por ai ende merret vetëm me veprimin e vrasjes. *Gjykimi*. Gjykata civile hebraike, bazuar në Ligjin 16,18 (shiko gjithashtu Josef Flavi *Antiq.* IV. 8,14). *Zemëruar*. Dorëshkrimet më të mira lëshojnë “pa shkak”, megjithëse Ef 4,26 tregon që disa kufizime mund të jepen siç duhet. *Raka*. Ndoshta “kokë e zbrazët” (nga një fjalë aramaike që do të thotë “e zbrazët” *Ti e budalla*). Meqenëse kjo seri bën thirrje për epitete në mënyrë progresive më të ashpër, prof. Bruce e sheh *Raka* si përbuzje për kokën e një njeriu dhe si budalla si përçmim për karakterin e tij.

Gehenna e zjarrit. Fjalë për fjalë një aludim për luginën e Hinom-it jashtë Jeruzalemit, ku u dogjën mbeturina, rrëza

dhe kufoma, dhe kështu një metaforë grafike për vendin e mundimit të përjetshëm. (Për historinë e tij të tmerrshme, shiko Jer 7,3-32; 2 Mbr 28,3; 33,6; 2 Mbr 23,10.). Krishti vendos rrënjën e vrasjes në zemrën e një njeriu të zemëruar dhe premtion që në mbretërinë e Tij gjykimi i shpejtë do të trajtohet më parë vrasja mund të rezultojë. *Në altar*. Tregimi i ngjyrosjes hebreje të kësaj adrese. Ke diçka kundër teje, d.m.th., nëse i ke bërë padrejtësi vëllait tënd. Së pari, pajtimi e detyron adhuruesin e dëshiruar që të bëjë ndryshime me të ofenduarit paraprakisht për ta bërë dhuratën e tij të pranueshme (krh. Ps 66,18). *Kundërshtari*. Një kundërshtar në ligj (krh. Lk 12,58-59). Meqenëse gjykimi është në rrugëdalje, shkelësit duhet të shpejtojnë në llogari katrore. *Deri sa ke paguar*. Ndoshta një situatë e mirëfilltë në mbretëri. Nëse, sidoqoftë, burgu është simbolik i ferrit, mundësia e nënkuptuar e pagesës dhe e lirimit vlen vetëm për shëmbëlltyrën, jo për interpretimin e saj. Shkrimi është i qartë se ata që janë në ferr janë atje përgjithmonë (Mt 25,41.46), sepse borxhi i tyre është i papagueshëm.

27-30. Ilustrimi i dytë: **tradhëtia bashkëshortore**. Jezusi tregoi se mëkati i përshkruar në Dal 20,14 qëndron më thellë se veprim i hapur. Çdo njeri që shikon një grua të martuar karakterizon njeriun, shikimi i të cilit nuk kontrollohet nga përmbajtja e shenjtë, dhe që formon qëllimin e papastër të dëshpërimit pas saj. Veprimi do të pasojë kur të shfaqet mundësia. *Syri i djathtë*. Për njeriun që fajëson mëkatin në sytë e tij, Jezusi tregon procedurën logjike që duhet të ndjekë. Ndërsa amputojmë organet e sëmura për të shpëtuar jetë, kështu që një sy (ose një dorë) e prekur kaq shumë pa shpresë ka nevojë për trajtim drastik. Sigurisht, Jezusi

dëshironte që dëgjuesit e tij të shihnin se burimi i vërtetë i mëkatit nuk qëndron në organin fizik, por në zemër. Një zemër e keqe e njerëzve duhet të ndryshohet nëse ai do t'i shpëtonte rrënimin të fundit në ferr.

31,32. Ilustrimi i tretë: **divorci**. Rregullimi i Moisiut (Lp 24,1) mbronte gruan nga kapriçoja e burrit duke insistuar në vërtetimin e divorcit. Megjithatë, divorci ishte një lëshim për mëkatin njerëzor (Mt 19,8). Arsyet e “papastërtisë” të Moisiut ishin shpjeguar në mënyra të ndryshme, nga tradhëtia bashkëshortore (Shammai) deri tek mospëlqimi më i parëndësishëm nga burri (Hillel). Sipas zakonisht hebre, vetëm burrat mund të merrnin divorc. *Kurvëria*. Disa e kufizojnë këtë term në zakonisht hebre, si përkrahimin e mosbesimit gjatë periudhës së fejesës (krh. problemi i Jozefit, 1,18-19), dhe kështu nuk gjejnë asnjë arsye për divorcin sot. Të tjerët e shohin “kurvërinë” si ekuivalent me “tradhëtinë bashkëshortore” në këtë pasazh, dhe kështu shkaku e shkurorezimit të lejuar nga Krishti. Sigurisht që nuk ka arsye përtej këtij përjashtimi të mundshëm. *E bën atë një kurorëshkelëse*. Kuptohet zakonisht si e mundshme, pasi ajo mund të detyrohet në një martesë tjetër. Meqenëse kjo nuk mund të ndodhë domosdoshmërisht, Lenski e trajton pasivin e vështirë pasi sjell që ajo stigmatizohet si shkelëse kurore dhe e konsideron mëkatin si një dyshim të padrejtë të sjellë ndaj palës së dëmtuar. Martesa nuk mund të shkrihet, përveç me vdekjen e njërit prej partnerëve. Prandaj nëse ekziston një ndarje, qoftë edhe për kurorëshkelje, atëherë asnjë palë nuk lejohet të rimartohet. Kështu interpretoi Kisha e hershme kjo fragment.

33-37. Ilustrimi i katërt: **betimet**. Baza e DhV është Lev 19,12 dhe Lp 23,21 (krh. Dal. 20,7). Shkel betimin. Betohuni në mënyrë të rreme, devijoni veten. Abuzimi me hebrenjtë e bërjes së vezëve bëri që Jezusi të thoshte: Mos u beto fare. Është e vështirë të gjesh ndonjë zbrazëti në këtë direktivë (shiko gjithashtu Jas 5,12). Kështu që asnjë besimtar nuk duhet të bëjë një betim për të vërtetuar deklaratat e tij. Edhe shteti zakonisht do të lejojë një pohim në vend të betimit nëse kërkohet. Nga qielli. Hebrenjtë përdorën zgjuarsinë e tyre për të klasifikuar betime të ndryshme, dhe përgjithësisht zbritnin ato që nuk e përmendnin Zotin posaçërisht. Jezusi tregoi se një arsyetim kaq mashtrues delikatë ishte i rremë, sepse Perëndia është akoma i implikuar kur njerëzit thërrasin qiellin, tokën ose Jeruzalemin; dhe madje betimi për kokën e dikujt nënkupton Atë që mban pushtetin mbi të. Le të jetë fjala juaj, Po, po. Një pohim ose mohim solemn është i mjaftueshëm për një besimtar. Çfarëdo që është më shumë se këto vjen nga djalli. Duke shtuar betime për thëniet tona, ne ose ‘pranojmë se fjalimit tonë të zakonshëm nuk mund t’i besohet, ose përndryshe e ulim veten në nivelin e një bote gënjeshtare, që ndjek atë të keqen. Krhs. Gjn 8,44.

38-42. Ilustrimi i pestë: **hakmarrje**. Një sy për një sy (Dal 21,24). Një parim gjyqësor që e bëri dënimin t’i përshtatej krimit. Sidoqoftë, nuk ishte për qëllim t’i lejonte burrat të hakmerreshin në duar (Lev. 19,18). Rezistoni jo së keqes. ndoshta, “njeriun e keq”. Jezusi u tregon qytetarëve të mbretërisë se si duhet t’i përgjigjen dëmtimit personal. (Ai nuk po diskuton detyrimin e qeverisë për të ruajtur rendin.) Një fëmijë i Zotit duhetme vullnet të vuajnë humbje nga sulmi (v. 39), paditë (v. 40), rregulloret e detyrueshme (v. 41),

lypja (v. 42a) dhe huatë (v. 42 b). *Pallto*. Veshja ose tunika. *Mantel*. Veshje më e shtrenjtë e jashtme, e përdorur ndonjëherë si një mbulesë shtrati (shiko Dal 22,26-27), dhe kështu nuk mund të mbahej brenda natës si garanci për borxhin (Lp 24,12-13). *Detyro* Një fjalë me origjinë persiane, që përshkruan zakonet e korrierëve postar që kanë autorizim që të shtyjnë personat në shërbim sa herë që të jetë e nevojshme (krh. Simon i Cyrene, Mt 27,32). Ky standard i lartë i sjelljes duhet të bëjë që të gjithë besimtarët të përpiqen sa më shumë që të jetë e mundur të jetojnë ashtu siç i përshtatet thirrjes së tyre dhe të dëshirojmë shumë ditën kur sundimi i drejtë i Krishtit do ta bëjë këtë ideal plotësisht të zbatueshëm në çdo fazë të jetës.

43-48. Ilustrimi i gjashtë: **dashuria ndaj armiqve**. *Duaje fqinj tënd* (Lev. 19,18,34) përmbledh tërë tabelën e dytë të Ligjit (krh. Mt 22,39). *Urreje armikun tënd*. Kjo shtesë jokritrike humbi zemrën e ligjit të dashurisë; megjithatë duhet të ketë qenë një interpretim popullor. *Manuali i Disiplinës* nga Qumrani përmban rregullin e mëposhtëm: “... të duam gjithçka që ka zgjedhur dhe të urrejë gjithçka që ka hedhur poshtë” (1 QS 1, 4). *Duaji armiq të tuaj*. Dashuria (gr. *agapao*) e parashikuar është ajo dashuri inteligjente që kupton vështirësinë dhe shtrihet vetë për të shpëtuar armikun nga urrejtja e tij. Një dashuri e tillë është e ngjashme me veprimin e dashur të Zotit ndaj njerëzve rebelë (Gjn 3,16), dhe kështu është një demonstrim se ata që e duan aq shumë janë djem të vërtetë të Atit të tyre. *Tagrambledhës*. Mbledhësit hebrenj të taksave romake, të urreyera nga bashkatdhetarët e tyre për shkak të zhvatjeve të tyre flagrante dhe shoqërimit të tyre me pushtuesit e përbuzur. Urdhërimi

Të jesh perfekt është që të kufizohesh vetëm në çështjen e dashurisë në këtë kontekst. Ndërsa dashuria e Zotit është e plotë, duke mos lënë asnjë grup, kështu që fëmija i Perëndisë duhet të përpiqet të pjekurinë në këtë drejtim (krh. Ef. 5,1-2). Kjo nuk mund të nënkuptojë mëkatësinë, sepse Mt 5,6-7 tregon se të bekuarit ende urinë për drejtësi dhe kanë nevojë për mëshirë.

d) **Qëndrimet e qytetarëve të Mbretërisë.** 6,1-12

Jezusi tani kundërshton jetesën e drejtë që ai pret me hipokrizinë e farisenjve dhe ithtarëve të tyre (5,20).

1-4. Shembulli i parë: **lëmoshë**. Vargu 1 ka drejtësi në tekstet më të mira dhe është hyrëse për tërë diskutimin. Drejtësia praktike është duke parë këtu. *Para njerëzve*. Megjithëse jemi të urdhëruar të lejojmë që drita jonë të shkëlqejë (5,16), veprat e drejtësisë nuk duhet të bëhen për vetë-madhërim (sa për sy e faqe).

Lëmoshja është e përshtatshme në vargun 2 dhe tregon dhënie bamirësie. Tingulli i një borie. *Hipokritët*. Nga fjala greke për aktorët që luajnë një pjesë. Ata kanë shpërblimin e tyre plotësisht. Përdorimi tregtar i kësaj fjale tregon pagesën e plotë me një faturë. Drejtësia e dukshme ka marrë pagesën e saj të plotë; Zoti nuk do t'i shtojë asgjë. Këto përmbajtje për të bërë dhënien e tyre në mënyrë të fshehtë do të shpërblehen jo nga duartrokitjet e njeriut, por nga Ati i tyre qiellor. Lësho haptas.

5-15. **Shembulli i dytë: lutja.**

Duke qëndruar në sinagogë. Kjo ishte mënyra e zakonshme (Mk 11,25) dhe vend për lutje dhe nuk denohet. Por ushqimi i atij që pretendon se ora e namazit e kapi atë në një vend të shquar dhe që e do një shfaqje të tillë dënohet. Hyni në dollapin tuaj. Lutja publike nuk shqiptohet e gabuar (vetë Jezusi u lut publikisht, Lk 10,21-22; Gjn 11,41-42), por shfaqja e kotë është. Lutja private është terreni më i mirë formimi për lutjen publike. *Lësho haptas*. Përsëritjet e kota (d.m.th., fjalimi baballarë) janë karakteristikë e lutjes pagane (kombet ose johebrenjtë), pasi shfaqja është e hipokritëve. Një veprim i tillë e konsideron lutjen si një përpjekje për të kapërcyer mosgatishmërinë e Zotit për t'iu përgjigjur duke e lodhur me fjalë. Megjithatë, nuk është thjesht gjatësi dhe përsëritje që Krishti i dënon (Jezusi u lut gjithë natën, Lk 6,12, dhe përsëriti kërkesat e tij, Mt. 26,44), por motivi i padenjë që nxit veprime të tilla fetare.

Jezusi vazhdon të japë një shembull të një lutje të përshtatshme, e cila është një mrekulli me një shtrirje të gjerë dhe të shkurtër. Megjithëse me siguri nuk ishte menduar të recitohej në mënyrë paragjykuese (vetë veprimi që Krishti po e dekretonte, v. 7), dhe nuk përmban të gjithë mësimet e tij për lutjen (krh. Gjn 16,23,24), megjithatë mund të lutet (jo thjesht recituar) me sinqeritet nga të gjithë besimtarët e vërtetë. Të krishterët, natyrisht, do të kuptojnë duke marrë parasysh shpalljen e mëvonshme se lutja është e mundur në bazë të ndërmjetësimit të Krishtit.

Ati ynë që je në qiell, u shenjtëroftë Emri yt!

Ardhtë Mbretëria jote!

U bëftë vullnesa jote

si në qiell ashtu në dhe!

Bukën tonë të përditshmen na e jep sot! Na i fal fajet tona,
sikurse ua falëm ne fajtorëve tanë!

E mos lejo të biem në tundim,

por na shpëto nga i Ligu!

Ati ynë. Një formë e adresës jo e zakonshme në lutjet e DhV, por e çmuar për të gjithë besimtarët e DhR. Tri peticionet e para të lutjes kanë të bëjnë me Zotin dhe programin e tij; katër të fundit, njeriu dhe nevojat e tij.

Shenjtëruar. Këtu kuptimi është, “të mbahet në nderim, të trajtohet si i shenjtë”. *Mbretëria jote të vijë.* Mbretëria mesianike. Jo vetëm hebrenjtë, por të gjithë besimtarët në Krishtin duhet të kenë një interes jetësor për ardhjen e tij.

Buka jonë e përditshme. Kjo kërkesë e parë për nevojën personale përdor një term, çdo ditë, që gjendet vetëm një herë në greqisht sekulare (Arndt, f. 296). Mendimet për kuptimin e tij ndryshojnë midis “përditshme”, “të domosdoshme për ekzistencë” dhe “për ditën e ardhshme”.

Na i fal borxhet. Mëkatet konsiderohen si borxhe morale dhe shpirtërore ndaj drejtësisë së Zotit. Këto nuk janë mëkatet e të parregjistruarve (vetëm dishepujve u mësohet kjo lutje), por e besimtarëve, të cilët duhet t’i rrëfejnë ato. Ndërsa falim. Falja e mëkatit, qoftë sipas ligjit të Moisiut, qoftë në Kishë, është gjithmonë me hirin e Zotit dhe bazohet në shlyerjen e Krishtit. Sidoqoftë, çështja e një besimtari që rrëfen mëkatin e tij dhe kërkon faljen e Zotit, ndërsa ndalon faljen nga dikush tjetër nuk është vetëm jokonkurrese, por hipokrite. Një frymë falëse u bëhet më e lehtë për të krishterët kur marrin parasysh se sa shumë Zoti ka falur (Ef. 4,32). Një frymë e pafalshme është mëkat, dhe vetë duhet të

rrëfëhet. *Mos na shtini në tundim*. Krhs. Jak 1,13-14; Lk 22,40 do të thotë: mos na provo jashtë forcës sonë. Doxologjia në 6,13 b është një interpretim liturgjik nga I Kron 29,11, 16-18.

Shembulli i tretë: **agjërimi**. Kur agjëroni. Ligji i Moisiut (nën të cilin jetuan dëgjuesit e Krishtit) e përshkroi një agjërim çdo vit Ditën e Pajtitimit (Lev 16,29, të shpejtë çdo javë, të hënave ana shtoi dy ditë, dhe i përdori ato si raste për shfaqje publike të devotshmërisë. Funkzioni i vërtetë i agjërimit, sidoqoftë, duhej të tregonte pendim të thellë, dhe përkushtimin e përkohshëm të të gjitha energjive të dikujt në lutje dhe bashkim shpirtëror. Por agjërimi që kërkon spektatorë është veprim i thjeshtë. Jezusi nuk themeloi agjërimet për dishepujt e tij, megjithëse agjërimi vullnetar shfaqet herë pas here në kishën apostolike (Vap. 13,2-3).

19-24. Shembulli i katërt: **pasuria**. Një gabim i zakonshëm i judaizmit rabinik në përgjithësi ishte theksi i padrejtë mbi pasurinë materiale si dëshmi e aprovimit të Zotit. Jezusi shpjegoi se thesaret mbi tokë janë fluturuese, duke iu nënshtruar humbjes nga molja (krh. Rrobë, v. 25), tenja, ndryshku dhe hajdutët. Në atë kohë, shumica e pasurisë së njerëzve përbëheshin nga rroba të shtrenjta, qilima dhe mallra metalike, sesa para. Qytetari i Mbretërisë duhet të ruajë thesare në qiell duke u përqendruar në drejtësi (shih v. 33).

22. Llamba e trupit, ajo që merr dhe shpërndan dritën, është syri. Nëse sytë tuaj janë të shëndoshë = nëse jeni bujar. Nëse sytë nuk janë mjete të mira = nëse jeni dorështrënguar. Ne do të jemi si Ati ynë, shpirtmadh (i përsosur).

Pamundësia për të shërbyer dy zotërinj në një marrëdhënie skllav është një ilustrim grafik. *Mamon*. Megjithëse derivimi i tij është i pasigurt, duket se është një fjalë aramaike për pasuri, këtu e personifikuar. Vini re se Jezusi nuk e dënon vetë pasurinë, por skllavërimin e pasurisë.

25-34. Shembulli i pestë: **ankthi**.

Ata pa pasuri mund të bien viktima të shqetësimit pa besim. Prandaj tranzicioni natyror. *Mos mendo*. Jo një ndalim i parashikimit dhe planifikimit (krh. I Tim 5,8; Prov 6,6-8; 30,25), por i ankthit për nevojat e përditshme. *Vallë a nuk është jeta më e vlefshme se ushqimi e trupi se petku? Meqenëse vetë jeta dhe trupi u siguruan nga Zoti, a nuk do t'i besojmë atij që të sigurojë atë që është më pak e rëndësishme? Meqenëse Zoti siguron mbështetje për zogjtë që nuk kanë aftësi të mbjellin, korrin dhe magazinojnë, sa më shumë që njerëzit, të cilëve u janë siguruar këto aftësi, t'i besojnë Atit të tyre qiellor!*

¹⁸E për veshje, përse brengoseni aq? Shikoni si rriten lilat e fushës: nuk heqin keq as nuk tjerrin! Cilat lule të veçanta tregohen nga këto fjalë të pasigurta, por ato duhet të kenë qenë në lulëzim me këtë rast, pasi Jezusi i referohet njëres prej këtyre. Solomon. Mbreti më i mrekullueshëm hebraik. Bari i fushës. Zambakët sapo përmendëm, bukuria e të cilave është jetëshkurtër, dhe të cilat së shpejti e gjejnë veten të prerë me barërat dhe për t'u përdorur si lëndë djegëse për nevojat e njeriut në furrën e pjekjes (Jas 1,11). O ju me besim të vogël. Një shprehje e përdorur katër herë në Mate, një herë në Lukë, si një nxitje për t'u rritur në besim, si dhe një qortim i butë. *Paganët*

kërkojnë. Një aludim për vëmendjen e johebrenjve ndaj gjërave materiale, sepse ata nuk e njohin Zotin si një Atë Qiellor (krh. 6,7-8).

²³Kërkoni, pra, më së pari Mbretërinë dhe drejtësinë e të gjitha këto do t'ju jepen si shtesë! ²⁴Prandaj: mos u brengosni për të nesërmen, sepse e nesërmja do të kujdeset vetë për vete. Secilës ditë i del mjaft pikëllimi i vet!«

Dëgjuesit e Krishtit, të cilët tashmë i kishin dhënë besnikëri Mbretit, duhet të vazhdojnë të kërkojnë (folje të qëndrueshme) Mbretërinë duke u përqëndruar në vlerat shpirtërore dhe duke mbështetur besimin e tyre të plotë të Zoti; dhe Zoti që i dinte nevojat e tyre të përkohshme do të furnizonte atë që ishte e nevojshme. *nesërmja do të kujdeset vetë për vete..* Një personifikim i mrekullueshëm. E mjaftueshme për ditën është e keqja. Kjo e keqe është qartë fizike, duke iu referuar problemeve që mund të lindin. Është e pakuptimtë të shtoni kujdesin e së nesërme atyre të ditëve të sotme.

v. 20 Tani, nëse Perëndia e vesh kështu barin e tokës, që sot është e nesër qitet në furrë, vallë a nuk do t'ju veshë më me ëndje juve, o besimpakët? Bari u hodh në furrat e argjilës që furrat të nxeheshin sa të piqnin bukë.

27 Një argument fortiori (nga më i vogël në më i madh). Shembuj të tjerë të së njëjtës ndërtim janë si më poshtë: Mt 7,11: 10,25; 12,12; 11,13 Lk; 12,24,28; Rm 5,9-10,15,17; 11,12,24; 1 Kor 12,22; Fil 2,12; Phm 16; Heb 9,14; 10,29; 12,25.

7,1-12. Shembulli i gjashtë: **gjykimi i të tjerëve**.

7»Mos gjykoni që të mos gjykoheni! ²Sepse me çfarë gjykimi të gjykoni, me atë do të gjykoheni! E me atë masë që matni, me atë edhe juve do t'ju

matet. ³Pse e shikon lëmishtjen në sy të vëllait tënd, kurse nuk e sheh traun në sy tënd? ⁴Dhe, si mund t'1 thuash vëllait tënd: 'Prit ta nxjerr lëmishtjen nga syri yt', kurse e ke traun ne syrin tënd; ⁵Shtiracak, nxirre më parë traun nga syri yt, e pastaj do të shohësh ta nxjerrësh lëmishtjezi nga syri i vëllait tënd. ⁶Mos ua jepni qenve gjënë e shenjtëruar as mos i qitni para derrave margaritarët tuaj që, pasi t'1 shkelin, të mos kthehen kundër jush e t'ju shqyejnë.«

Kritikët e të tjerëve duhet të ndalojnë dënimin përfundimtar, sepse njerëzit nuk mund të gjykojnë motivet, ashtu siç mundet Zoti (krh. Jak 4,11-12). Besimtarët nuk duhet t'1 shmangin të gjykuarit (krh. 7,6.16), sepse të krishterët duhet të gjykojnë veten dhe anëtarët fajtorë të Kishës (I Kor 5,3-5,12-13). *Që të mos gjykoheni*. Forma subjektive aoriste është kuptuar më mirë nga gjykimi i Zotit sesa i gjykimit njerëzor (krh. 6,14-15). *lëmishtjen*. Një pikë kashtë ose byk, ose një copë druri. *Traun*. Një dërrasë, e përdorur nga rrezja kryesore e një çati ose dyshemeje; këtu përfaqëson një frymë kritikuese. Ilustrimi është ekzagjeruar me qëllim që të tregojë pozicionin qesharak të atij që vendos veten për të gjykuar të tjerët. Një person i tillë cilësohet si hipokrit, sepse ai pretendon të veprojë si mjek, kur me të vërtetë është duke u sëmurë. Kjo urdhër nuk i çliron besimtarët nga bërja e dallimeve morale. Ata që kanë dëgjuar Ungjillin dhe ftesën e Krishtit, dhe me përgjigjen e tyre kanë treguar natyrën e tyre të jenë të pabarabartë të mbrapshtë (qentë dhe derrat ishin veçanërisht refuzues për dëgjuesit e Jezusit, nuk duhet të lejohen t'1 trajtojnë këto gjëra të çmuara si të lira (krh. 13,11-15).

Vargjet e mëposhtme për lutjen (krh. Lk 11,9-13) u përgjigjen problemeve të besimtarit që rrjedhin nga udhëzimet për gjykimin. Nevoja për të dalluar midis qenve

dhe derrave ndërsa shmang rrezën në sy kërkon mençuri nga lart. Prandaj Jezusi nxit ndjekësit e tij të vazhdojnë të kërkojnë, dhe trokasën, që mangësitë e tyre të plotësohen nga furnizimi hyjnor. Të tre imperativat janë në rendin klimaterik, dhe format e tyre të qëndrueshme sugjerojnë jo vetëm këmbëngulje, por lutje të shpeshta për çdo dhe të gjitha nevojat. Ekziston një ngjashmëri e përafërt midis një bukë (tortë të vogël të rrumbullakët me bukë) dhe një gur, dhe midis një peshku dhe një gjarpri, por asnjë baba nuk do ta praktikonte një mashtrim të tillë mbi një fëmijë të uritur. Duke qenë e keqe. Një aludim për mëkatësinë e njeriut (madje dishepujt e kanë këtë natyrë mëkatore). Gjërat e mira zëvendësohen në Lk 11,13 (një rast tjetër) nga Shpirti i Shenjtë, dhuruesi më i mirë i të gjitha të mirave. Prandaj. Vargu 12 zbaton udhëzimin e mësipërm. Megjithëse e keqja për nga natyra, në fund të fundit nga Zoti si fëmijët e tij dhe premtuam përgjigje për lutjen. Prandaj, në vend që t'i gjykojmë të tjerët, ne duhet t'i trajtojmë ashtu siç do të donim të trajtoheshin. Kjo përmbledhje e DhV (ligji dhe profetët) është rikthimi i tabelës së dytë të Ligjit (Mt 22,36-40; Rom 13,8-10), dhe mbështetet tek i pari, sepse marrëdhënia e njeriut me Perëndinë është gjithmonë thelbësore për të lidhje me shokët e tij.

e) **Përfundimi i nxitjeve për qytetarët e Mbretërisë.**
7,13-27.

13,14. Hyni brenda portës së ngushtë. Për ata që kishin hyrë tashmë me besim në lidhje me Krishtin (si dhe të tjerët që po dëgjonin; v. 28), Zoti ynë përshkruan mosmiratimin krahasues të pozicionit të tyre të ri. Rendi i portës dhe

mënyra sugjeron portën si hyrje në rrugë, simbolike e përvojës fillestare të një besimtari me Krishtin, i cili e fut atë në jetën e perëndishmërisë. Të krishterët e parë u quajt ata të “Rrugës” (Vap 9,2; 19,9.23; 22,4; 24,14,22). Megjithëse masa e njerëzimit është në një mënyrë të gjerë të çon drejt shkatërrimit (humbje), porta dhe mënyra tjetër janë aq të vogla sa të duhet gjetje. Megjithatë, i njëjti Zot që e siguroi Krishtin, i cili është dhe porta dhe mënyra (Gjn 14,6), gjithashtu bën që njerëzit të gjejnë portalin (Gjn 6,44). *Jeta*. Këtu një paralele e kundërt me shkatërrimin dhe kështu një aludim për gjendjen e bekuar në parajsë, megjithëse kjo jetë e përjetshme fillon nga rilindja.

15-20. Ata që hyjnë në rrugën e ngushtë duhet të kenë kujdes nga profetët e rremë, të cilët pretendojnë se udhëzojnë besimtarët, por me të vërtetë ushtrojnë mashtrim. Veshja e deleve nuk duhet të konsiderohet si rroba e profetëve, por është një kontrast i dukshëm i ujqërve të egër. Populli i Zotit në të gjitha epokat duhet të ketë kujdes nga udhëheqësit mashtrues (Lp 13,1; Vap 20,29; I Gjn 4,1; Apok. 13,11-14). *Për nga frytat e tyre*. Doktrinat e prodhuara nga këta profetë të rremë, sesa veprat që ata kryejnë, pasi paraqitjet e jashtme mund të mos shkaktojnë dyshime. Testi i profetit është përputhja e tij me Shkrimin (I Kor 14,37; Lp 13,1-5). *Pemë e keqe*. Një që është kalbur, pa vlerë, i papërdorshëm. Pavlefshmëria e një peme të tillë kërkon heqjen e saj të shpejtë nga pemishte që të mos infektojë të tjerët.

18-22. Intervistë me ndjekësit e ardhshëm. Lidhja kronologjike e kësaj pasazhi është e ndërlikuar nga paralelja në Lk 9,57 +, e cila e vendos atë shumë më vonë. Ndoshta

intervista e parë ndodhi pasi Jezusi përgatitej të niste dhe Mateu shton incidentin e mëvonshëm në të njëjtin paragraf, ndërsa Luka grupon tre incidente të ngjashme me rastin e njërit prej të tjerëve. Një mësues i Ligjit. Megjithëse disa nga këta dijetarë fetarë u tërhoqën në mënyrë të favorshme për Krishtin (krh. Mk 12,28-34; krhs Lk 11,53-54), ky njeri ofroi të bëhej dishepull i përhershëm. Sidoqoftë, Jezusi pa në këtë propozim një dështim për të vlerësuar plotësisht ashpërsitë e dishepullit të vërtetë.

20 *Biri i njeriut*. Një titull mesianik (Gjn 12,34). Me sa duket një aludim për Shërbëtorin pësimtar të Isaisë 53. Nuk ka gjasa të thotë Mesia davidike, pasi ky është një titull që Jezusi e shmangi në publik.

Zotëri, më lejo të shkoj një herë e ta varros tim atë.«. Ky njeri, tashmë dishepull, u kërkua nga Jezusi që ta ndiqte (Lk 9,59). Sapo mori fjalën për vdekjen e babait të tij, ai kërkoi një vonesë. Sugjerimi që babai i këtij burri ishte akoma i gjallë (pasi që varrosjet hebraike ndodhën ditën e vdekjes, dhe vonesa e vogël nuk do të garantonte përgjigjen e Krishtit) nuk e zvogëlon vështirësinë, sepse midis hebrenjve një përgjegjësi e një burri ndaj një prindi të moshuar ishte po aq e madhe si detyrë e tij ndaj të vdekurve. Jezusi pa në hezitim njeriun një dobësi besnikërie. Lërinin e vdekurit të varrosin të vdekurit e tyre. Kur Krishti thërret një njeri për një detyrë specifike (Lk 9,60), dishepulli nganjëherë duhet të heqë dorë nga ajo që do të kryente. Ata që kanë vdekur shpirtërisht janë të aftë të kujdesen për të vdekurit fizikisht.

23-27. Stuhia e fashitur

Fjala që përdoret zakonisht për “tërmet” është përdorur këtu, mbase nënkupton turbullirën e ujit, një dhunë që shkakton terror edhe për të pritur marinarët me eri. Stuhitë e dhunshme nuk janë të panjohura në Galile. Pse keni frikë (*deiloi*) tregon frikën e tyre për të qenë frikacak, tregues i besimit të vogël. A nuk e kishte urdhëruar Jezusi këtë udhëtim në anën tjetër (Lk 8,22)? Megjithatë, kthimi i tij drejt tij në ekstremitet tregon një rrënjë besimi që mund të zhvillohej. *Qortoi erërat dhe detin*. Krishti urdhëroi jo vetëm erërat, por edhe detin, i cili përndryshe do të vazhdonte të fryhej për ca kohë. Ndoshta bëhet fjalë për një sulm e fuqive të errësirës për të vrrarë Jezusin.

28-34. Shërimi i dy burrave të pushtuar nga demonët (krh. Mk 5,1-20; Lk 8,26-39). Vendi i Gadarenes. Të quajtur kështu nga qyteti i Gadara në juglindje. Marku dhe Luka kanë “Gerasenes”, nga fshati me emrin Khersa (Gerasa) – tani në gërmadha në bregun e liqenit, i cili ishte ndoshta në rrethin që i përkiste Gadarës. Dy të pushtuar me demonë. Sinoptistët e tjerë përmendin vetëm atë më të spikatur nga të dy. Demoniakët në DhR nuk përshkruhen as si mëkatarë të rëndë, as si viktima të marrëzisë (megjithëse demonizmi mund të prodhojë efekte të tilla), por si persona, mendja e të cilëve ka rënë nën kontrollin e një shpirti të lig ose shpirtërash. Se fenomenet e tilla duhet të shfaqen veçanërisht gjatë ditëve të shërbimit tokësor të Krishtit, është në përputhje me përpjekjet e Satanit për të kundërshtuar programin e Perëndisë. Demonët e dinin saktësisht se kush ishte Jezusi (Biri i Zotit), ishin të vetëdijsëm që dënimi i tyre i fundit ishte i sigurt (koha, v. 29) dhe i jepnin gjithnjë

Krishtit bindje absolute. Pronarët e tufës së derrave ishin ndoshta hebrenj, të cilët shkelnin kështu ligjin e Moisiut – të paktën në frymë në këtë territor hebre (nën Herod Filipin). Prandaj ata nuk sollën asnjë veprim juridik kundër Jezusit për humbjen. Pse kjo kërkesë e çuditshme e demonëve? Ndoshta duhej të kuptohej në një shans të fundit për të shmangur mbylljen në humnerë (Lk 8,31; Apok. 20,1-3). Por derrat duke stampuar në ujëra, shkatërroan çfarëdo qëllimi që demonët mund të ishin argëtuar. *Ata iu lutën atij që të largohej*. Kjo kërkesë, e lindur nga frika (Lk 8,37) erdhi nga popullsia, jo vetëm nga pronarët. Të tronditur, por të papenduar, ata nuk donin më Krishtin.

9,1-8. **Shërimi i një paralitiku** (krh. Mk 2,1-12; Lk 5,17-26). Qyteti i tij. Kafarnaum (Mk 2,1; Mt 4,13). Kjo paralitike u ul përmes çatisë nga katër shokë për shkak të dendësisë së turmës (Mk 2,3,4). *Duke parë besimin e tyre*. Kjo përfshin besimin e njeriut të sëmurë, pasi falja e mëkateve u jepet vetëm atyre me besim (megjithëse shërimi ndonjëherë jepej para se besimi të ishte i pranishëm). *Mëkatet e tua janë falur*. Në këtë rast, gjendja e një njeriu duket se ka qenë rezultat i drejtpërdrejtë i mëkatit ose përndryshe ka bërë që ai të reflektojë më seriozisht mbi mëkatësinë e tij. *Ky njeri po blasfemon*. – Akuza nga skribët dhe farisenjtë, këtu që shihej duke kundërshtuar Jezusin në Galile për herë të parë, e dënoi atë që mori për vete prerogativat e Perëndisë (Lk 5,21). Cila është më e lehtë? Një pyetje e papërgjegjshme. Deklaratat janë njësoj të thjeshta për t’u shqiptuar; por për të thënë ose, me performancë shoqëruese, kërkon fuqi hyjnore. Një

imponues, natyrisht, në kërkimin për të shmangur zbulimin, do ta gjente më të lehtë atë të parën. Jezusi vazhdoi të shëronte sëmundjen që njerëzit të mund ta dinin se ai kishte autoritet të merrej me çështjen e saj, duke parashikuar kështu shlyerjen. Kishte dhënë fuqi të tillë njerëzve. Falja dhe shërimi autoritar i Krishtit konsiderohej si dhurata hyjnore për njerëzimin.

9-13. **Thirrja e Mateut dhe festa në shtëpinë e tij.**

Jezusi tha: Më ndiqni. Kjo ishte jashtëzakonisht e pazakontë, sepse dishepujt zakonisht zgjidhnin rabin e tyre dhe jo anasjelltas. shiko Gjn 15,16.

Të gjithë sinoptikët regjistrojnë këtë incident si pas shërimit të paralitikut. Mateu quhet edhe Levi (Mk 2,14; Lk 5,27). Ulur në zyren e doganës. Kafarnaum (9,1) ishte vendosur afër rrugës që çonte nga Damasku drejt qyteteve bregdetare, dhe kështu ishte një vend i favorshëm për mbledhjen e doganës për mallrat e transportuar me rrugë ose përtej detit të Galilesë. Edershajmi përshkruan nga burimet rabinike taksat shqetësuese që u ekzekutuan, dhe klasifikimet e taksapaguesve, për të cilët Mateu, si oficer shtëpiak, ishin nga lloji më i keq. Ai u ngrit dhe e ndoqi. Ky akt shënoi një ndarje të plotë me të kaluarën; nuk mund të ketë kthim mbrapa. Pozicioni i tij do të mbushej nga një tjetër, dhe të gjente punë të re do të ishte e vështirë për një publik. Ndërsa Jezusi ishte ulur në mish në shtëpi. Kjo festë në shtëpinë e Mateut (Lk 5,29) u mbajt mbase ca kohë pas thirrjes së tij. Atij ai ftoi publicistët dhe mëkatarët, bashkëpunëtorët e tij të mëparshëm që po jetonin në kundërshtim me vullnetin e Zotit siç zbulohet në LDhV. Padyshim që ai i ftoi ata në

mënyrë që Jezusi t'i fitojë ata vetë. Farisenjve, të cilët kishin dallimet më të ngurta dhe e konsideronin veten të drejtë, Jezusi iu përgjigj se shërbimi i tij ishte i nevojshëm nga mëkatarët, ashtu si shërbimet e një mjeku duhen nga të sëmurët. I drejti. Jezusi përdori vlerësimin e farisenjve për veten e tyre për t'iu përgjigjur kundërshtimit të tyre. Unë do të kem mëshirë dhe jo sakrificë (Hos 6,6). Një qëndrim i mëshirshëm ndaj nevojtarëve shpirtëror është shumë më i mirë se sa thjesht formaliteti i detyrave fetare (sakrificës) pa shqetësim për të tjerët.

14-17. Kjo intervistë me dishepujt e Gjonit gjithashtu duhet të ketë ndodhur në festën e Mateut (shënoni lidhje të ngushtë në Lk 5,33). Farisenjtë agjërojnë shpesh. Në një agjërim vjetor biblik (Dita e Shlyerjes) i ishin shtuar agjërimet çdo të hënë dhe të enjte, të vëzhguar nga farisenjtë dhe të tjerët, përfshirë dishepujt e Gjonit (Lk 5,33). Përgjigja e Krishtit kujtoi thënien e vetë Jonit (Gjn 3,29), duke e krahasuar shërbesën e Zotit tonë në një festë martesë.

Bijtë e bashkëpunëtorit. Pjesëtarët e dhëndrit që e ndihmojnë. Kur Krishti Nusja do të hiqet nga vdekja e dhunshme, ata do të agjërojnë. Agjërimi i vërtetë rezulton nga pikëllimi (vini re zi), jo nga rituali. *Një copë leckë e zhveshur*. Një copë materiali i pasigurt ose i paprishur, kur të lahej e gjithë rroba, do të tkurrej dhe copëtonte materialin për të cilin ishte qepur. Vera e re, duke mos qenë ende e fermentuar, do të shpërthejë verëra të vjetra të cilat nuk kishin më elasticitet. Kështu, Krishti dhe mesazhi i tij ishin shumë më tepër sesa judaizmi bashkëkohor i grumbulluar ose rinovuar.

18-26. Shërimi i një gruaje me menoragji dhe rritja e vajzës së një sunduesi. *Sundimtar*. Një nga sunduesit e sinagogës, i quajtur Jair, me siguri i Kafarnaumit (Mk 5,21-22). *Vajza ime është edhe tani e vdekur*. Mateu ka përmbledhur disa detaje. Marku dhe Luke regjistrojnë që Jairi së pari tha që ajo po vdiste, dhe më vonë u njoftua nga lajmëtarët se ajo kishte vdekur. *Ajo do të kthehet në jetë*. Megjithëse besimi i tij ishte më pak se ai i centurionit (8,8), megjithatë ishte i jashtëzakonshëm. Gjatë rrugës për në shtëpinë e Jairit, Jezusit iu afrua nga pas një gruaje që vuante nga menoragjia për dymbëdhjetë vjet. Kjo sëmundje ishte ndotur në mënyrë rituale (Lev 15,19-30), një fakt që mund të shpjegojë veprimin e saj. Kindi i rrobës së tij. Ndoshta kindine në secilën nga katër qoshet e rrobës së tij të jashtme, të veshur nga izraelitët në përputhje me Nr 15,38 dhe Lp 22,12. Përsëri Mateu e kushtëzon tregimin, por shënon se Jezusi ia bëri të qartë gruas që besimi, jo kindat, e kishin marrë këtë shërim. Jezusi vazhdoi në shtëpinë ku kishte ndodhur vdekja. Tashmë lojtarët e flautit dhe vajtuesit e tjerë ishin mbledhur për të ushtuar traditën e lashtë të funeralit Jer 9,17; 48,36). *Vajza e re nuk ka vdekur por është duke fjetur*. Krahasoni thëniet e ngjashme të Jezusit në lidhje me Lazarin (Gjn 11,11.14). Deklarata nuk është as një mendim i gabuar i Jezusit, as një e vërtetë fjalë për fjalë se ajo ishte thjesht e pavetëdijshme, as një argument që vdekja është gjumë shpirti. Përkundrazi u fol në dritën e asaj që ai do të bënte. Ky lajm u përhap në të gjithë rajonin, përkundër paralajmërimit të Krishtit kundër publicitetit (Mk 5,43; Lk 8,56).

27-31. **Shërimi i dy të verbërve.** Ky tregim dhe tjetri janë të veçantë për Mateun. Ju *Biri i Davidit*. Një titull mesianik. Meqenëse në këtë kohë Jezusi po shmangte titujt publik që do të vlerësoheshin si politikë, ai nuk i pranoi këta të verbër derisa të gjithë kishin hyrë në shtëpi. U bëftë sipas besimit tuaj! Krhs. 8,13. Njohja e Jezusit si Mesia, me implikimet e saj të bekuara ndaj njerëzve të tillë si këta (Is. 35,5-6), mori bekimin e kërkuar. Përhapni famën e tij jashtë vendit. Në pamundësi të mirëmbajtjes së tyre, ata nuk iu bindën paralajmërimit të rreptë të Krishtit për të heshtur.

32-34. **Shërimi i një demoniakut memec.** Megjithëse demoniakët ishin shpesh të dhunshëm dhe të zëshëm, ky ishte memec dhe u soll prej tij nga të tjerët. Mateu përshkruan ngjarjen me një minimum detajesh, duke përmendur kryesisht reagimin nga turma. Asnjëherë nuk është parë në Izrael. Kjo deklaratë mund të jetë përshtypja e fituar gjatë një periudhe kohe, duke arritur kulmin në këtë mrekulli të fundit. Akuza e farisenjve për ligën e Jezusit me princin e djajve duhet të ketë aludim për këtë mrekulli të veçantë. Akuza mund të mos i jetë bërë Jezusit drejtpërdrejt, pasi ai nuk merret me të derisa të bëhet përsëri (Mt 12,24-29).

35-38. Një tjetër turne galileas. Opinioni ndan nëse ky paragraf përshkruan një qark të tretë galileas (krh. Mt 4,23; Lk 8,1;), apo është një përmbledhje e veprimtarive të Krishtit që filloi në 4,23. Jezusi po ndodhte. Greqishtja tregon veprime të vazhdueshme. Mësimdhënia, predikimi dhe shërimi riafirmojnë aktivitetet e përmendura në 4,23. Lëvizi me dhembshuri. Kjo simpati e thellë e Jezusit shpesh quhet si duke shkaktuar mrekullitë e tij (14,14; 15,32; 20,34). Dy

ilustrime paraqesin konceptin e Krishtit për turmat: dele pa bari dhe një korrje të pjekur. *I mërzhitur. Të lodhur, të gazuar.* Të shpërndara, ose të shtrira, të bëra sexhde nga rraskapitja dhe pakujdesia. Por Jezusi i pa njerëzit gjithashtu si një korrje të pasur shpirtërore, në nevojë të punëtorëve për ta mbledhur atë. Dishepujt u është urdhëruar të luten për Zotin e të korrave (vetë Jezusi; krh. 3,12, ku Gjoni zbaton të njëjtën figurë tek Krishti) për të dërguar punëtorët. Siç ndodh shpesh, ata që faleshin u dërguan vetë (k. 10).

6) Misioni i Të Dymbëdhjetëve. 10,1-42.

Pas një deklaratë shpjeguese dhe një listë të Dymbëdhjetë, Mateu u jep atyre përgjegjësinë e Krishtit për misionin e tyre të parë. Mesazhi është në tre seksione, të shënuara nga fraza e përsëritur, “Me të vërtetë, unë po ju them” (vv. 15,23, dhe 42).

a) Udhëzime për udhëtimin e menjëhershëm (.vv. 5-15) ..

b) Paralajmërimi i persekutimeve në të ardhmen, i kulmuar nga Ardhja e Dytë (v. 16-23). c) Inkurajim i përgjithshëm për të gjithë besimtarët (vv. 24-42).

1. *Dymbëdhjetë dishepujt e tij.* Ky grup ishte formuar ca kohë më parë, dhe tani pas një kohe mësimi (Mk 3,14) ata u dërguan në një mision. Ai u dha atyre autoritet. E drejta dhe aftësia. Përfshirja në këto fuqi të deleguara ishte aftësia për të dëbuar shpirtat e këqij dhe për të shëruar të gjitha llojet e sëmundjeve (vini re se Jezusi dalloi qartë midis pushtimit me djaj dhe sëmundjes).

2. Emrat e dymbëdhjetë apostujve janë renditur tre vende të tjera (Mk 3,16 +; Lk 6,14 +; Vap 1,13). Krahasimi tregon se secila listë ka tre grupe që përmbajnë të njëjtët katër emra,

megjithëse jo gjithmonë në të njëjtin rend. Sidoqoftë, Pjetri është gjithmonë emri i parë në grupin një, Filipi është gjithmonë i pari në grupin e dytë, dhe James i Alphaeus i pari në grup „ tre. Judas Iscariot kur përfshihet është gjithmonë i fundit. Mateu i rendit në çifte, me siguri sepse ata u dërguan në atë mënyrë (Mk 6,7). *Apostujt*. Zbulimet në pergama konfirmojnë kuptimin e “një përfaqësuesi të autorizuar si duhet të një zyrtari më të lartë”. *I pari, Simon*. Jo i zgjedhuri i parë, dhe as thjesht i pari në listë, por me siguri një aludim për rëndësinë e Pjetrit në rrethin apostolik (krh. 26,40; Rrëshajë; shtëpia e Kornelit; dhe të tjerët). Por ai ishte i pari mes të barabartëve. DhR nuk di asgjë për një epërsi të Pjetrit para apostujve të tjerë (krh. Gal 2,11; 1 Pjt 5,1).

3. Bartolomeu (Bar Talmi) është një patronimikë e Natanaelit (Gjn 1,46). Mateu publicist. Një epitet vetë-efektiv i përdorur vetëm në Ungjillin e autorit. Tada, i quajtur edhe Lebeu (në disa tekste të lashta), me sa duket është i njëjtë me Judën, vëllain e Jakobit (Lk 6,16; Vap 1,13).

4. Simoni, i thirrur këtu Simoni kananas, që do të thotë “zelot” (krh. Lk; Vap). Ai me sa duket i përkiste grupit fanatik politik të zelotëve. *Iskarioti*. Ndoshta do të thotë “njeri i Keriotit”, Keriot është një qytet në Jude. Një numër i dishepujve të Krishtit kishin simpatitë e zeloteve, veçanërisht Juda të cilët ndoshta më vonë tradhtuan Jezusin në mënyrë që të përpiqeshin dhe të detyronin dorën e tij të drejtonte një kryengritje politike, pas hyrjes së tij triumfale në Jeruzalem. Ai më vonë kreu vetëvrasje si një zell i zhgënjyer. Turma e cila më vonë u kthye kundër Jezusit, e bëri këtë sepse ata llogaritën se Ai nuk arriti të përmbushte pritjet e tyre për një

Mesi politik. Të dy dishepujt në rrugën për Emaus ishin gjithashtu të zhgënjyer për të njëjtën arsye.

5. Urdhri i Jezusit që ndalonte çdo mision ndaj johebrenjve ose ndonjë qyteti të Samarianëve (gjysmë racash racore që mbanin një adhurim rival dhe që ishin përçmuar nga judenjtë; Gjn 4,9.20) nuk ishte për shkak të paragjykimeve, as nuk ishte i përhershëm (Vap 1,8).

6,7. Për momentin, porosia e tyre njoftoi mbretërinë mesianike të qiellit (shih 3,2; 4,23), së cilës shtëpia e Izraelit duhet të jetë trashëgimtare.

8. Përfshirja midis fuqive të mrekullueshme që u ishte dhënë atyre ishte autoriteti për të ringjallur të vdekurit, megjithëse nuk ka të dhëna se një fuqi e tillë ishte përdorur në këtë mision. Këto shërbime duhet të kryheshin lirshëm, pa pagesë, sepse autoriteti i tyre ishte marrë në këtë mënyrë.

9. Siguroni as ar. Këto udhëzime vlejné vetëm për këtë mision specifik me kohëzgjatje të kufizuar (krh. Lk 22,35-36). Paratë nuk duhej të transportoheshin në çantat e tyre (rripa, breza).

10. strajcë udhëtimi. Ata nuk ishin për të blerë petka shtesë, sandale shtesë, as një personel (megjithëse ata mund të përdorin sandale dhe staf që kishin tashmë, Mk 6,8-9). Mbështetja do të vinte nga dëgjuesit mirënjohës.

11. Kërkoni se kush është i denjë. Ndërsa e shpallën mesazhin e tyre (v. 7), përgjigjja e tua do të zbulonte se kush ishte shpirtëror ndaj tyre. Kur u ofrua mikpritja, dishepujt do ta pranonin atë për kohëzgjatjen e vizitës së tyre

12. Ata do të jepnin përshtendjetjen zakonore – (përshtendetje, (përshtendetje, e cila përbëhej nga fjala *shalom*, “paqe”).

13. Nëse dishepujt do të zbulonin se nikoqiri i tyre nuk ishte i denjë, por me të vërtetë antagonist ndaj qëllimit dhe mesazhit të tyre, shqiptimi i tyre o paqe nuk do të harxhohej, por do të kthehej për t'u përdorur diku tjetër.

14. Nëse antagonizmi detyroi braktisjen e një shtëpie të tillë ose madje të një qyteti të tërë, simbolika e shkundjes së pluhurit nga këmbët e tyre do të portretizonte gjallërisht dhe megjithatë solemnisht lirinë e dishepujve nga përfshirja në fajin e kundërshtarëve të tyre dhe gjykimin e ardhshëm.

15. Sodom dhe Gomorra. Dy shembuj të përdorura shpesh të qyteteve të dënuara (Is. 1,9; krhs. Zan 18,20; 19,24-28). Me të vërtetë po ju them. Kjo formulë mbyll secilën pjesë të këtij udhëzimi (krh. v. 23,42). Kur godet gjykimi, Zoti do të ketë treguar më shumë mëshirë për Sodomën dhe Gomorën sesa për atë qytet. Në luftën hebreje popullsia do të masakrohet nga romakët.

16. Kjo pjesë e dytë e udhëzimit duket përtej misionit specifik për rreziqet e ardhshme, dhe madje jep një pamje të kohërave eskatologjike. Ujqet. Kundërshtarët e këqij (7.15; Lk 10,3; Gjn 10,12; Vap 20,29). I mençur si gjarpërinjtë dhe i padëmshëm si pëllumbat. “Vetëm, mençuria e gjarpërit është thjesht dinak, dhe padëmtimi i pëllumbit pak më mirë se dobësia; por në kombinim, mençuria e gjarpërit do t'i shpëtonte ata nga ekspozimi i panevojshëm ndaj rrezikut; padëmtimi i pëllumbit, nga ekspeditat mëkatore për t'i shpëtuar asaj “.

17. *Këshillat*. Gjykatat lokale gjenden në çdo qytet (Lp 16,18).

18. Guvernatorët dhe mbretërit. Nuk ka sugjerim që kjo të ndodhte në misionin e tyre të parë; kështu, me metodën

tipike profetike, Jezusi përdor rastin aktual për të trajtuar çështjet ca larg në kohë. Agripa I, Feliks, Fest, Agripa II, Sergiu Pal; dhe Gallio ishin disa që dëgjuan dëshmi për Krishtin dhe apostujt.

19,20. Mos u shqetësoni. Shpirti do t' u ofronte apostujve dëshminë e tyre me gojë (si dhe të frymëzonte shkrimet e tyre).

21,22. Persekutimi i llojit më zemër, madje edhe brenda familjeve, duhet të pritët. Sidoqoftë, nuk duhet t' i nënshtrohet dëshpërimit, sepse premtohet çlirimi (krh. 24,13).

23. Tregimi për persekutimet hidhet nga shekulli i parë në ngushticën e madh. Hebrenjtë do të jenë të parët që do ta dëgjojnë Ungjillin dhe të fundit që do ta dëgjojnë atë

Ikni në një tjetër. Martirizimi nuk duhej të kërkohet; duhej të merrej kujdes i arsyeshëm për jetën. Para se të gjitha qytetet e Izraelit të vizitohen në këtë mënyrë, Biri i njeriut do të vinte. Në një kontekst të ngjashëm me Mt 24,8-31 janë në vështrim Ngushtica e Madhe dhe Kthimi i Mesisë. Kështu që, “ardhja e Birit të njeriut” është ndoshta edhe eskatologjike edhe këtu. Kjo do të ishte kuptuar më lehtë nga dishepujt, të cilët vështirë se do të kishin menduar ta barazojnë këtë “ardhje” me shkatërrimin e Jeruzalemit në 70. pas Kr. Këtu atëherë është një premtim për çlirimin nga përndjekja më e madhe e të gjithëve. Pjesa përmbyllëse jep inkurajim të përgjithshëm për të gjithë besimtarët (vv. 24,42).

24,25. Lidhja e Krishtit me besimtarët paraqitet nga tre figura. dishepull dhe mësues, shërbëtor dhe zot, zot i shtëpisë dhe anëtarët e ‘familjes. Nëse vetë Jezusi merrte keqtrajtim, vartësit e tij mezi mund të prisnin të dilnin më

mirë. Beelzebubi (më mirë, Beelzebul) u vlerësua si “princi i demonëve” (Mt 12,24; Lk 11,15) dukshëm identik me Satanin. Kjo drejtshkrim ndodh askund tjetër në letërsinë hebraike jashtë DhR. Shpjegimi i saktë është i pasigurt, megjithëse duket se ka të bëjë me “Baalzebub”, perëndinë e Ekronit (2 Mbr 1,16).

26,27. Mos kini frikë prej tyre. Ky inkurajim bazohet në njohurinë se gjykimi i fundit i Zotit do të shfaqësojë besimtarët dhe do të merret me persekutorët. Kështu, në përputhje me këtë maksimum të përdorur të Jezusit, ajo që Të Dymbëdhjetët kishin marrë në mënyrë private (në errësirë, në vesh) duhet të publikohet pa frikë (në dritë, mbi çatitë).

28. Për t’iu përgjigjur kundërshtimit se një veprim i tillë do të rrezikonte jetën e tyre, Jezusi u kujton atyre se është më e rëndësishme të frikësoheni nga ai që ka autoritet mbi shpirtin, si dhe mbi trupin, dhe mund t’i sjellë të dy në humbje të përjetshme në ferr (Gehenna). Kjo është qartë duke folur për Zotin, jo për Satanin, sepse besimtarët kurrë nuk janë të urdhëruar të kenë frikë nga Satani (por t’i rezistojnë atij); as Satani nuk i shkatërron njerëzit në ferr (ai vetë ndëshkohet atje).

29-31. Providenca e Zotit, e cila shtrihet edhe deri në detajet më të vogla të kësaj bote, siguron një antidot shtesë për frikën, *Dy harabela*. Zogj të njohur në Palestinë, të përdorura herë pas here për ushqim. Një një aspër (*asarion*) romak ishte një monedhë bakri, me vlerë rreth një e gjashtëmbëdhjetë e një denari (Arndt). Luke thotë se dy prej këtyre monedhave do të blinin pesë harabela (12,6). Pa Atin tuaj. Jo vetëm pa dijeninë e tij; mendimi kontekstualisht është

se pa drejtimin e tij providencial nuk mund të ndodhin as ngjarje të tilla të parëndësishme. Kjo providencë vlen edhe për pjesët më të vogla të qenies sonë (të gjitha qimet e kokës suaj).

32,33. Perspektiva e gjykimit hyjnor mund të shërbejë gjithashtu si një pengesë për të dhënë para përndjekjes. Kushdo që do të më rrëfojë, i referohet pranimit të vërtetë të Jezusit si Zot dhe Shpëtimtar, me gjithçka që nënkupton ato terma. *Para njerëzve*. Tregues i një rrëfimi publik para hetuesve njerëzorë; në kontrast me njohjen e besimtarëve të Krishtit para Atit në parajsë. Kushdo që do të më mohojë (krh. 2 Tim 2,12). Koha greke (aorist, konstativ) nuk i referohet një moment mohimi (psh. Pjetrit), por jetës në tërësinë e saj, të cilën Krishti është i aftë ta vlerësojë saktësisht.

34-39. Paralajmërimet e mësipërme të rrezikut përpara mund të bëjnë që dikush të pyes veten pse duhet të ketë një rrezik të tillë. Jezusi shpjegon se mesazhi i tij, i dhënë në një botë rebele dhe të lig, do të pritej me armiqësi. *Shpatë*. Një simbol i konfliktit dhe ndarjes së mprehtë, siç tregohet nga shembujt në vargjet 35,36. Të vendosësh në variancë do të thotë fjalë për fjalë të ndash në dy. Ungjilli i Krishtit shpesh ka sjellë copëtim edhe brenda qarqeve familjare, jo për ndonjë faj të Ungjillit, por për shkak të qëndrimit rebel të zemrave mëkatore dhe të papenduara. Ilustrimi tregon një familje kaq të ndarë prej pesë vetash: baba dhe nënë, bijë e pamartuar, bir i martuar (burrë) dhe nusja e tij, e cila jetonte në shtëpinë e babait, sipas zakonisht oriental.

37. Sikundër, siç janë këto ndarje, një dishepull nuk duhet të lejojë që dashuritë e tij natyrore të shkaktojnë ndonjë

dobësim të lidhjes së tij me Krishtin. Mund të vijë një kohë kur ai do të detyrohet të bëjë një zgjedhje.

38. *Kryqi i tij*. Megjithëse Jezusi nuk e kishte përmendur ende kryqëzimin e tij të ardhshëm, kjo aludim e parë për një kryq nga Zoti ynë nuk kishte nevojë për shpjegime. Hebrejntë kishin parë mijëra bashkatdhetarë të tyre të kryqëzuar nga romakët (Jos *Antiq.* XVII. 10.10). Prandaj, kërkesa e besnikërisë edhe deri në vdekje, nëse është e nevojshme, nëse do të ishim të denjë ose të aftë për t'u thirrur pasuesit e Krishtit.

39. Ai që gjen jetën e tij. Psika tregon atë që gjallëron trupin dhe në të cilin banon vetëdija dhe shpirti. “Jeta” dhe “shpirti” janë dy përpjekje shqipe për të përkthyer këtë fjalë të njëanshme. Kuptimi është: Ai që në përndjekje shpëton jetën e tij duke mohuar Krishtin, do ta humbasë atë përfundimisht përgjithmonë (veçanërisht aspektin e shpirtit); por ai që humbet jetën e tij për shkak të përkushtimit ndaj Krishtit, do ta shpëtojë shpirtin e tij përjetësisht.

40-42. Për të përfunduar këtë akuzë Jezusi tregon se ata që rrezikojnë përndjekjen do të shpërblehen siç duhet. Ai që ju pranon. Jo si një mysafir i thjeshtë i shtëpisë por si një i dërguar i Krishtit. Zoti ynë e konsideron këtë mirëseardhje sikur i bëhet vetvetes. Ai që pranon një profet në emër të një profeti, d.m.th., sepse ai është një profet (zëdhënësi i porositur i Zotit). Ata që nuk janë vetë profetë mund të ndajnë punët e tyre dhe gjithashtu shpërblimin e tyre. Një nga këta të vegjlit. Shërbimi më i vogël i kryer për të ndihmuar shërbëtorët më të parëndësishëm të Krishtit (krh. Mt 25,40) nuk do të kalojë pa u vënë re nga Zoti ynë.

7) Përgjigja e Krishtit për Gjonin, dhe diskursi i përafërt. 11,1-30.

Këtu Jezusi i përgjigjet pyetjes së mprehtë të Gjonit, u jep turmave një tatim ndaj pararendësit të tij të burgosur dhe kallëzon qytetet që e kundërshtuan.

2. Në burgosjen e Gjonit nga Herodi në kalanë e Machairit, në lindje të Detit të Vdekur (*Jos Antiq.* XVIII. 5,2), shiko 4,12; 14,1-12. Ai dërgoi nga dishepujt e tij. Burra që kishin qëndruar besnikë ndaj Gjonit dhe në këtë fazë nuk ndiheshin asnjë arsye ta linin.

3 A je ai që vjen? Një përcaktim i zakonshëm për Mesinë (Mk 11,9; Lk 13,35). Duke pasur parasysh prononcimet e mëparshme të Gjonit dhe zbulesën e mbinatyrshme (Gjn 1,29-34), ta akuzosh atë për dyshime në lidhje me Mesinë e Jezusit, duket më e padrejtë.

Përkundrazi, meqenëse karakterit të shërbimit të Jezusit dukej se nuk kishte aspektin e gjykimit që Gjoni kishte parashikuar (Mt 3,10-12), ai mund të ketë pyetur veten nëse duhej të paraqitej një figurë shtesë mesianike, siç ishte Elija (krh. Mal 4,5; Gjn 1,19-21).

4,5. Përgjigja me dashamirësi e Jezusit u kushtoi vëmendje veprave të tij, të cilat Gjoni do t'i njihte si letrat kredenciale mesianike (Is. 29,18-19; 35,5-6; 61,1). Të vdekurit janë ringjallur. Luka përshkruan një mrekulli të tillë pak para kësaj interviste (Lk 7,11-17).

6. I lumi ai që nuk e bjerr besimin në mua!«. Ky nxitje inkurajuese për besimin e Gjonit e kujtoi atë dhe të gjithë besimtarët se njohja e Jezusit si Mesia është karakteristikë e njeriut të bekuar shpirtërisht (Gjn 20,31).

7-19. Për nder të Gjonit.

7. *Kallamii i tronditur nga era.* Një person që tundet. Qëllimi i qartë i Krishtit mohoi që Gjoni ishte i tillë, dhe kështu nuk duhet t'i atribuohet besnikëria ndaj hetimit të mëparshëm të Gjonit.

8. *Veshje e butë.* Megjithëse një veshjet e pasur mund të pritej nga një emisar i një politikani, rrobat profetike të njohura të Gjonit (3,4) penguan misionin e tij shpirtëror.

9,10. *Shumë më tepër sesa një profet.* Gjoni ishte jo vetëm i fundit nga linja e zëdhënësve të frymëzuar, por ishte gjithashtu pararendësi i parashikuar i Mesisë (Mal 3,1), veçanërisht i zgjedhur për të prezantuar Mesinë në Izrael.

11. Rrjedhimisht, asnjë qenie njerëzore nuk është më e madhe se Gjoni. Jezusi këtu shkatërron çdo dyshim për fërkime midis vetes dhe Gjonit. Ai që është më pak në mbretërinë e qiellit është më i madh se ai. Në këtë deklaratë Gjoni duket se konsiderohet si jashtë mbretërisë. Prandaj mbretëria e qiellit ende duhet të konsiderohet si mesianik. mbretëria e njoftuar nga Gjoni dhe Jezusi (3,2; 4,17). Gjoni, shërbimi i të cilit ishte një përgatitje, tani u burgos dhe së shpejti do të vdiste. Por ata që ishin përgjigjur ndaj njoftimit dhe tani ishin në rrethin e ndjekësve të Jezusit ishin bërthama e mbretërisë së Tij. Atyre u jepeshin të vërteta dhe privilegje të reja, dhe pas refuzimit kombëtar të Jezusit, do të pagëzoheshin në një trup të ri shpirtëror, Kishën (një pjesë e mbretërisë mesianike, Kol. 1,13; Apok 20,6). Gjoni ishte shoku i dhëndrit, por dishepujt u bënë nuse (Gjn 3,29). Kur Jezusi i tha këto fjalë (para Rrëshajëve, Vap 2), mbretëria e qiellit ishte termi më i kuptueshëm që mund të kishte përdorur.

12. Mbretëria e qiellit pëson dhunë. Kjo folje mund të konsiderohet ose si koha e mesme – dhunshëm detyron rrugën e saj (krh. Lk 16,16), ose si koha pësore – trajtohet me dhunë. Kjo e fundit është më në përputhje me klauzolën tjetër. Nga njoftimi fillestar i Gjonit për ardhjen e Mbretërisë, përgjigjja kishte qenë e dhunshme, qoftë nga kundërshtarë të këqij (krh. v. 18-19;

14,3,4) ose nga mbështetës entuziastë. Të dhunuarit e marrin me forcë (ose, e kapin atë). Krhs Lk 16,16. Ndër më të spikaturit nga adhuruesit e Krishtit ishin publicistët, prostitutat dhe mëkatarët e tjerë të hapur, të cilët u mblodhën te Zoti ynë në një numër të madh.

13-15. Gjoni ishte i fundit nga profetët e lirisë që paratha ardhjen e Mesisë. Përfshirë në këto parashikime DhV ishte ardhja e Elijahut për të dhënë një ditë të madhe të Zotit (Mal 4,5). Megjithëse vetë Gjoni mohoi që ai ishte Elija i ringjallur (Gjn 1,21), Jezusi deklaroi se nëse hebrenjtë do ta kishin marrë plotësisht Atë dhe Mbretërinë e Tij, Gjoni do të kishte përmbushur parashikimin e DhV (Mt 17,10-13; krh. Lk 1,17). Meqenëse kjo nuk ndodhi, Gjoni nuk i përmbushi gjithçka që ishte parashikuar për Elijahun; dhe kështu përmbushja e plotë është akoma e ardhmja. Kjo pasazh tregon qartë natyrën e kushtëzuar të ofertës së mbretërisë.

16-19. Në kontrast të theksuar me këtë vlerësim të ndritshëm të Gjonit ishte ndjenja mbizotëruese e turmave drejt Gjonit dhe Jezusit. *Kjo gjeneratë*. Bashkëkohësit e Gjonit dhe Jezusit (v. 12). *Si për fëmijët*. Kjo shëmbëlltë e këndshme paraqet një skenë në konkursin publik, ku një grup fëmijësh bukuroshë nuk mund të vendosin se çfarë loje të luajnë (krh. Lk 7,31-35). Sugjerimet që ata të luajnë dasmë

(tub, vallëzim) dhe varrosje (të pikëlluar, të vajtuar) dëshmojnë të papjekura; kështu që ata nuk luajnë asgjë. Në mënyrë të ngjashme, shërbimi asketik i Gjonit ngriti akuzën se ai ishte poshtuar nga djajt (d.m.th. i çmendur). Por zakoni i Jezusit për të kontaktuar mëkatarët dhe për të shpërndarë zakonet e tyre sociale nxiti pretendimet e mbrapshta dhe të pavërteta se ai ishte mashtrues, një verëbërës, aq i lig sa shokët e tij. Sidoqoftë, mençuria e kurseve të veprimt të të dy burrave u vërtetua (e justifikuar) nga rezultatet.

20-24. Mbindërtimi i qyteteve, në të cilat u bënë pjesa më e madhe e veprave të tij të fuqishme. Asnjë mrekulli nuk është regjistruar në Ungjij si të ketë ndodhur në Korazin ose Betsaida (jo Betsaida Julias). Ndoshta këto dy fshatra ishin aq afër Kafarnaumit më të madh, sa shumë mrekulli të kryera në Kafarnaum u dëshmuar nga banorë të të tre bashkësive. Tiri dhe Sidoni. Qytetet e shquara bregdetare fenikase, objektet e gjykimit hyjnor nën Nebukadnetsarin dhe Aleksandrin (krh. Ezk 26 – 28). *në hi dhe thes* (krh. Jon 3,5-8). Mënyra e zakonshme lindore e demonstrimit të pikëllimit.

Nëse do t'u ishin dhënë mundësitë e këtyre qyteteve hebreje, thotë Jezusi, ata do të ishin penduar. Pse nuk u dhanë mundësi të tilla duhet të lihen me qëllimet sovraane të Perëndisë, i cili e dërgoi Krishtin së pari në shtëpinë e Izraelit. Megjithatë, privilegjet më të mëdha shpirtërore të dhëna Korazinit dhe Betsaidës e bënë më të fajshëm mosbesimin e tyre. Sa për Kafarnaumin, i cili, si shtëpia e Jezusit, pati mundësinë më të madhe nga të gjithë, pyetja retorike: A do të lartësoheni në parajsë?, nënkupton një përgjigje negative.

23 23 Dhe vaj për ju, Kafarnaum! A donit të ngrinit lart në parajsë? Do të hidhen poshtë mes të vdekurve! (d.m.th. ata do të masakrohen nga romakët)

25-30. Jezusi e përfundon ligjërimin me një shpjegim të mosbesimit të burrave dhe një ftesë të hirshme.

25. Jezusi u përgjigj. Vargjet e mëposhtme janë një përgjigje për problemet e ngritura nga diskutimi i mëparshëm. *Ju falënderoj, o Atë.* Folja *exomologoumai* përshkruan një rrëfim ose vërtetim të plotë, shoqëruar me lëvdata. I mençur dhe mirëkuptues. Ndërgjegjësimi shpirtëror për Krishtin dhe Mbretërinë e tij nuk arrihet përmes sensit të përbashkët të intelektit. *Babes.* Ata që, në përgjigje të mesazhit të Krishtit, njohin pafuqinë e tyre shpirtërore, janë në gjendje të pranojnë mësimin e tij (18,3). Lavdia e Ungjillit është që të mësuarit dhe injorantët mund të bëhen bebe.

26. Sidoqoftë, shpjegimi përfundimtar i përgjigjes njerëzore qëndron në kënaqësinë e mirë të Zotit (krh. Ef. 1,5; Fil 2,13).

27. Të gjitha gjërat më janë dorëzuar tek Ati im. Jezusi pretendon një autoritet që e dallon atë nga të gjithë personat e tjerë (krh. Mt 28,18; Gjn 13,3). Këtu ai autoritet deklarohet se përfshin zbulesën e Zotit tek njerëzit. As njeriu nuk e njeh Atin, përveç Birit.

Njohuria e ndërsjellë e Atit dhe e Birit është e përsosur, por kufizohet në to, përveç nëse zbulesa nuk i është transmetuar njerëzimit. Atij që do t'i zbulojë Biri. Biri si imazhi i Zotit është zbuluesi i Zotit të padukshëm (Kol. 1,15); ai është Logos, shprehja e Zotit të padukshëm (Gjn 1,1.18). Prandaj Mateu është në pajtim me mendimet që

shprehen më shpesh nga Gjoni dhe Pali. Kjo tregon se autorët biblik ishin në thelb të një mendjeje në lidhje me të vërtetën se njeriu varet nga hiri i Zotit në Krisht për të gjitha njohuritë shpirtërore.

28. *Ejani tek unë*. Duke pasur parasysh autoritetin e dhënë në Krishtin (v. 27), kjo ftesë dridhet me mundësi. Të gjithë ju që punoni. Burrat, përpjekjet e jashtëzakonshme të të cilëve për të arritur pushimin shpirtëror nuk e kanë lehtësuar barrën e detyrimeve të bëra nga njeriu (23,4).

29,30. *Merrni zgjedhën time*. Një metaforë hebraike për disiplinë dhe dishepull. “Vendosni qafën tuaj nën zgjedhë dhe le të marrë shpirtin tuaj udhëzime” (Sir 51,26). Vetëm Krishti është Mësuesi që nga personi dhe puna e tij mund t’i udhëzojë njerëzit në lidhje me Atin, dhe t’u sjellë atyre pjesën tjetër të shpirtit që është thelbi i përvojës së vërtetë shpirtërore, një pushim që përfshin heqjen e fajit të mëkatit dhe posedimin e jetës së përjetshme. *Barra ime është e lehtë*. Detyrimet e përfshira në Ungjill janë të bekuara dhe forca për t’i mbajtur ato furnizohet me zgjedhën.

8) **Kundërshtimi nga farisenjtë.**

12,1-50. Mateu regjistron një seri incidentesh që tregojnë natyrën e armiqësisë së farisenjve.

1-8. Farisenjtë kundërshtojnë mbjelljen e grurit të shtunën.

1. Ndërsa grupi udhëtonte nëpër fushat me drithëra, dishepujt ushtruan privilegjin e tyre ligjor për të kulluar dhe ngrënë grurë (Lp 23,25).

2. Tek farisenjtë, të cilët duhet të kishin qenë duke shëtitur nëpër të njëjtat fusha, akti dukej jo i ligjshëm, sepse përfshinte një thyerje të ditës së shtunë. Interpretuar në

mënyrë rabbike, korrja e kokrrave ishte korrje, dhe kështu ishte punë (Dal 20,10)

3,4. Përgjigjja e parë e Krishtit kujton Davidin dhe bukën e pranisë (I Sam 21,1-6). Megjithëse Ligji hyjnor u kufizonte priftërinjve bukën e pranisë (Lev 24,9), nevoja ekstreme njerëzore e kapërceu këtë rregullore, dhe rabinët e kuptuan kështu.

5,6. Një ilustrim i dytë tregon se ligji i pushimit të shabatit nuk ishte absolut, sepse priftërinjtë kërkoheshin nga ai ligj që të punonin të shtunën (Nr 28,9,10). Argumenti është, nëse priftërinjtë mund të jenë pa faj duke punuar në të Shtunën për të vazhduar adhurimin e tempullit, sa më shumë janë dishepujt pa faj në thyerjen e shabatit për veprën e Krishtit, i cili është realiteti të cilit i drejtoi tempulli.

7. Argumenti i tretë i Krishtit tregon për keqkuptimin e farisenjve për Hos 6,6, mëshirën dhe jo sakrificën (krh. Mt 9,13). Zoti dëshiron zemrat e duhura shumë më tepër se ato të jashtme që janë bërë thjesht formalitete. Një kuptim shpirtëror i Krishtit dhe dishepujve nga farisenjtë do të kishte penguar gjykimin e tyre për këta të pafajshëm.

8. *Zoti i së shtunës*. Meqenëse Jezusi si Biri i njeriut është zot i ditës së shabatit, dishepujt që e kishin përdorur të shtunën gjatë ndjekjes së tij po e përdorin atë në një mënyrë të duhur.

9, 9-21. Farisenjtë kundërshtojnë shërimin e shabatit. (Krh. Mk 3,1-6; Lk 6,6-11.)

9. Në sinagogën e tyre. Luka tregon se ajo ndodhi në një të shtunë tjetër.

10,11. A është e lejueshme të shërohet ditën e shtunë? DhV nuk bëri asnjë ndalim, por disa rabinë e vlerësuan atë si

punë. Sidoqoftë, Jezusi, duke treguar se çfarë do të kishte bërë ndonjë individ për një dele fatkeqe, e bën të qartë detyrimin e tij.

12. Meqenëse njeriu është i pakrahasueshëm me më shumë vlerë sesa një dele, Ai duhet t' i vijë në ndihmë. Të shmangësh të bësh mirë kur një gjë e tillë është brenda fuqisë së dikujt, është me të vërtetë të bësh dëm (shiko rrëfenje Mk dhe Lk).

13,14. Mrekullia tërhoi vetëm farisenjtë, të cilët menjëherë komplotuan (së bashku me herodianët, Mk 3,6) për ta shkatërruar. Kështu, në Galile, ashtu si së fundmi në Jeruzalem (Gjn 5,18), urrejtja vrastare po merrte një formë të përcaktuar. Burrat që e quajtën shërimin e një shkelje të shabatit nuk ndiheshin kurrfarë komploti për vrasjen.

15. Ai u tërhoq. Njohuria për komplotin e shtyu Jezusin të shmangte konfliktin e hapur në këtë kohë, sepse koha e tij nuk kishte ardhur akoma. Kështu ai transferoi shërbimet e tij në zona të tjera (Mk 3,7) dhe i shëroi të gjitha.

16. Sidoqoftë, ai paralajmëroi ata të shëruar (veçanërisht demoniakët, Mk 3,11-12) që të mos përdorin mrekullitë për ta bërë publike si Mesia dhe kështu të ngacmonin turmat dhe kundërshtimet.

17-21. *Që të mund të përmbushet.* Kjo shërbesë e hirshme, jo provokuese e Jezusit, tregohet nga Mateu se është në përputhje me profecinë mesianike (Is. 42,1-4). Sepse, ndërsa Jezusi theksoi aspektet e drejta dhe shpirtërore të Mbretërisë së tij, ai nuk u angazhua në një sjellje publike dhe as demagogji politike. As ai nuk shkelte të dobëtin për të fituar qëllimet e tij. *Pirja e duhanit.* Fiksi i një llambë në të cilën vaji është zhdukur – simbolik i atyre që janë të dobët.

22-37. Farisenjtë kundërshtojnë dëbimin e demonit nga Krishti.

22. Njeriu ishte pushtuar nga një demon. Posedimi i demonit kishte shkaktuar dy efekte anësore – verbëri dhe memec. Shërimi largoi të tria pikëllimet.

23. A mund të jetë ky Biri i Davidit? Përgjigjja negative e nënkuptuar nga pyetja zbulon se edhe pse mrekullia kishte ngritur mundësinë e Mesisë së tij (Biri i Davidit, k. 1,20; 9,27), njerëzit ishin të predispozuar për mosbesim.

24. Akuza e mbrapshtë se fuqia e Krishtit mbi demonët rridhte nga një kampionat me Beelzebul (shiko komentin në 10,25) ishte plotësisht i njohur nga Jezusi dhe e hodhi poshtë publikun në mënyrë të papërgjegjshme.

27. Nga kush i dëbojnë bijtë tuaj? Meqenëse disa nga këta bashkëpunëtorë të farisenjve (krhs shprehjen “bij të profetëve”) pretenduan fuqinë e ekzorcizmit, sa e palogjikshme të atribuosh efekte të ngjashme me kauza të ndryshme. Fakti që farisenjtë pretenduan se e bëri argumentin efektiv. Nëse, sidoqoftë, Jezusi nënkupton që të paktën disa nga ekzorcizmat e farisenjve ishin origjinale, atëherë duhet të supozohet se fuqia erdhi nga Zoti (përndryshe argumenti i Krishtit është dobësuar shumë).

28,29. Argumenti i fundit i Krishtit tërheq vëmendjen për shërbimin e tij, veçanërisht për dëbimin e tij të demonëve, gjë që ishte provë e mjaftueshme që mbretëria e Perëndisë ka ardhur. Përshkrimi i shërbesës së Krishtit si hyrje në shtëpinë e një njeriu të fortë (fusha e Satanit) dhe prishja e të mirave të tij (fuqia e Krishtit mbi demonët), siguron një provë të qartë se njeriu i fortë (Satani) së pari është lidhur. Fitorja e

Jezusit ndaj Satanit në tundimin (4,1-11) tregoi epërsinë e Zotit tonë.

30. Ai që nuk është me mua është kundër meje. Në konflikt me Satanin, asnjënjësia është e pamundur. .

31,32. Çdo mëkat dhe blasfemi do t' u falet njerëzve. Parimi i përgjithshëm. Shlyerja nga Krishti në kryq do të ishte e mjaftueshme për të hequr fajin e të gjitha mëkateve, madje edhe format më të rënduara të shpifjeve kundër Zotit (blasfemi). Sidoqoftë, një mëkat është shpallur i pafalshëm. Kushdo që do të flasë kundër Shpirtit të Shenjtë. Duke pasur parasysh parimin e thënë më parë të Jezusit, kjo paqartësi nuk mund të jetë për shkak të papërshtatshmërisë së shlyerjes dhe as nuk mund të konstatojmë ndonjë shenjtëri të veçantë të Personit të Tretë të Trinisë. Shumë e shpjegojnë këtë mëkat si atribuim i veprave të mrekullueshme të Shpirtit të fuqia satanike (krh. Mk 3,29,30) dhe nuk shohin asnjë mundësi që ajo të kryhet sot. Sidoqoftë, të tjerë e konsiderojnë akuzën e farisenjve si simptomatikë dhe jo vetë mëkatin. Vargjet e mëposhtme tregojnë për zemrën e prishur si shkakun e mëkatit. Funkzioni i veçantë i Shpirtit është të sjellë bindje dhe pendim dhe t' i bëjë njerëzit të pranueshëm në ftesën e Krishtit. Prandaj zemrat që urrejnë Perëndinë dhe blasfemojnë Krishtin (I Tim 1,13) akoma mund të dënohen dhe të shpohen në pendim nga Shpirti. Por ai që kundërshton çdo kapërcim të Shpirtit heq veten nga e vetmja forcë që mund ta çojë atë në falje (Gjn 3,36). Se një gjendje e tillë e vendosur mund të arrihet në këtë jetë, nënkuptohet qartë nga pasazhi. DhV i përshkruan këto si mëkate “me një dorë të lartë” (Nr 15,30, d.m.th. një rebelim të hapur); për ta

asnjë shlyerje nuk ishte e mundur. Burrat nuk mund të lexojnë zemrat, dhe kështu nuk mund të gjykojnë kur të tjerët kanë arritur një gjendje të tillë. Mundësia e vërtetë e këtij mëkati nuk dobëson ftesën e ungjillit, “Kushdo që do”, sepse nga vetë natyra e tij, i tillë nuk do të ketë dëshirë të pranojë. Sa për farisenjtë e dëgjuesve të Jezusit, nuk është e thënë nëse ata kishin kryer plotësisht këtë mëkat, por paralajmërimi është i qartë. Udhëzimet e tyre të konsiderueshme e bënë përgjegjësinë e tyre të madhe; Armiqësia e tyre e mëparshme tregoi mosbesimin e tyre të vendosur.

33-35. Bëni mirë pemën. Një pasazh, i ngjashëm me 7,16-20, ku fjalimi i njerëzve tregohet se është tregues i gjendjes së zemrës së njeriut.

36,37. Në ditën e gjykimit, Zoti do ta konsiderojë çdo jetë jetësore në tërësinë e saj, madje çdo fjalë boshe (jo domosdoshmërisht e keqe) që vjen nga rrjedhja e zemrës së tij. Vetëm gjykatësi hyjnor është i aftë të regjistrojë, vlerësojë dhe nxjerrë aktgjykim për çështje të tilla.

38-45. Farisenjtë dhe skribët kërkojnë një shenjë.

38. *Ne dëshirojmë të shohim një shenjë nga ju.* Ata zbritën mrekullitë e mëparshme. Ajo që ata donin ishte një vepër e bujshme në përputhje me idetë e tyre për Mesinë (krh. Mt 16,1), një shenjë që nuk do të kërkonte besim, vetëm pamje.

39. *Brez adhurues.* Një përshkrim i kombit si shpirtërisht jo besnik në premtimet e tij ndaj Zotit (krh. Jer 3,14,20). Për një komb të tillë, këtu është parathënë shenja e madhe e Ringjalljes (dhe ishte sugjeruar edhe më herët, Gjn 2,19-21).

40. Përvoja e Jonës, i cili u lirua nga barku i përbindëshit të detit, ishte tipike për ndërhyrjen dhe ringjalljen e Jezusit pas tre ditësh dhe tre netësh në zemrën e tokës. Ata që mbajnë kryqëzimin tradicional të së Premtes shpjegojnë kohën këtu si idiomatike për pjesë prej tre ditësh (e premtë, e shtunë, e diel). Ata që mbajnë kryqëzimin e së Mërkurës e shpjegojnë aludimn fjalë për fjalë si duke shënuar shtatëdhjetë orë, nga e diela e diellit deri në të shtunën në perëndim.

41. Ninevitët, pasi morën Jonën dhe porosinë e tij pas çlirimit të tij të mrekullueshëm, u penduan. Kështu veprimi i tyre e vendos Izraelin në një dritë shumë më të keqe, sepse në shkallë vendi ajo ka mbetur e penduar, si para dhe pas Ringjalljes, edhe pse këtu kishte më shumë se Jona.

42. Po kështu interesimi për mençurinë e Solomonit (dhuruar hyjnisht) nga mbretëresha e Shebës (I Mbr. 10,1-13) do të vë në kontrast të trishtuar në gjykim mosbesimin e Judaizmit aktual.

43-45. Një shëmbëlltyrë mbresëlënëse, e sugjeruar natyrshëm me këtë rast (12,22 +.), Paraqet situatën e pasigurt të Izraelit (dhe farisenjve). Demoni i dëbuar, duke mos gjetur vend pushimi në vendet e thata (të treguar diku tjetër si vendbanime të demonëve. Is. 13,21; Baruch 4,35; Apok 18,2), kthehet në banesën e tij të mëparshme, e cila tani është më tërheqëse (e përfshirë, e zbukuruar), por e pangopur. Ai hyn përsëri me shtatë shpirtra të tjera, dhe rezultati është një degjenerim më i madh. Kështu do të jetë. Izraeli (kombëtarisht dhe individualisht) ishte pastruar moralisht nga shëebimi i Gjonit dhe i Jezusit. Që nga Mërgimi, të këqijat e idhujtarisë së hapur ishin hequr.

Megjithatë, në shumicën e rasteve, reformimi që ishte menduar të përgatitej ishte ndalur së shpejti. Shtëpia e Izraelit ishte “bosh”. Krishti nuk u ftua ta pushtonte atë. Prandaj kjo gjeneratë e mbrapshtë do të arrijë në një gjendje edhe më të keqe. Disa vjet më vonë këta të njëjtë hebrenj u përballën me tmerret e 66-70 pas Krishtit. Anëtarët e kohës së fundit të kësaj race (Gr. *genea*) do të jenë veçanërisht viktimizuar nga djajt (Apok 9,1-11).

46-50. Nëna dhe vëllezërit e Krishtit.

46,47. Nëna dhe vëllezërit e tij. Këta vëllezër me sa duket janë fëmijë të Jozefit dhe Marisë, të lindur pas Jezusit. Duke kërkuar të flisnin me të tregon se po bëheshin përpjekje, por turmat ishin shumë të mëdha (Lk 8,19). Arsyet për shqetësimin e tyre janë të qarta. Më parë, predikimet e Jezusit në Nazaret e kishin detyruar familjen të transferohej në Kafarnaum (4,13; Lk 4,16-31; Gjn 2,12). Tani ai i kishte sjellë farisenjtë në kundërshtim të hapur dhe blasfemues. Për më tepër, miqtë kishin raportuar se lloji i këtij shërbimi po ndikonte në shëndetin e tij (Mk 3,21). Vargu 47 shton pak informacione të reja dhe shumë dorëshkrime të lashta e lënë anash atë.

48. Kush është nëna ime? Me anë të kësaj pyetjeje intriguese Jezusi e befason turmën për t’i përgatitur ata për një të vërtetë të çmuar.

50. Kushdo që bën vullnetin e Atit tim. Kjo “bërje” nuk është një formë e drejtësisë së punës, por është përgjigje e njeriut ndaj ftesës së Krishtit. “Kjo është puna e Perëndisë, që ti beson në atë që Ati ka dërguar” (Gjn 6,29). Lidhja shpirtërore ndërmjet Krishtit dhe besimtarëve është më e

afërt se sa lidhjet më të afërta të gjakut. Kjo thënie nuk ofroi asnjë mospërfillje për Marinë, as për vëllezërit e tij, sepse në një kohë të mëvonshme i gjejmë ata të ndajnë këtë lidhje shpirtërore (Vap 1,14). Megjithatë, as nuk ka ndonjë sugjerim që nëna e Jezusit kishte qasje të veçantë në praninë e tij.

9) Një seri shëmbëlltyrash mbi Mbretërinë. 13,1-58.

Kjo seri e parë e zgjëruar e shëmbëlltyrave u dha në një nga ditët më të ngarkuara të regjistruara në shërbimin e Jezusit. Tregimi i Mateut rendit shtatë shembuj, dhe një përfundim i zbatimit. Marku shënon katër, duke përfshirë një jo te Mateu. Luka regjistron tre, jo të gjithë së bashku. Dy nga shëmbëlltyrat u interpretuan nga Jezusi (Mbjellësi, Egjra), dhe një e treta pjesërisht (Rrjeti); kjo siguron një skemë për të kuptuar të tjerët.

1. Në të njëjtën ditë. Vetëm Mateu e lidh këtë ngjarje me diskutimin e mëparshëm. Turmat ishin kaq të mëdha (sa për të penguar që familja e tij të mos arrinte tek ai; 12,46), Jezusi doli nga shtëpia në breg të detit.

2. Duke përdorur një varkë si një platformë, ai u ul në mënyrën e zakonshme të mësuesve dhe u drejtohej atyre që ishin në breg.

3a. Shëmbëlltyrën. Tregime të besueshme të përdorura nga Jezusi për të përcjellë të vërtetën shpirtërore përmes krahasimeve. Megjithëse Jezusi nuk ishte shpikësi i mësimit parabolik, përdorimi i tij i metodës e tejkaloi shumë larg atë të të gjithë mësuesve të tjerë në efektivitetin dhe thellësinë e së vërtetës të portretizuar.

3b-23. Mbjellësi.

3b. Mbjellësi. Artikulli i caktuar është ndoshta gjenerik. Të gjithë fermat performuan në mënyrë të ngjashme.

4. Ndërsa mbjellësi shpërnda farën e tij, disa ranë në tokën e parakaluar të shtegut që përshkonte arën. Një farë e tillë e shtrirë në sipërfaqe do të tërhiqte shpejt zogjtë.

5,6. Vende me gurë. Jo i mbuluar me shkëmbinj, por një parvaz shkëmbi i mbuluar me një shtresë të hollë toke. Fara e mbjellë këtu do të mbinte shpejt, sepse dielli do të ngrohte shpejt koren e hollë; por për mungesë të rrënjës dhe lagështisë së mjaftueshme, bima së shpejti do të digjej dhe thahej.

7. Mes gjembave. I infektuar me rrënjë me gjemba, të cilat lërimet nuk i kishin hequr.

8. Tokë e mirë. Toka pjellore e Galilesë ishte e aftë të prodhonte korrje të madhësisë së përmendur këtu).

9. Kush ka veshë për të dëgjuar, le ta dëgjojë. Një deklaratë që kjo histori e thjeshtë, pa parathënie apo shpjegim, kishte një kuptim më të thellë.

10-17. Në përgjigje të pyetjes së dishepujve, Jezusi deklaroi arsyen e tij për të folur në shëmbëlltyra.

10. Pse? Më parë ai kishte përdorur shëmbëlltyra, por ky rast ishte padyshim ndryshe. Tani shëmbëlltyrat vetë formuan bazën e mësimit; ato nuk ishin ilustrime të thjeshta.

11. Misteret e mbretërisë së qiellit identifikojnë përmbajtjen e këtyre shëmbëlltyrave si zbulesë të fshehura më parë që i përkisnin Mbretërisë. Interpretimi i lidh ato në ditët e sotme. Lavditë e mbretërimit mesianik u skicuan qartë në DhV. Por refuzimi i Mesisë dhe intervali midis ardhjes së tij të parë dhe të dytë nuk u kuptua. Këto shëmbëlltyra përshkruajnë formën e çuditshme të Mbretërisë, ndërsa

Mbreti mungon, gjatë së cilës koha predikohet Ungjilli dhe zhvillohet një bërthamë shpirtërore për vendosjen e mbretërimit mesianik (Kol. 1,13; Mt 25,34). Zbulimi i këtyre mistereve në formë parabolike ishte për shkak të ekzistencës së dy grupeve të dallueshme: për ju është dhënë; atyre nuk u jepet. Edhe pse e padukshme, mbretëria është sjellë përpara, në mënyrë që njerëzit e sotëm të hyjnë në të tani dhe të gëzojnë lavditë e saj më vonë.

12. Kushdo që ka (fituar diçka). Dishepujt, pasi iu përgjigjën me besim Jezusit, kishin tashmë shumë të vërteta në lidhje me Mesinë dhe programin e tij. Pasqyrimi i kujdesshëm i këtyre shëmbëlltyrave do t'i ndriçonte ato më tej. *Kushdo që nuk ka.* (që nuk fa fituar asgjë). Mosbesimtarët e vendosur që kishin refuzuar mësimet e mëparshme të Jezusit (krh. 10; 11) nuk do t'u jepeshin të vërtetat e zhveshura për të shkelur nën këmbë (krh. 7,6). Sidoqoftë, ka hir edhe këtu, sepse ata u kursyen fajin më të madh për të hedhur poshtë mësimin më të thjeshtë dhe mbeti mundësia që shëmbëlltyra intriguese të ngjallte kureshtje dhe të sjellë ndryshimin e zemrës.

13-15. Gjendja e vendosur e pandjeshmërisë shpirtërore midis njerëzve shihet si një përmbushje e pjesshme (po përmbushet) e Isaisë 6,9-10. Citimi i Mateut ndjek LXX, dhe thekson mosbesimin kokëfortë të popullit. (hebr, bëj zemrën e këtij populli të dhjamosur, paraqet kushtin si gjykim nga Zoti mbi ngurtësinë e tyre shpirtërore.)

16,17. Dishepujt, të cilët iu përgjigjën Mesisë, ishin përfitues të privilegjeve të dëshiruara nga profetët dhe njerëzit e drejtë në ekonominë e DhV (krh. I Pjt 1,10-12).

18-23. Interpretimi i Jezusit për shëmbëlltyrën shpjegon fatin e Fjalës në këtë epokë, si të thuash nga njerëzimi, për gjendjen e zemrave të njeriut.

18. *Mbjellësi*. Jo i identifikuar, por në përputhje me shëmbëlltyrën tjetër, është qartë vetë Krishti, dhe ata që e përfaqësojnë atë (13,37).

19. Fjala e mbretërisë (fjala e Zotit, Lk 8,11), e simbolizuar nga fara, është mesazhi që Jezusi shpalli në lidhje me veten dhe mbretërinë e tij. *Ai që mbillet pranë rrugës*. Kjo nuk është një përzierje e shifrave, por një shikim i farës në tokë si kulminante në bimë, dhe kështu përfaqësuese e çështjes individuale. Dëgjuesi i mënyrës së rrugës është ai krejtësisht i papërgjegjshëm, nga i cili Satani (i lig), personalisht ose përmes agjentëve të tij (zogjtë, v. 4, shpesh janë simbolikë të së keqes. Jer 5,26-27; Apok. 18,2), shumë shpejt largon të gjitha përshtypjet shpirtërore.

20,21. Fara në parvën shkëmbore përshkruan rastin e dëgjuesit të cekët, emocional (menjëherë me gëzim) entuziazmi fillestar i të cilit është tharë plotësisht nga dielli forcues dhe i domosdoshëm i shtrëngimit ose persekutimit.

22. Fara që mbin mes gjembave përshkruan dëgjuesin e preokupuar, zemra e të cilit tashmë është e mbushur me kujdes dhe interesa të kësaj bote (ferrat ishin tashmë në tokë, por nuk ishin të dukshme gjatë mbjelljes). Një besnikëri e ndarë parandalon pjekurinë e vlerave shpirtërore.

23. Të vetmit dëgjues që janë aprovuar janë ata të terrenit të mirë. Vetëm këtu prodhohet fryte (Gal 5,2-23), dhe frytdhënia është prova e jetës (Gjn 15,1-6). Shpjegimi se si zemrat arritën në këto kushte është jashtë qëllimit të kësaj shëmbëlltyre.

24-30. Egjrat. Për interpretimin shiko 13,36-43.

24. Mbretëria e qiellit është krahasuar me një njeri. Krishti e karakterizon 'ndërhyrjen' me rastin e një njeriu që kishte përvojën e mëposhtme.

25,26. Ndërsa burrat flinin. Natën; koha më e mundshme për këtë punë të ligë. As këtu, as në interpretim, kjo detaj nuk konsiderohet si pakujdesi. Egjra. Zizania, është e përgjithshme, ju jeni dakord, tregon egjra (*lolium temulentum*), një bimë e dëmshme, praktikisht e padallueshme nga gruri deri sa të jetë zhvilluar veshi.

27. Atëherë, nga e ka vallë? Shtrirja e rritjes së padobishme nuk mund të llogaritet rastësisht (p.sh., fara e fryrë nga era), por vetëm nga mbjellja e qëllimshme. Megjithatë, a nuk ishte e qartë që i zoti i shtëpisë kishte mbjellë farë të mirë? (Nënkuptohej një përgjigje pozitive.)

28. Një armik e ka bërë këtë. Rastet e një keqdashësie të tillë janë të regjistruara .

29,30. Shtina e të korrave. Kur dallimet midis grurit dhe darnelit ishin më të theksuara, dhe ndarja mund të bëhej ekonomikisht nga korrësit. Prandaj, pëllumbat u grumbulluan së pari për t'u djegur, dhe pastaj gruri u mblodh.

31,32. **Fara e sinapit.**

Kjo shëmbëlltje ngjason me dy të parat në të cilat përmenden të gjitha një njeri, një arë dhe farë. Interpretuar vazhdimisht, në secilin njeri simbolizon Krishtin, fusha është bota, dhe fara është Fjala që tregon për Krishtin dhe mbretërinë e tij. Fara e sinapit. Vogëlësia e saj ishte proverbiale (krh. Mt 17,20). Megjithatë, në këtë rast ajo rritet derisa të jetë më e madhe se bimët e tjera, dhe bëhet një pemë. Rastet e rritjes së pazakontë në Palestinë janë vërejtur

nga udhëtarët, por rrallë, nëse ndonjëherë, në masën e përshkruar këtu (krh. Mk 4,32). Se një rritje e tillë vlerësohet si e pafavorshme, sugjerohet nga zogjtë që banojnë në degë. Në këtë seri shëmbëlltyrë, zogjtë janë agjentë të së keqes (13,4,19), pasi ato janë shpesh në Shkrim (Jer 5,26-27; Apok 18,2). Historia konfirmon faktin se që nga fillimi më i vogël, kisha bëri rritje befusuese përmes shpalljes së mesazhit të Krishtit. Megjithatë, një rritje e tillë e pazakontë ka siguruar vende për gjelbërim për ata që janë armiq të Zotit, të cilët kërkojnë hijen dhe frutin e pemës për interesat e tyre (madje edhe kombet pëlqen të quhen “të krishterë”). Dishepujt paralajmërohen se thjesht mirësia e asaj që duket se është mbretëri e Krishtit nuk është në thelb një kundërshtim i mësimin të Zotit që besimtarët e vërtetë janë një tufë e vogël e rrethuar nga ujqër (Lk 12,32; Mt 10,16). Të tjerët pohojnë se zogjtë do të jenë kombet e botës që shtrehohen nga mbretëria mesianike, kështu nënvizohet rritja e pazakonshme e jo doemos e keqja.

33. *Tharm*. Një copë brumë i vjetër në një gjendje të lartë fermentimi. Të lihet në përgjithësi është simbolike e së keqes. Në përdorimet e mëvonshme të Krishtit nga ky simbol, i referohet doktrinës së keqe të farisenjve, saducenjve dhe Herodit (Mt 16,6-12; Mk 8,15). Aludimet e Palit (I Kor 5,6-7; Gal 5,9), të cilat me siguri e konsiderojnë majanë si të keqe, duken të ndikuara shumë nga shëmbëlltyra e Krishtit. tri masë miell (= 25 kg). Me sa duket një sasi e zakonshme e punësuar në pjekje (Zan. 18,6). Gruaja (për dallim nga burri në shëmbëlltyrat e tjera) është kundërshtari i Krishtit dhe infuzion mbretërinë në këtë epokë me doktrinë të rreme. Diku tjetër ajo quhet “ligësi” (Zak 5,7-8), “Jezabela”

(Apok. 2,20 +.), Dhe “prostitutë e madhe” (Apok. 17,1 +.). Me këtë karakterizim të majasë në vakt, besimtarët paralajmërohen të kenë kujdes nga doktrina e rreme, e cila do të depërtonte në të gjitha pjesët e mbretërisë në aspektin e saj ndëringnal.

34,35. Me këtë rast Krishti foli hapur (para turmës) vetëm në gjuhë simbolike, pa interpretim. Vetëm dishepujve ua shpjegoi simbolikën (13,10 +.; 13,36 +.). Mateu e vlerësoi këtë si kujtim të Ps 78,2, dhe pa tek Jezusi përmbushjen më të përsosur të funksionit të profetit.

36-43. Interpretimi i Krishtit për The Tares. Për shëmbëlltyrën në vetvete shihni 13,24-30. Shpallni për shëmbëlltyrën. Kjo shëmbëlltyrë ishte më e përfshirë se Seedja e Mustardës dhe e Leaven, dhe implikimi i saj për të keqen vazhduese mund të ketë qenë në kundërshtim me nocionet e dishepujve. Shpjegimi i Zotit tonë për simbolet tregon se detajet kryesore janë të rëndësishme, por disa tipare janë thjesht për t’i dhënë formë tregimit dhe afe jo simbolike (psh. Burrat që flinin, shërbëtorë të të zotit të shtëpisë, detyruet të paketave).

38,39. Fusha është bota. Jo Kisha. Fëmijë të mbretërisë. Ashtu si në shpjegimin e Mbjellësit, fara këtu konsiderohet se ka prodhuar bimë (13,19). Pranvera e ndjekësve të vërtetë të Krishtit në këtë botë është e falsifikuar nga djalli, fëmijët e të cilëve shpesh maskohen si besimtarë (II Kor 11,13-15).

40-43. Megjithëse heqja efikase në fazat e hershme tregohet të jetë e pamundur (v. 29), në fund engjëjt do të delegohen për të mbledhur egjrat nga mbretëria e tij. Kështu, pushet në botë vlerësohen gjithashtu se janë në Mbretëri në njëfarë kuptimi. Prandaj, duhet të jetë në formën e veçantë të

Mbretërisë gjatë pauzës. Heqja përfundimtare do të bëhet nga engjëjt në fundin e epokës – fundi i javës së shtatëdhjetë të Danielit dhe koha e ardhjes së dytë të Krishtit, kur Ai do të vendosë mbretërimin e tij të lavdishëm (Mt 25,31-46; Dan 12,3). Duhet të vërehet përsëri që Kisha dhe Mbretëria nuk janë të gjithanshme, megjithëse para Rrëmbimit, nënshtetasit e Mbretërisë janë gjithashtu anëtare të Kishës. Pasi Kisha të hiqet në Rrëmbim, do të ketë tema të Mbretërisë në tokë gjatë ngushticës së madhe. Deklarata se pusët do të mblidhen “së pari” (vv. 30, 41-43) tregon qartë që kjo të ndodhë jo në Rrëmbim (në të cilën kohë janë mbledhur shenjtorët) por në fund të ngushticës. Për një thënie të ngjashme, shihni komentin për Mt 24,40-42, ku gjykohen të larguarit, dhe ata që lihen hyjnë në bekim.

43 Kjo shëmbëlltyrë, në të njëjtën mënyrë, i referohet mbretërisë së Izraelit, nga i cili do të shmangen të pangjashmit. shiko Mt 15,13 .. Kombi hebre do të gjykohet kur Jezusi të kthehet. Mosbesimtarët e tjerë do të gjykohen pas mijëvjeçarit, në gjykimin e fronit të madh të bardhë.

Shumica e materialeve që janë unike për Mateun, kanë të bëjnë me hebrenjtë.

44. *Thesari i fshehur*. Thesari zakonisht shpjegohet si Krishti, Ungjilli, shpëtimi ose Kisha, që një mëkatar duhet të jetë i gatshëm të sakrifikojë të gjithë për të marrë. përdorimi i vazhdueshëm i njeriut në këtë seri si referim ndaj Krishtit, dhe veprimi i

45,46. *Perla*. Shëmbëlltyra thekson vlerën e pafundme të mbretërisë për të cilën çdo sakrificë nuk është shumë e madhe Nëse ekziston ndonjë dallim në kuptim midis të dyve, mbase që e para tregon se si një njeri mund të pengohet mbi

mbretërinë pa e kërkuar vërtet atë, ndërsa një tjetër mund të të jetë në kërkim ndërsa duke provuar të gjitha llojet e zëvendësuesve para se kërkimi i tij të ketë sukses.

47-50. *Rrjeti*. Një shëmbëlltysë e ngjashme me atë të pemëve, por me theks të ndryshëm. Kjo rrjetë është deti i madh, i lënë shpesh në ujë për ca kohë. Ajo përshkruan Ungjillin, i cili u dërgua në botë (deti në Shkrim shpesh simbolizon kombet e shqetësuar, Lk 21,25; Dan 7,3,17) nga Krishti dhe apostujt e tij. Ndër llojet e ndryshme të peshqve të mbështjellë nga rrjeta janë disa të papërdorshme, të cilat Jezusi i interpretoi si njerëz të këqij, dhe të cilat në The Tara tregohet se janë vendosur atje nga Satani (krh. Gjithashtu zogj në degë, v. 32). Jo të gjithë ata që duken përgjegjës ndaj Ungjillit janë vërtet të konvertuar.

51-53. Përfundim për shëmbëlltyrat. Dishepujt, të cilëve iu ishin dhënë jo vetëm shëmbëlltyrat, por edhe parimet e interpretimit (krh. Mk 4,34), treguan se kuptuan për këtë mësim. Pastaj Jezusi e krahasoi statusin e tyre si skribë të informuar (d.m.th. mësues dhe interpretues të së vërtetës së Kodit) me atë të një kryetari efikas të një familjeje që ka një depo të pasur me të cilën mund të kryejë detyrat e tij. Gjëra të reja dhe të vjetra. Të vërtetat e vjetra të zotëruara prej kohësh në LDhV dhe të vërteta të reja siç janë ato të zbuluara në këto shëmbëlltyra.

54-58. Një vizitë në Nazaret. Mateu e cakton këtë incident për të ilustruar më në mënyrë të ashpër përhapjen e kundërshtimit që kishte kërkuar metodën parabolike (13,11-15). Kjo vizitë, e regjistruar edhe në Mk 6,1-6, është e dallueshme nga ajo e hershme e rrëfyer në Lk 4,16-30 (që ndodh para Mt. 4,13).

54. Vendi i tij. Nazareti dhe rrethinat e tij.

55. Djali i marangozit.

Tregimi i Markut (6,3) tregon se disa e quanin Jezusin “marangoz, ose ndërtues” që tregon se Zoti ynë kishte mësuar tregtinë e Jozefit. *Vëllezërit e tij*. Në mungesë të ndonjë intimimi që këta vëllezër duhet të konsiderohen në një kuptim të pazakontë, duhet të konstatohet mirëkuptimi i përbashkët i tyre si fëmijë të Jozefit dhe Marisë. Duket fort e mundshme që dy prej tyre, Jakobi dhe Juda (Jude), u bënë shkrimtarë të letrave të DhR.

56,57. Megjithëse nëna dhe vëllezërit e Krishtit ishin shpërngulur në Kafarnaum (4,13), motrat e tij d ishin martuar dukshëm dhe kishin mbetur në Nazaret (me ne). Meqenëse djemtë e Krishtit dhe burrëria e hershme ishin dalluar nga ndonjë mrekulli (krh. Gjn 2,11), bashkatdhetarët e tij nuk ishin në gjendje të llogaritnin ose të pranonin këtë zhvillim të ri. Kështu Jezusi përdor të njëjtën fjalë të urtë si më parë për të shpjeguar përgjigjen e tyre (Lk 4,24).

58. Jo shumë vepra të fuqishme atje. Vetëm disa shërime (Mk 6,5). Për shkak të mosbesimit të tyre. Fuqia e Krishtit nuk varej nga besimi i burrave (krh. Gjn 9,6, 36; Lk 7,11-15). Sidoqoftë, mosbesimi parandaloi shumë mundësi për mrekulli, për aq kohë sa jo shumë njerëz erdhën tek ai.

10) Tërheqja e Jezusit pas vrasjes së Gjonit.

14,1-36. Interesimi i Herodit për raportet në lidhje me Jezusin ishte parë nga Zoti ynë si sinjal për t’u tërhequr. Porosia e Mateut, e cila më parë ka qenë shpesh aktuale, tani bëhet kronologjike.

14,1-12. Interesi fajtor i Herodit.

1. Herod tetrarku. Herod Antipas, bir i Herodit të Madh dhe sundimtar i Galilesë dhe Peresë. Injorimi i tij për Jezusin para kësaj kohe mund të ketë qenë për shkak të mungesës së tij nga vendi ose për zakonet e tij luksoze, gjë që e pengoi atë të interesohej për lëvizjet fetare.

2. Ky është Gjon Pagëzori. Ky shpjegim, i sugjeruar për herë të parë nga të tjerët (Lk 9,7), përfundimisht u miratua nga Herodi, i cili i atribuoi mrekullitë një Gjoni të ringjallur, megjithëse Gjoni nuk kishte bërë mrekulli kur jetonte.

3,4. Herodiada. Vajza e Aristobolit, një gjysmë vëllai i Antipës. Ajo ishte martuar me xhaxhain e saj, Herod Filipin dhe i kishte lindur një vajzë, Salome. Sidoqoftë, Antipa e bindi atë që të linte burrin e saj dhe të martohej me të, megjithëse ai ishte martuar tashmë me vajzën e mbretit Areta (i cili shpëtoi te babai i saj dhe u bë një luftë). Një martesë e tillë ishte kurorëshkelëse dhe incestuese.

Jo Filip tetrarku, por një tjetër nga djemtë e Herodit të Madh. Veprimi i Herod Agripës fyente babanë e gruas së tij të divorcuar, mbretin Areta, i cili më pas mundi Herodin në betejë, gjë që shumë e panë si gjykim të Zotit kundër Herodit.

5. Kur do ta vriste. Herodi u shqye nga emocione të përziera (shih gjithashtu v. 9). Presioni nga Herodia ishte i ekuilibruar nga konsideratat politike dhe madje personale (Mk 6,20), dhe kështu disponimi i fundit i Gjonit ishte vonuar.

6,7. Në kështjellën e Machairit, në lindje të Detit të Vdekur. Sidoqoftë, Herodia e paepur nuk ishte penduar dhe festimi i ditëlindjes së Herodit i dha mundësinë e saj për

hakmarrje. Duke e mashtruar vajzën e saj duke e dërguar atë për të kryer një valle sugjeruese para Herodit dhe oborrit të tij, ajo nxori nga ky sundimtar kukull një premtim madhështor më i përshtatshëm për një monark persian, (Mk 6,23; krh. Est 5,3).

8-11. Duke u paraqitur nga nëna e saj gjen burimin e komplotit. Më jep këtu kokën e Gjon Pagëzorit mbi një pjatë. Duke shfrytëzuar rastin, ajo bëri kërkesën e saj të mërzitshme, e cila nuk la vend për evazion ose vonesë. Ky banquet duhet të ishte mbajtur në Makajri, ku Gjoni u burgos (*Jos Antiq. XVIII. 5, 2.*).

12. Dishepujt e tij erdhën dhe, pasi varrosën trupin pa kokë, i thanë Jezusit për vrasjen. Problemi i ditëve të mëparshme (11,2-6) ishte zgjidhur në mënyrë të kënaqshme, dhe tani pasuesit e Gjonit iu drejtuan logjikisht Jezusit. Sipas të gjitha gjasave, ata i ishin bashkuar atij.

13-21. **Ushqimi i pesë mijë burrave.** Mrekullia e vetme e Jezusit e regjistruar në të katër Ungjijtë. Ndodhi në shtininë e Pashkës (Gjn 6,4), pra një vit para vdekjes së Krishtit.

13,14. Kur Jezusi e dëgjoji këtë, ai u nis. Vrasja e Herodit të Gjonit dhe njoftimi i tij i mëpasshëm i veprimtarive të Jezusit shkaktuan këtë tërheqje. Një arsye tjetër ishte kthimi i Të Dymbëdhjetëve nga misioni i tyre (Mk 6,,30; Lk 9,10), të cilëve iu duhej një qetësim nga turmat dhe udhëzime të mëtejshme nga Jezusi. Sidoqoftë, shpejt, Jezusi ia dorëzoi intimitetin e tij për t' i shërbyer turmës, që e kishte ndjekur në këmbë.

15. *Kur ishte mbrëmje.* Hebrejntë dalluan dy mbrëmje, fillimi i parë rreth orës tre dhe i dyti në perëndim të diellit

(krh. Dal. 12,6). Mbrëmja e parë është menduar në vargun 15; e dyta në vargun 23. Harmonizimi kërkon që Gjn 6,5-7 të kuptohet si më parë. Por, megjithëse Jezusi e kishte përballur Filipin me problemin herët gjatë ditës, dishepujt nuk kishin arritur zgjidhje përveç që t' i dërgonin turmat larg. Dhe tashmë kishte kaluar koha për gjetjen e ushqimit dhe strehimit (Lk 9,12) në këtë krahinë me banim të paktë

16-18. Jepuni ju atyre për të ngrënë. Duke vënë këtë përgjegjësi te dishepujt, Krishti synonte të zgjonte në to një vetëdije se shoqëria me të përfshinte prova për çdo nevojë. Andreu përmendi djaloshin me pesë bukë elbi dhe dy peshq, por ai dukej plotësisht i paditur për mundësitë hyjnore (Gjn 6,8-9).

19. Jezusi, megjithatë, bëri thirrje për një rregullim të rregullt të turmës mbi bar, dhe pasi ai të kishte bekuar bukët dhe peshqit (ekuivalent me “falënderimin”, Gjn 6,11), ai ndau ushqimet nga dishepujt në turmën e pelegrinëve.

20. *Fragmente.* Copa të thyera që nuk ishin ngrënë (jo thjesht thërrime këtu). Dymbëdhjetë shporta të plota. Shporta të vogla prej xunkthi (ndryshojnë nga shportat e mëdha të ngjashme me pengesat e përmendura në 15,37), të përdorura për transport të artikujve gjatë udhëtimit. Ata mund të kenë qenë të apostujve, dhe fragmentet e mbledhura në to mund të kenë furnizuar nevojën e apostujve.

21. Pesë mijë burra, përveç grave dhe fëmijëve. Afërsia e Pashkës sugjeron që këta mund të ishin mbledhur në Galile për udhëtimin në Jeruzalem.

22-36. **Krishti duke ecur mbi ujë.**

22. Ai menjëherë i shtrëngoi dishepujt. Urgjenca e këtij veprimi ishte për shkak të përpjekjes së njerëzve për ta bërë Jezusin mbret me forcë (Gjn 6,15).

23. Mali. Një vend i izoluar për lutje, përveç shpërqendrimeve të turmës pa frymë. Rëndësia e kësaj situate, e ngjashme me atë të tundimit të tretë të Satanit (4,8-9), e shtyu Jezusin në lutje, që qëllimi i tij të mund të ishte i pasigurt. Nga ky mal Krishti mund të vëzhgonte edhe dishepujt në barkën e tyre (Mk 6,48). *Në mbrëmje*. Krhs. komentoni në vargun 15.

24. Dorëshkrimet e lashta ndryshojnë midis mesit të detit dhe shumë prej mureve të largëta nga toka. Gjoni 6,19 tregon distancën nga bregu që të ketë qenë nga 6 km.

25. Roja e katërt e natës. Kjo është, nga 03.00 në 06.00 Burrat ishin duke rënë që nga ca kohë pas perëndimit të diellit dhe ishin afër rraskapitjes. Erërat e ashpra të detit dhe kokës penguan përparimin. Megjithëse dishepujt kishin dëshmuar fuqinë e Jezusit për një stuhi (Mt 8,23-27), këtë herë ai nuk ishte me ta. Mësimi i ri për ta ishte se fuqia e Krishtit do t'i mbështeste ata në çdo detyrë të caktuar, pavarësisht nëse ai ishte i pranishëm trupor. Duke ecur në det. Për ta bërë këtë kërkohej mjeshtëri mbi gravitetin, erën dhe valën.

26. Një spektër ose fantazmë. Dishepujt e furishëm i dhanë vendin supersticionit aktual. Ndoshta ata menduan se ishte një shenje paralajmëruese e vdekjes së tij.

27. *Jam unë*. Në një natë kaq të errët dhe të stuhishme, toni i zërit të njohur solli siguri atje ku pamja ishte e pamjaftueshme.

28-33. Ecja e Pjetrit në ujë jepet vetëm nga Mateu.

28,29. *Zot, nëse je ti.* Me impulsivitetin karakteristik ai dëshironte të jepej një urdhër për të ardhur tek Jezusi mbi ujë. Por të akuzosh Pjetrin për shfaqje është të gjesh më shumë faj sesa Jezusi.

30. Kur pa erën, d.m.th., efektet e saj. Megjithëse më parë era kishte qenë po aq e fortë, vëmendja e plotë e Pjetrit ishte përqendruar në besim te Jezusi, dhe Zoti e kishte nderuar besimin e tij duke i dhënë fuqi të mbinatyrshme. Kur përqendrimi i besimit u prish, Pjetri iu kthye kontrollit të fuqive natyrore.

31. *Jezusi zgjati dorën.* Një shfaqje e re e fuqisë së mbinatyrshme, jo vetëm shpëtimi fizik nga forca njerëzore. *Besimpakët.* Mrekullia ishte dhënë për të treguar, së pari, se besimi i plotë në Jezusin pasi Mesia hyjnor është i mjaftueshëm për çdo detyrë të caktuar, dhe së dyti, që refuzimi i Jezusit për të pranuar propozimet politike të turmës (Gjn 6,15 nuk duhet t'i zhgënjejë ata).

32,33. *Ti je Biri i Perëndisë.* Jo vetëm Mesia, por edhe Mesia hyjnore. Ekuivalent me Mesinë ose Krishtin. Megjithëse një identifikim i tillë ishte bërë më herët nga dishepujt (Gjn 1,41,49), nga Dymbëdhjetët kishte një realizim gjithnjë e më të madh se çfarë do të thoshin këto terma.

34-36. Ata erdhën në tokë, në Genesaret (Ginosar). Një fushë pjellore disa kilometra në jug të Kafarnaumit. Meqenëse ligjërimi në sinagogë në Kafarnaum duket se ka ndodhur në ditën pas ushqyerjes së mrekullueshme (Gjn 6,22.59), ky paragraf mund të jetë një përshkrim i përgjithshëm i ngjarjeve që kanë përfshirë disa ditë ose javë,

para dhe pas vizitës në Kafarnaum. Dëshira e të sëmurëve për të prekur kindin e rrobave të tij ndoshta ishte motivuar nga raportet për kurimin e menoragjisë që kishte ndodhur më parë në këtë krahinë (9,20).

11) **Konflikti me farisenjtë mbi traditën.** 15,1-20.

Kundërshtimi lokal nga farisenjtë galileas (k. 12) tani u përforcua nga një delegacion nga Jeruzalemi. Një kundërshtim i tillë do të rritet në frekuencë dhe intensitet gjatë këtij viti të fundit.

1. *Nga Jeruzalemi, farisenjtë dhe skribët.* Ndoshta është dërguar nga selia për të kontrolluar Jezusin dhe për ta ngacmuar.

2. *Pse dishepujt e tu shkelin.* Megjithëse akuza është e zhdrejtë, insinuacioni është i qartë se mësimi i Jezusit është përgjegjës për shkeljen. Ata nuk i lajnë duart. Zakoni rabinik (jo i Moisiut) nuk ishte higjienik, por ritualal. Forca e saj detyruese u konsiderua gjerësisht më e madhe se ajo e vetë Ligjit, dhe disa rabinë bënë gjithçka për ta vëzhguar atë (shih Mk 7,4).

3. *Pse shkelni edhe urdhrin e Zotit.* Një pranim se dishepujt e Krishtit shkelën traditën e pleqve, por kontrasti me urdhrin e Zotit tregoi logjikën e një veprimi të tillë. Farisenjtë, në vend që t'i bindeshin Ligjit, gjithnjë shikonin mënyra për të bërë përjashtime. Kjo quhet kazuistikë.

4-6. Disa tradita në të vërtetë shkelën vetë Ligjin. Urdhri i pestë (Dal. 20,12; 21,17) u shkel nga strategjia e thirrjes së çfarëdo që mund të ishte përdorur për të ndihmuar prindërit është kushtuar Zotit, dhe kështu përtej pretendimit të prindërve. Sikur Zoti dëshiron nga një njeri atë që u takon

prindërve të tij! Nëse përfundimisht pronës iu dha Zotit nuk diskutohet, megjithëse ka prova të abuzimeve.

9. Për ta përmbledhur, Jezusi citon Is. 29,13, në të cilin ky popull mund të konsiderohet jo thjesht si bashkëkohës i profetit, por si komb i Izraelit gjatë gjithë historisë së saj; ose përndryshe denoncimi i bashkëkohësve të Isaisë ishte një profeci tipike e bashkëkohësve të Mesisë.

10. Dhe ai e thirri turmën. Shkëmbimi i mëparshëm kishte qenë disi privat midis Krishtit, farisenjve dhe skribëve.

11. *Jo ajo që hyn në gojë e ndot njeriun.* Defilicionet është fjalë për fjalë e zakonshme, që rrjedh nga dallimi levitik midis ushqimeve të lejuara nga Zoti dhe të gjithë të tjerët, që shihen si të zakonshëm, të përdhosur, “të papastër”. Me këtë thënie, Jezusi nuk po shfuqizon kodin levitik (as nuk duhet të interpretohet kështu Mk 7,19), një shfuqizim që nuk u njoftua deri pas veprave të Rrëshajëve 10-11), por po tregonte parimin se ndotjes morale është shpirtëror, jo fizik. Ushqimi është amorik (I Tim 4,3-5). Mëkati qëndron në zemrën e njeriut që nuk i bindet Perëndisë dhe e mashtron përdorimin e tij. Edhe papastërtia që i vinte një hebreu nga ngrënia e mishit levitikisht e papastër nuk u shkaktua nga vetë ushqimi, por nga zemra rebele që vepronte në mosbindje ndaj Zotit.

12-14. Dishepujt me sa duket u shqetësuan për ofendimin e Krishtit për këta farisenj me ndikim dhe 15,15 tregon që ata nuk e kuptuan plotësisht rëndësinë e deklaratës së Jezusit. *Çdo bimë.* Doktrina e traditës së thjeshtë njerëzore, siç kërkonin këta farisenj . *Do të rrënjoset.* Një parashikim i shkatërrimit përfundimtar të të gjithë doktrinave të rreme, simbolika ndoshta përfshirë personat që mbajnë këto

mësime (krh. 13,19.38 për ndërthurje të ngjashme). *Lërimi vetëm*. Si mësues të së vërtetës shpirtërore, tradicionalistët duheshin braktisur. Ata ishin po aq të verbër shpirtërisht sa ata që vareshin prej tyre. *Gropë*. Jo një hendek pranë rrugës, por një cisternë e hapur në fushë.

15. Na shpjegoni këtë shëmbëlltyrë. Pjetri iu referua thënies së 15,11 (siç tregon krahasimi me Mk 7,15-17). Shëmbëlltyra përdoret këtu në kuptimin e “thënies së vështirë”. Vështirësia nuk ishte në përdorimin e simboleve, por në largimin nga tradita, e cila kishte ngatërruar ndotjen morale dhe rituale.

16. A jeni edhe ju akoma pa kuptuar? Mrekullia e Krishtit, megjithëse nuk e kishte trajtuar më parë këtë temë specifike (por krahasoni 9,14-17; krh. 5-7), sugjeron që personat e shkolluar shpirtërisht duhet ta kishin kuptuar këtë parim, sepse gjithmonë ka qenë i vërtetë.

17. Çfarëdo që papastërtia i bashkangjitet ushqimeve që futen në gojë është fizike dhe hiqet nga trupi në nevojtoje.

18,19. Por gjërat që dalin nga goja janë duke ndotur shpirtërisht, sepse të gjitha fjalët dhe veprat mëkatore e gjejnë burimin e tyre në mendime të liga, që lindin në një zemër të mbrapshtë (krh. 5,21-48). Pas mendimeve të liga, renditen shkeljet e Urdhërimeve, nga i gjashti deri në të nëntin, duke përfunduar me blasfemi-fjalim abuziv ndaj Zotit ose njeriut.

20. Të hani me duar të palara nuk e ndot një person. Kështu, Jezusi përmbledh duke u rikthyer te pyetja origjinale.

12) Tërheqja në Feniki dhe shërimi i bijes së një gruaje kananase.

15,21-28. Sulmi i drejtpërdrejtë nga farisenjtë (v. 1,2), i ngulitur nga ekzekutimi i fundit i Gjonit dhe kundërshtimi i Herodit, nxiti këtë tërheqje të dytë. Intervista me gruan tregon qartë mjedisin historik të shërbimit të Krishtit, së bashku me aspektet më të gjera të hirit të tij.

21. U tërhoq në pjesët e Tirit dhe Sidonit. Megjithëse disa kundërshtojnë çështjen, duket qartë se Jezusi u largua nga toka e Izraelit dhe nga juridiksioni i Herodit cf. gjithashtu Mk 7,31,), për të qëndruar i izoluar për një kohë në Feniki.

22. Një grua kananase. Sipas racës. Banorët e këtij rajoni quhen kananas në numrin 13,29; Gjykimi 1,30.32-33, Marku 7,26 e cakton atë si Sirofoenician në shtetësi. Bir i Davidit. Ajo i drejtohet atij si Mesia hebre. Ky përcaktim mesianik nga gruaja nënkupton njëfarë ndërgegjësimi për fenë çifute; megjithatë pasazhi nuk sugjeron që ajo ishte një proseliste.

23. Ai nuk iu përgjigj asaj asnjë fjalë. Pjesërisht për tu shpjeguar me përpjekjen e Jezusit për të mbetur i izoluar (Mk 7,24). Sidoqoftë, diskutimi që vijon tregon përqendrimin e misionit të Krishtit, dhe kjo procedurë e Jezusit e bëri udhëzimin më të efektshëm. Fakti që Marku e lë pa përmendur heshtjen e Krishtit mund të tregojë se ky veprim nuk ishte aq befasues sa dikush mund të pozonte. Dërgojeni larg. Kjo deklaratë e dishepujve të paduruar mund të nënkuptojë që Krishti duhet ta pranojë kërkesën e saj dhe kështu të pushojë çështjen, sepse përgjigja e tij zbulon se ishte bërë një apel.

26. Për të marrë bukën e fëmijëve dhe për ta hedhur qenve. Kjo grua johebrenj ishte njohur me zakonet e

hebrenjve për t'u referuar johebrenjve si qen dhe vetvetes si fëmijë të Perëndisë. Ashpërsia në dukje e shprehjes së Krishtit zbutet nga fakti se termi nuk tregon skanerët e egër, të egër që bredhin rrugëve, por qentë e vegjël (gr. *kunaria*) që jetonin si kafshë shtëpiake në shtëpitë e njerëzve. Jezusi i tha kësaj gruaje atë që ai i kishte thënë një gruaje samaritane, se në këtë kohë të gjithë ishin të varur nga Izraeli për Mesinë dhe bekimet e tij (Gjn 4,21-23). Jezusi i kishte shëruar johebrenjtë në raste të tjera, por këtu në Feniki duhej të ishte i kujdesshëm që të mos jepte përshtypjen se po braktiste Izraelin (krh. Mt 4,24; 8,5).

27-28. Edhe qentë e vegjël hanë nga thërrimet. Gruaja pranoi plotësisht rendin hyjnor dhe besimi i saj kapi të vërtetën që i vinte asaj. Ishte ky besim që Krishti e lavdëroi. I madh është besimi yt. Pagani i dytë që lavdërohet për besim (8,10), dhe shkalla e tretë e shërimit të Krishtit nga larg (Mt 8,13; Gjn 4,50).

13) **Kthimi në Detin e Galilesë** (Dekapolis, Mk 7,31) dhe Kryerja e Mrekullive. 15,29-38. Marku tregon se Jezusi vazhdoi drejt veriut në Fenicia përmes Sidonit, pastaj në lindje përgjatë Jordanit, dhe më në fund në drejtim të jugut përmes Decapolit, deri sa arriti në liqenin e Galilesë. Kjo rrugë sugjeron që ai me qëllim shmangte fushën e Herod Antipës.

29-31. **Shërimi i turmave.**

29. Deti i Galilesë. Me sa duket bregu juglindor.

30. Erdhën turmat. Nga shumë njerëz që u shëruan, Marku ka përshkruar rastin e një njeriu të shurdhër dhe memec (Mk 7,32-37).

31. Ata përlëvduan Perëndinë e Izraelit. Një tregues se këto ishin rrethana johebullore, në të cilat Jezusi dha njohuri për Zotin e vërtetë dhe premtimet mesianike.

32-38. Duke ushqyer katër mijë burra paganë. Të pretendosh se kjo histori ka të bëjë me të njëjtin incident me ushqyerjen e pesë mijë njerëzve është që ta bësh këtë Ungjill dhe Mark vetëm koleksione të traditave që janë ngatërruar, dhe t'i trajtosh fjalët e Jezusit në Mt 16,9-10 si shpikje të thjeshtë. Dallimet në detaje janë të shumta, dhe nuk ka asgjë thelbësisht të pamundshme për dy ushqime të mrekullueshme.

32. Ata vazhdojnë me mua tani tre ditë. Ajo që ushqimi kishte sjellë tani ishte shterur.

33. Nga duhet të kemi kaç shumë bukë? Të insistosh që të Dymbëdhjetët kishin harruar ushqimin e mëparshëm është e paarsyeshme. Ata thjesht shprehin paaftësinë e tyre personale për t'u furnizuar dhe nuk e pranojnë të kërkojnë Jezusin për një mrekulli tjetër (duke parë Gjn 6,26).

34-38. Nga shtatë bukë dhe disa peshq, Krishti ushqeui turmën e katër mijë paganëve dhe familjeve të tyre në të njëjtën mënyrë si ai i kishte ushqyer pesë mijë. Pjesët e pajetë arritën plot shtatë shporta të plota. Këtu shportat janë spuridet më të mëdha, ose pengesat, të cilat dishepujt mund të kenë përdorur gjatë udhëtimit të tyre të fundit, në krahasim me kofinot më të vogla,. Shtatë shporta mund të kenë pasur më shumë se dymbëdhjetë në rastin e kaluar.

14) Konflikti i përtërirë me farisenjtë dhe saducenjtë.
15,39-16,4.

39. Magdala. Magadan ose Dalmanuta i referohen të njëjtës krahine. Vendi ishte me sa duket në bregun perëndimor të Galilesë.

16,1. Erdhën farisenjtë dhe saducenjtë. Armiqtë tradicionalë, të bashkuar nga një urrejtje e zakonshme e Jezusit. Saducenjtë shfaqen vetëm dy herë të tjera në të dhënat e Ungjillit. në pagëzimin e Gjonit (3,7) dhe gjatë javës së fundit të Krishtit (22,23). Një shenjë nga qielli. Kjo kërkesë, e ngjashme me atë në 12,38, minimizon të gjitha mrekullitë e mëparshme të Jezusit, dhe kërkon një shfaqje spektakolare që është pa dyshim me origjinë qiellore. Këtë e pyetën me modelin e poshtëm të tundimit të tij, duke e bërë atë të bëjë atë që më parë kishte refuzuar të bënte (12,39) ose përndryshe e diskreditonte duke treguar paaftësinë e tij. Pjesa e përgjigjes së Krishtit të regjistruar në 16,2-3 mungon në shumë dorëshkrime antike, por që përmbahen nga disa. Shifra është e ngjashme me atë në Lk 12,54-56. Ajo i kushton vëmendje aftësisë së burrave për të parashikuar motin nga të dhënat në dispozicion, por paaftësinë e plotë të bashkëkohësve të Krishtit për të lexuar shenjat shpirtërore të melodive. Predikimi i Gjonit, mësimet dhe veprat e Jezusit, profecia e Danielit për shtatëdhjetë javë – të gjitha duhet të kishin qenë faktorë domethënës për dalluesit.

4. Shenja e profetit Jona. (Shih komentin në 12,38-40.) Një aludim për ringjalljen trupore të Krishtit. Kjo ishte shenja e shkëlqyeshme për të cilën ai gjithnjë vuri në dukje kur shtypte (Gjn 2,18-22; Mt 12,38-40), për besimtarët një provë të çmuar të shëlbimit të tyre, por për jobesimtarët një pjesë të gjykimit të ardhur nga Krishti i ringjallur.

15) **Tërheqja në krahinën e Cezaresë Filipi.** 16,5 - 17,23.

Kjo tërheqje i katërt e çon Jezusin përsëri në rrethinë johebrenj, larg tensioneve të kundërshtimit të vazhdueshëm (krh. Betsaida Julias, 14, 13; Fenikia, 15,21; Dekapolis, 15,29; Mk 1,,31). Gjatë kësaj periudhe, ndoshta me kohëzgjatje disa muajsh, ndodhi rrëfimi i rëndësishëm i Pjetrit, parashikimi i hollësishëm i Krishtit për pasionin e Tij në ardhje dhe Shndërrimi.

5-12. Biseda në rrugë.

5. Në anën tjetër, d.m.th., në pjesën verilindore (Betsaida Julias, Mk 8,22), me rrugë për në Cezare Filipi (Mt 16,13). Harrove të merrte bukë. Largimi i shpejtë nga Magadani mund të ketë shkaktuar këtë mbikëqyrje, kështu që vetëm një bukë e vjetër mund të gjendej në varkë (Mk 8,14).

6. *Tharmi i farisenjve dhe e saducenjve.* (Në maja, shiko 13, 33.) Ndikimi i përhapur i keq i këtyre kundërshtarëve të vendosur të Krishtit është çështja e përfshirë.

7-11. Megjithatë, dishepujt, të hutuar nga mbikëqyrja e tyre, nuk arritën ta kuptojnë simbolikën. O ju besimpakët. Jezusi e dinte që mos kuptimi i tyre ishte për shkak të ankthit të tyre ndaj dispozitave dhe u kujtoi atyre mësimet e besimit që duhet të kishin mësuar.

12. Mësimi i farisenjve dhe saducenjve. Farisenjtë ishin legalistë dhe tradicionalistë, theksi i të cilëve në ritual ishte hipokriti dhe vdekja shpirtërore (Lk 12,1). Saducenjtë ishin racionalistë, të cilët nuk besonin në ringjallje dhe as në ekzistencën e qenieve shpirtërore që nuk mund të shpjegohen natyrshëm (Vap 23,8). Ata numëruan midis tyre hierarkinë priftërore të Izraelit. Paralajmërimi ndaj mësimeve të tilla delikate racionaliste është akoma i rëndësishëm.

13-20. Rrëfimi i Pjetrit.

13. Krahina e Cezaresë Filipi. Fshatrat përreth (Mk 8,27). Jezusi nuk thuhet se ka hyrë në qytet të Cezaresë Filipi. Rreth 40 km në veri të Detit të Galilesë.

14. Shumëllojshmëria e mendimeve që burrat kishin ndaj Jezusit treguan se megjithëse shumë e lidhnin me profecinë mesianike, asnjë nuk e konsideronte si duhet. Gjon Pagëzori ishte Pararendësi i parashikuar (3,1-3; 14,1,2). Elia duhej të paraprinte “ditën e Zotit” (Mal 4,5,6). Jeremia pritej nga disa të paraqitnin dhe të rivendosnin arkën që ai gjoja kishte fshehur (2 Mak 2,1-8).

15,16. Pasi i bëri të Dymbëdhjetët të disponojnë ide të gabuara, Jezusi pyeti mendimin e tyre personal. Ti je Mesia, Biri i Perëndisë së gjallë, d.m.th jo vetëm Mesia por Mesia hyjnore. Padyshim që të gjitha u pajtuan, por Pjetri u ngrit në këtë rast me përgjigjen e paqartë. Deklarata të ngjashme ishin shqiptuar më parë, disa shumë më herët (Gjn 1,41, 49), por shumë nocione të rreme për karakterin dhe qëllimin e Mesisë duheshin hequr. Kështu që thënia e Pjetrit këtu nuk është produkt i entuziazmit të hershëm, por i reflektimit të studiuar dhe besimit solemn. Nocioni popullor i një udhëheqësi të thjeshtë politik shfuqizohet nga koncepti i Mesisë si Biri i Perëndisë, artikulli i caktuar që e shënon atë si unik.

17. Njohuria e tillë shpirtërore nuk ishte produkt i njerëzimit të thjeshtë (mishi dhe gjaku; krahasoni këtë shprehje në Gal 1,16; Ef 6,12; Heb 2,14), por e shpalljes hyjnore. E vërteta shpirtërore mund të kuptohet vetëm nga ata, aftësitë shpirtërore të cilëve janë bërë të gjalla nga Zoti (I Kor 2,11-14). Një dallim i tillë shpirtëror ishte një dëshmi e gjendjes shpirtërore të bekuar të Pjetrit.

18. Mbi këtë shkëmb unë do të ndërtoj kishën time.

Themeli është rrëfimi i Pjetrit. Kështu Pjetri bëhet i krishteri i parë. Dyert e nëntokës lidhen me faktin se ata nuk mund t'i ndalojnë besimtarët të ringjallen.

Ekziston një lojë e qartë mbi fjalët Pjetri (emri i duhur që tregon një copë shkëmb) dhe shkëmbi (petra, një masë shkëmbore). Trupi shpirtëror, kisha, e përmendur këtu për herë të parë, është e ndërtuar mbi faktin e zbuluar hyjnisht për Krishtin të rrëfyer nga Pjetri (I Kor. 3,11; 1 Pjt 2,4) pasi njerëzit janë të vetëdijshëm dhe pranojnë personin dhe punën e Tij (kështu që Krysoptom, Agostin). Një tjetër pikëpamje e zakonshme në mesin e disa protestantëve (Alford, Broadus, Vincent) është se Pjetri (së bashku me apostujt e tjerë; Ef 2,20; Apok. 21,14), është shkëmbi, por pa epërsinë papale që i atribuohet atij nga nocione romakë jospublikues. Dyert e sheolit nuk do të mbizotërojnë kundër tij. Hades (ekuivalent me Sheol), bota e të vdekurve. Hyrja në sheol, e cila zakonisht është vdekje. Kisha e Krishtit, e cila do të përurohej në Rrëshajë, nuk do të ishte në mëshirën e vdekjes fizike, sepse ringjallja e Zotit do të siguronte ringjalljen e të gjithë besimtarëve. Më konkretisht, besimtarët që vdesin para ringjalljes shkojnë menjëherë të jenë me Krishtin, jo në sheol (Ef 4,8; Fil 1,23; 2 Kor 5,8).

19. *Çelësat e mbretërisë së qiellit.* Çelësat simbolizojnë autoritetin për t'u hapur. Ky autoritet (i cili ka të bëjë me disiplinën e kishës) iu dha të gjithë dymbëdhjetë apostujve (shih Mt 18,18) dhe më vonë edhe pleqve të kishës (shih 1 Kor 5,4-5). *Çfarëdo që të lidheni në tokë.* Kjo pjesë e përgjegjësisë iu dha më vonë të gjithë dishepujve (18,18), të cilët u fuqizuan përfundimisht për detyrën (Gjn 20,22-23).

Nëse Gjn 20.23 është një shpjegim i lidhjes ose zgjidhjes, atëherë Vap 10,43 është një shembull i ushtrimit të tij. Me shpalljen e Ungjillit, bëhet njoftimi se pranimi sjell çlirimin nga faji dhe dënimi i mëkatit, dhe refuzimi e lë mëkatarin të detyruar për gjykim.

20. Mos i thuaj askujt se ai ishte Mesia. Popullsia ende do të ngjallet politikisht nga një zbulim i tillë.

21-27. Parashikimi i Jezusit për vdekjen dhe ringjalljen e tij.

21. Që nga ajo kohë filloi Jezusi. Tani që Jezusi kishte një bërthamë ndjekësish që vërtet besonin në të si Mesia (16,16), ai hyri në një periudhë mësimesh të thjeshtë në lidhje me veprën e tij shëlbuese. Pleqtë, krerët e priftërinjve dhe skribët formuan Sinedrin. Të vritet dhe të ringjallet përsëri. Megjithëse Krishti parashikoi qartë ringjalljen e tij pas vdekjes së tij, kjo pasojë nuk arriti të kuptohej Ditën e tretë. Ekuivalent me “brenda tre ditësh”, Mk 8,31.

22. Atëherë Pjetri e ndau vetmas e filloi ta qortojë: »Mos e thashtë Zoti, Zotëri! Ty s’ do të ndodhë një gjë e tillë!« Pjetri tregoi se nuk kuptoi se Jezusi ishte Mesia biri i Josefrit, d.m.th. Shërbëtori pësimtar (Is. 53).

23. Shporru meje, he djallë! Je shkandull (pengesë) për mua, sepse nuk i ke në mend punët e Hyjit, por punët e njerëzve!« Ngjashëm me fjalët e Jezusit drejtuar Satanit në 4,10, shprehur këtu në një situatë të krahasueshme. Satani, duke përdorur Pjetrin si mjetin e tij, ishte përsëri duke u përpjekur ta largonte Jezusin nga vuajtjet që ishin fati i Tij. Ju nuk keni parasysh punët e Zotit. Dëshmia e Pjetrit për Jezusin (v.16) kishte treguar shkurtimisht përshtatshmërinë e emrit të tij të dhënë nga Krishti, por këtu ai tregon praninë e dobësisë trupore. Të

Dymbëdhjetët shpesh zbrazeshin midis dallimit të fortë shpirtëror dhe karnavalitetit më të rëndë. Dhe i tillë është shpesh tragjikisht rasti midis besimtarëve sot.

24. Në këtë pikë Jezusit dhe Të Dymbëdhjetët u bashkuan nga një turmë (Mk 8,34), edhe pse Zoti kishte qenë në izolim relativ. *Le ta mohojë vetveten*, d.m.th., të heqë dorë ose të mohojë vetveten, për sa i përket aftësisë për të merituar jetën e përjetshme. *Merrni kryqin e tij dhe më ndiqni*. Një figurë e mirënjohur e vuajtjes dhe vdekjes (shih komentin 10,38,39). Këtu paraqet shndërrimin e një mëkatari që duhet të njohë varfërinë e tij shpirtërore, dhe pastaj të pranojë Krishtin (personin e Tij dhe mësimin), edhe pse do të thotë të supozosh, në njëfarë kuptimi, vuajtje që përndryshe nuk do të ndodhte.

25. *Kush do ta ruajë jetën e vet, do ta bjerrë, kurse ai që e bjerre për shkak timin, do ta gjejë* (krh. Në 10,39). Ai që nuk është i gatshëm të marrë përsipër rreziqet e të qenit dishepull i Krishtit, përfundimisht do ta humbasë jetën e tij përjetësisht. Por biseda është gjithashtu e vërtetë.

26. *Ç' dobi ka njeriu nëse e fiton mbarë botën, po e humb jetën?* Jeta është psikikë, termi grek që përfshin të dy konceptet shqipe të “jetës” dhe “shpirtit”. Lk 9,25 përdor fjalën “vetvetja”. Shifra tregon një transaksion biznesi në të cilin një njeri shkëmben vetë jetën e tij (përfshirë shpirtin) për tërheqjet e kësaj bote. Farë do të përdorte një njeri i tillë për të blerë përsëri psikikën e tij?

27. *Biri i njeriut do të vijë* Në kthimin e Krishtit, ai do të zgjidhë të gjitha llogaritë. Kështu, vuajtja për Krishtin, madje deri në vdekje, do të marrë shpërblimin e duhur.

28. Për të theksuar realitetin e ardhjes dhe mbretërisë së tij si një nxitje për njerëzit ta ndjekin atë, madje edhe në vuajtje, Krishti dha premtimin e vargut 28. Kjo ardhje e Birit të njeriut në mbretërinë e tij shpjegohet nga disa si shkatërrimi i Jeruzalemi dhe nga të tjerët si fillimi i Kishës. Kjo mund të nënkuptojë: ushtrimin e autoritetit të tij si gjykatës. Kjo është një shprehje enigmatike që mund t'i referohet rënies së Jeruzalemit, një ngjarje që do të konfirmonte identitetin e tij si Mesia dhe Gjykatësi, si dhe do të përmbushte profecitë e tij. Kjo do të jetë një parathënie e gjykimit të Izraelit në kthimin e tij.

17,1-13. **Shndërrimi.** Në këtë moment strategjik në shërbimin e Jezusit, kur ai nxori nga Pjetri përcaktimin e vërtetë të vetes (16,16) dhe kishte njoftuar vdekjen dhe ringjalljen e tij të ardhshme, iu dha tre dishepujve këtë përvojë më të mrekullueshme.

1. Pas gjashtë ditësh. Kështu edhe Mk 9,2. “Rreth tetë ditë” të Lukës (9,28) llogarit terminin, si dhe intervalin. Pjetri, Jakobi dhe Gjoni. Këtyre ish bashkëpunëtorëve të biznesit (Lk 5,10) iu dhanë privilegje të veçanta në dy raste të tjera (Lk 8,51; Mt 26,37). A mund të jetë që ata kishin më shumë perceptim shpirtëror në këtë kohë sesa të tjerët? *Mal i lartë.* Disa pohojnë se mali tradicional Tabor është kontekstualisht i pamundur. Më e mundshme është një vend afër Cezaresë Filipi (16,13), mbase një nga lartësitë e Hermonit.

2. **Ai u shpërfytyrua para tyre.** Folja greke (*metamorphoo*) tregon një shndërrim të formës thelbësore, duke vazhduar nga brenda, dhe përdoret në Rom 12,2 dhe II Cor 3,18 të transformimit shpirtëror që karakterizon të krishterët pasi natyra e re shfaqet në to. Megjithëse për

besimtarët ky transformim është një përvojë graduale, që duhet të përfundojë kur të shihet Krishti (2 Kor 3,18; I Gjn 3,2), në rastin e Jezusit, u shfaq shkurtimisht forma e lavdishme që zakonisht ishte e mbuluar.

3. Moisiu dhe Elija, përfaqësuesit e shquar, në mendimin hebre, për Ligjin dhe Profetët, u shfaqën duke folur me të për ngjarjet e ardhshme në Jeruzalem (Lk 9,31). Një bisedë e tillë u tregoi dishepujve se vdekja e Mesisë nuk ishte e pajtueshme me DhV. Duke parë Shpërhytyrimin si një pamje të mbretërisë mesianike (16,28), disa kanë parë tek Moisiu (i cili kishte vdekur) dhe Elija (i cili kishte kaluar nga kjo jetë pa vdekur) përfaqësues të dy grupeve që Krishti do të sjellë me vete për të vendosur mbretërinë e tij: shenjtorë të vdekur që janë ringjallur dhe shenjtorë të gjallë që janë kthyer me Krishtin. Po kështu të tre dishepujt shihen se përfaqësojnë burra që jetojnë në tokë në kohën e kthimit të Mesisë.

4,5. Pjetri u përgjigj, d.m.th., iu përgjigj situatës. Një dëshirë për të zgjatur këtë përvojë e shtyu Pjetrin të ofrojë të ngrejë (do të bëj) tre tenda me furça, siç janë adhuruesit e ndërtuar për festën e Tendave ose Tëbanave. Si përgjigje, zëri hyjnor doli nga reja duke e njohur Jezusin si Birin e dashur të Perëndisë dhe duke urdhëruar dishepujt ta dëgjojnë. Moisiu dhe Elija nuk kishin asgjë të re për të transmetuar (Heb 1,1-2).

6-9. Të frikësuar nga zëri, dishepujt u qetësuan, por u treguan të kujdesshëm në përfundimin e këtyre ngjarjeve. *»Mos i tregoni askujt çfarë patë, para se Biri i njeriut të ringjallet prej të vdekurve.«*. Me sa duket, as apostujt e tjerë nuk duhej të informoheshin në këtë kohë. Gjërat që ata kishin dëshmuar vetëm do të ngatërronin dhe ngjallnin politikisht aq më pak perceptues.

10. Pse thonë atëherë skribët që së pari duhet të vijë Elija? Prania e Elijahut në mal dhe urdhri i mëpasshëm për të heshtur e bëri pyetjen. Nëse kjo do të ishte ardhja e parashikuar e Elijahut (Mal 4,5), atëherë me siguri ishte koha për njoftim të hapur. Nëse jo, si mund të ishte Jezusi Mesia, sepse ai personazh do të paraprihej nga Elija?

11. Elija me të vërtetë do të vijë. Jezusi këtu pretendon se Mal 4,5 do të përmbushet.

12,13. Elija ka ardhur tashmë. Për hebrenjtë pa shpirt që thjesht po gjuanin shenja, vetë Gjoni u kishte thënë: “Unë nuk jam Elija” (d.m.th., profeti i ringjallur DhV, Gjn 1,21). Megjithatë, për ata që ishin shpirtërisht të ndjeshëm, Gjoni kishte ardhur “në frymën dhe fuqinë e Elijahut” (Lk 1,17), dhe njerëzit ishin drejtuar nga Krishti prej tij nga Krishti. Kështu që oferta e mbretërisë së Jezusit ishte një ofertë e vlefshme, kushtëzuar nga pranimi kombëtar, dhe Izraeli nuk mund të fajësonte mungesën e Elijahut për mosnjohjen e Jezusit. Zoti në parathënien e tij e dinte që Izraeli, në ardhjen e parë të Krishtit, nuk do të ishte i gatshëm për shërbimin e fundit të Elijahut, dhe kështu ai dërgoi Gjon Pagëzorin “në frymën dhe fuqinë e Elijahut” në vend.

14-20. **Shërimi i një epileptiku të pushtuar nga demonët.** Secili synoptist ndjek Shpërhytyrimin me këtë llogari, por tregimi në Mark (9,14-29) është më i plotë.

15. *O Zot, ki mëshirë për djalin tim, sepse ai është epileptik.* Simptomat përgjithësisht vlerësohen si përshkrime të epilepsisë, të prodhuara këtu nga pushtimi i demonit.

17. *O brezni e pafe dhe e prishur.* Me fjalë të ngjashme me ato të Lp 32,5, Jezusi citon besnikërinë e nëntë apostujve si karakteristikë të brezit të tyre. Mosbesimi i tyre konsistonte

në dështimin e tyre për të përshtatur plotësisht fuqinë e dhënë atyre në 10,8.

18. Jezusi duke hequr demonin (shkakun) solli shërimin e sëmundjes (efektin).

19. *Pse nuk mund ta dëbojmë?* Kjo ishte pa dyshim dështimi i tyre i parë pasi ata kishin marrë autorizimin e Krishtit (14,8).

20. *Për shkak të mosbesimit tuaj.* Jo mosbesim në Jezusin si Mesia, por dyshon në fjalët e tij të dhëna më parë (10,8). *në paçit fe edhe vetëm sa një kokërr sinapi.* Vogëlësia e saj ishte proverbiale. Fuqia e besimit ilustron me aftësinë e saj për të hequr këtë mal. (A e tregoi Jezusi Malin e Shndërrimit?) Në vend që të zbutni shprehjen duke e bërë “malin” simbolik të çdo vështirësie, është më mirë ta trajtoni atë fjalë për fjalë. Sidoqoftë, duhet të kihet parasysh se besimi biblik është një besim në Fjalën dhe vullnetin e shpallur të Zotit. Prandaj besimi për të lëvizur një mal mund të ushtrohet vetëm kur Zoti zbulon se ai është vullneti i tij.

Vargu 21 është lënë mënjanë nga dorëshkrimet më të mira, duke qenë një interpretim nga Mk 9,29.

22,23. Parashikimi i përtërirë i vdekjes dhe ringjalljes. Ndërsa po mblidheshin së bashku në Galile. Megjithëse provat e dorëshkrimit janë konfliktuale, ky lexim duket se dëshmohet më së miri dhe pajtohet mirë me Mk 9,30. Për shkak të dëshirës së Jezusit për fshehtësi, Të Dymbëdhjetët mund të jenë kthyer me rrugë të ndara dhe pasi u takuan përsëri, morën këtë zbulim.

Biri i njeriut do të dorëzohet. Dorëzimi është më pak interpretues sesa tradhtia, megjithëse mund të sugjerojë tradhti.

16) Udhëzimi i Të Dymbëdhjetëve në Kafarnaum.

17,24 – 18,35.

24-27. Pagesa e taksës së tempullit.

24. Kafarnaum. Vizita e fundit e Jezusit në këtë qytet të vendbanimit të tij. A nuk e paguan mjeshtri juaj gjysmë sikla (didrachma)? Ky vlerësim kishtar, bazuar në Dal 30: 11-16, ishte fillimisht për mbështetjen e Tendës së shenjtë, dhe u rivendos pas Mërgimit (Neh 10,32, sikla një e treta). Me sa duket në kohën e Jezusit, hebrenjtë ndoqën planin vjetor të Nehemisë, por me tarifën e Moisiut. Pagesa, e bërë zakonisht në pranverë, ishte e vonuar disa muaj.

25,26. Jezusi foli së pari me të , d.m.th., e parashikoi atë. Duke njohur konfuzionin e Pjetrit, që lind nga besnikëria ndaj integritetit të Jezusit dhe mbase nga ankthi për mungesë fondesh, Zoti ynë tregon me ilustrim se fëmijët e mbretërve janë të liruar nga numri i tyre. Kështu, Jezusi, Biri i Perëndisë, nuk është personalisht i detyruar të bëjë tatim për mbështetjen e shtëpisë së Perëndisë.

27. Që mos t'i bëjmë ata të pengohen. Që Jezusi të kishte pretenduar privilegjin e tij do të kishte krijuar shumë përshtypje të gabuara në mesin e njerëzve, përfshirë ndoshta edhe mosrespektimin e shtëpisë së Zotit. Mrekullia, duke demonstruar gjithëpërfshirjen e Jezusit në njohjen e cilit peshk kishte siklin, dhe gjithëfuqinë e tij për ta bërë atë të parën të kapur, theksoi faktin e hyjnisë së tij (dhe kështu të drejtën e tij të lirimit nga taksat), që mund të ketë qenë e errësuar nga pagesa që ai synonte të bënte. Sikli. Një stater, i barabartë me katër dhrahmi ose dy gjysmë sikla, dhe kështu i mjaftueshëm për Jezusin dhe Pjetrin.

18,1-14. Udhëzim për madhësinë.

1. Kush është më i madhi? Dishepujt u pyetën se kush do të merrte postin më të rëndësishëm në mbretërinë e Perëndisë.

2-4. Duke e thirrur veten një fëmijë të vogël, ai paralajmëroi dishepujt se nëse nuk largoheshin nga mendimet e lartësuara të vetvetes, problemi i tyre nuk do të ishte ai i madhësisë relative, por i hyrjes në mbretërinë e qiellit (mbretëria mesianike që ata kërkuan që ai të themelohej). Mungesa e krenarisë në pozicion është aspekti i fëmijërisë që përmendet këtu. Për të hyrë në mbretërinë e Krishtit, një njeri duhet të kuptojë papërshtatshmërinë e tij personale dhe varësinë e tij të plotë nga Zoti. Ai duhet të përjetojë një rilindje të re (Gjn 3,3 +), sepse mbretëria në trajtën e saj të fundit do të jetë mbinatyrore (Jerusalemi qiellor).

5. Një fëmijë i tillë i vogël, d.m.th., një person i cili, duke besuar, është bërë si një fëmijë i vogël (krh. v. 6). Vargjet 5-14 nuk diskutojnë më fëmijën aktual të ilustrimit (1-4), por një besimtar fëmijëror. Në emrin tim = sepse ai i takon mua. Përshëndetja e besimtarëve të tjerë për shkak të Krishtit (jo për shkak të prestigjit, pasurisë, etj.) Vlerësohet si e bërë për vetë Krishtin (10,42).

6. Shkaktoni që një nga këta të vegjël që besojnë në mua të pengohet. Të vegjlit u referohen gjithashtu besimtarëve. Gjykimi i tmerrshëm në pritje të atyre që do të dëmtonin besimin e besimtarëve është bërë dramatike nga një krahasim. *Gur mulliri* guri i sipërm më i madh u kthye nga një gomar.

7. Megjithëse është e pashmangshme që ndodhin raste pengese, sepse këto janë ndër mjetet e disiplinimit të Zotit,

si dhe formimi i karakterit të besimtarëve, shkelësi njerëzor është moralisht përgjegjës për fajin e tij.

8,9. Kështu, nëse është e nevojshme, duhet të merren masat më drastike për të shmangur pengesat. (Shihni në 5,29-30.)

10. *Këta të vegjël*. Besimtarët fëmijë (jo fëmijë aktualë, përveç se mund të jenë besimtarë). *Engjëjt e tyre*. Engjëjt të cilët ngarkohen me kujdesin e besimtarëve si grup (Heb 1,14). Këtu nuk ka ndonjë urdhër të mjaftueshëm për idenë se çdo besimtar individual ka një engjëll të veçantë të caktuar për të. (Vap 12,15 pasqyrojnë një mendim aktual të engjëjve, por nuk është domosdoshmërisht një e vërtetë.) Vargu 11 ndoshta ishte ndërhyrë nga Lk 19,10.

12-14. Rëndësia e besimtarit edhe më të ulët ilustrohet nga shëmbëlltyra e Deles së Humbura. Meqenëse bariu shqetësohet shumë për një dele të vetme endacake, sa e rëndësishme është detyrimi ynë që të mos minimizojmë ato të tilla fatkeqe. Kjo shëmbëlltyrë u përdor në një rast tjetër (Lk 15,4-7) për të ilustruar shpëtimin e mëkatarëve.

15-20. Udhëzim për procedurën ndaj shkelësve.

15. Përkundër paralajmërimeve më të ashpra, veprat penale do të kryhen. Procedurat përshkruhen për t'i treguar palës së dëmtuar se si të përgjigjet. Përgjegjësia e tij e parë është të shkojë privatisht te shkelësi, pa pritur një falje. Procedura e tillë e lehtëson atë marrjen e një rrëfimi. Nëse ai është i suksesshëm, ai do ta fitojë vëllanë ofendues si mik dhe do ta rikthejë në shoqërinë e Zotit.

16. Nëse një parakalim i dytë është i nevojshëm, disa dëshmitarë duhet të jenë të pranishëm në intervistë (Sh. Lp 19, 15).

17. Tregojuani kishës. Kur shkelësi mbetet i pafytyrë (dhe mëkati është mjaft i rëndë sa të ndikojë në kongregacion), kisha duhet të marrë parasysh çështjen. Kisha këtu nuk mund të nënkuptojë sinagogën, duke marrë parasysh prerogativat e përmendura në 18,18-19. Një kishë e krishterë është në pritje, siç tregohet nga mungesa e nënkuptuar e Jezusit (v. 20). Mosrespektimi i këshillit të kishës duhet të bëjë që shkelësi të trajtohet si një i huaj (pagan). Sigurisht, një trajtim i tillë duhet të përfshijë përpjekje për ta arritur atë me Ungjillin.

18. Çfarëdo që të lidheni në tokë (krh. 16,19). Vendimi i këshillit kishtar për çështje të tilla, i arritur përmes lutjes, Fjalës dhe Shpirtit, do të ratifikohet në qiell. Shihni gjithashtu Gjn 20, 23.

19,20. Premtimi se lutja do të përgjigjet nëse edhe dy pajtohen, sigurojnë prova shtesë se vendimet lutëse të këshillit kishtar në veprime disiplinore do të nderohen hyjnisht. Ky premtim që i përket lutjes së bashkuar duhet të merret në konsideratë në dritën e mësimëve të tjera të Krishtit për këtë temë (krh. I Gjn 5,14). *Sepse, ku janë dy ose tre vetë të bashkuar në emrin tim, aty jam edhe unë, midis tyre.*«. Një premtim për praninë e veçantë të Krishtit në mbledhjet e këshillit kishtar..

21-35. Udhëzim për falje.

21 Zot, sa shpesh? Shpjegimi i mëparshëm lidhur me shkelësit nënkuptonte një gatishmëri nga të ofenduarit për të falur. Pjetri pyeti veten se sa largohet falja për veprat e përsëritura. Shtatë herë? Mësimdhënia rabinike (bazuar në Amos 1,3; Job 33,29-30) kërkoi vetëm tre veta.

22. Sidoqoftë, Jezusi e ngriti çështjen përtej sferës së llogaritjes praktike duke kërkuar shtatëdhjetë herë shtatë. Në vend që të kërkojë një standard numerik, besimtari duhet të ndjekë shembullin e Zotit të tij (Kol. 3,13).

v 23. Shëmbëlltyra e shërbëtorit jo të dashur mëson se njerëzit që kanë provuar faljen e Zotit janë përgjegjës për të shfaqur falje ndaj të tjerëve. Ky është standardi i mbretërisë së qiellit (shiko komentin në 13,11). Mbreti oriental (interpretuar si Ati Qiellor; v. 35) është përshkruar si ai që kërkon llogari nga skllëverit e tij.

24. Një, me sa duket një satrap me qasje në shuma të mëdha të të ardhurave të mbretit, u zbulua se i detyroheshin dhjetë mijë talenteve.

25-27. Sidoqoftë, duke bërë sexhde para mbretit, ai siguroi një anulim të plotë të borxhit

28-30. Duke lënë praninë e mbretit, shërbëtori i falur vazhdoi të kërkojë shlyerje nga një shok i shërbëtorit të tij duke i detyruar njëqind denarë (një qindarkë barazonte pagat e një dite, 20,2), një shumë më e parëndësishme në krahasim me talentet (talent = 34 kg srebra).

33. Sikur të mos kishit mëshirë. Sigurisht që mëkatarët që kanë provuar faljen e Zotit, duhet të shfaqin një frymë farefisnore ndaj të tjerëve, veçanërisht pasi veprat penale që njerëzit bëjnë kundër njëri-tjetrit janë pafundësisht krahasuar me madhësinë e borxhit të njeriut ndaj Zotit.

34,35. *ua dorëzoi torturuesve derisa të kthejë tërë detyrimin.* Këtu është thelbi i interpretimit. Ajo nuk mund t'i referohet shkatërrimit të përrjetshëm të një të shpëtuarit të vërtetë, sepse kjo do të binte ndesh me mësimin më të qartë diku tjetër. As nuk mund t'i referohet ndonjë purgatori jo-biblik.

Megjithatë, fakti që shërbëtorit iu ishte falur borxhi, nuk ka të ngjarë që ai të ishte një besimtar i thjeshtë. Sidoqoftë, nëse i shohim mundimet si të këqija të përkohshme të vizituara mbi besimtarët e pafalshëm nga Ati i tyre qiellor, vështirësitë e mëparshme shmangen. Vuajtjet (gr. *basanistai*) rrjedhin nga folja *basanizo*, e cila përdoret për të përshkruar sëmundjen (Mt 4,24; 8,6), dhe rrethanat anësore (Mt 14,24). Lot “e mundoi shpirtin e tij” duke kontaktuar me njerëz të këqij (11 Pjt. 2,8). Mundime të tilla Zoti mund t’i përdorë për të ndëshkuar dhe për të prodhuar një frymë të duhur ndër fëmijët e tij (I Kor 11,30-32). Kështu që falja hyjnore këtu është ajo që duhet ta përjetojmë çdo ditë në mënyrë që të gëzojmë një shoqëri të përsosur me Atin tonë qiellor, dhe i përshtatet mirë këtij konteksti në të cilin diskutohen marrëdhëniet midis besimtarëve (vv. 15-20).

B. Në Pere. 19-1 – 20,16.

Mateu shënon largimin e Jezusit nga Galileja dhe përshkruan udhëtimin e fundit për në Jeruzalem. Krahasimi me Lk 9,51 - 18,14 tregon një udhëtim tjetër në Jeruzalem dhe një shërbim që zgjat disa muaj. Kështu, një boshllëk mbase prej gjashtë muajsh duhet të konstatohet në 19,1 midis nisjes nga Galileja dhe hyri në kufijtë e Judesë përtej Jordanit.

1) **Mësimdhënia mbi divorcin.** 19,1-12, 1.

Përtej Jordanit. Nga peran grek (përtej) doli emri “Pereja” për rrethin në anën lindore të lumit Jordan.

3. A është e lejueshme që burri ta ndajë nga gruaja e tij për çdo shkak? Shkolla e rreptë e Shamait konsideroi se divorci

ishite i ligjshëm vetëm për sjelljen e turpshme të një gruaje. Sidoqoftë, Hillel interpretoi Lp 24,1 në mënyrën më të gjerë të mundshme dhe lejoi divorcin për çdo shkak të imagjinueshëm. Kështu Jezusi u pyet: “A jeni dakord me interpretimin më të përhapur (Hillel)?”

4-6. Në vend që të rreshtohet me secilin pozicion, Jezusi citon qëllimin e Zotit në krijimin (Zan. 1,27; 2,24). Meqenëse qëllimi i Zotit kërkonte që burri dhe gruaja të ishin një mish, çdo ndërprerje e martesës shkel vullnetin e Zotit.

7,8. Pse urdhëroi atëherë Moisiu? Duke përmendur Moisiun (Lp 24,1) dhe faturën e divorcit në kundërshtim me Jezusin treguan keqkuptimin e tyre për atë rregullore. Sepse dispozita ishte një mbrojtje e grave nga kapriçoja e burrave, jo një autorizim për burrat që të divorcoheshin sipas dëshirës.

9,10. Përveç se bëhet fjalë për kurvëri (krh. 5,31). Nëse kurvëria vlerësohet si një term i përgjithshëm, përfshirë tradhtinë bashkëshortore (një identifikim më i pasigurt në DhR), atëherë Zoti ynë lejoi divorcin vetëm për shkak të pabesisë së gruas (ndër judenjtë, vetëm burrat mund të divorcoheshin). Marku, me shkrim për lexuesit johebrenj, thekson edhe bisedën, Mk 10,12. Sidoqoftë, nëse kurvëria shihet në kuptimin e saj të zakonshëm, dhe i referohet këtu padrejtësisë nga nusja gjatë fejesës (krh. Dyshimet e Jozefit, Mt 1,18-19), atëherë Krishti nuk lejoi kurrfarë baze për divorcin e personave të martuar. Kështu ai nuk u pajtua as me Shammain dhe as me Hillelin. Një pamje e tillë e lartë dhe e kufizuar e martesës do të përbënte pohimin e dishepujve, nuk është mirë të martohesh. Duket e pamundur që dishepujt, pasi të kishin implikuar idealet e Jezusit, do ta

kishin ndierë kufizimin e divorcit në raste kurorëshkeljeje, një ngarkesë të patolerueshme.

11. Të gjithë njerëzit nuk mund ta pranojnë këtë thënie, d.m.th., thënien e dishepujve. Megjithëse nganjëherë martesë mund të mos jetë e përshtatshme, jo të gjithë njerëzit janë aq të vendosur sa të abstenojnë.

12. Disa janë të paaftë për martesë për shkak të defekteve kongjenitale; të tjerët për shkak të dëmtimit ose kufizimeve të vendosura nga burrat. Ende të tjerët mund të heqin dorë nga privilegji i martesës në mënyrë që t'i kushtohen më plotësisht shërbimit të Perëndisë (psh., I Kor 7,7,8,26,32-35). Kjo deklaratë sigurisht nuk hedh asnjë reflektim për martesën; përkundrazi përfundon një diskutim në të cilin martesë u lartësua në gjendjen e saj origjinale të pastër.

2) **Bekimi i fëmijëve.** 19,13-15.

Ishte një zakon hebre për të kërkuar një rabin për të bekuar fëmijët para se të shkonin në shtrat. Fëmijët e vegjël duhet të kenë qenë shumë të vegjël, disa ndoshta edhe foshnje (Mk 10,16). Dishepujt kundërshtuan ndërhyrjen dhe qortojnë prindërit që i kishin sjellë ata (krh. Mk 10,13; Lk 18,15). Megjithatë Jezusi ishte gjithnjë i interesuar për të rinjtë dhe të dobëtit. Gjatë këtij momenti të lezetshëm, ai u kujtoi dishepujve një mësim të harruar (18,3). E tillë është mbretëria e qiellit. Meqenëse hyrja në këtë Mbretëri kërkon që burrat të bëhen fëmijë me besim, dishepujt do të bënin mirë që të ishin më të hirshëm ndaj fëmijëve aktualë.

3) Intervistë me një djalë të ri.

19,16-30. Çfarë të mirë duhet të bëj? Ky pyetës i ri (i quajtur “sundimtar” nga Luka) u ndje i sigurt se jeta e përjetshme u fitua nga kryerja e veprave.

17. *Përse më pyet për të mirën? Sepse vetëm Njëri është i mirë!* Marku dhe Luka tregojnë se Jezusit i ishte drejtuar si “Mjeshtër i mirë”. Zoti ynë e provoi pyetësin e tij duke e bërë atë të rishikojë se si e vlerësoi me të vërtetë Jezusin, dhe më pas e dërgoi atë në atë që Zoti kishte zbuluar tashmë në Ligjin e Tij.

18,19. Jezusi përmendi urdhërimet e gjashta, të shtata, të tetë, të nëntë dhe të pestë të Dekalogut, dhe një përmbledhje të tryezës së dytë – dashurojeni fqinjin tuaj si veten tuaj. Këto nuk u thanë si mjete shpëtimi (ky kurrë nuk ishte qëllimi i Ligjit), por kishin për qëllim të tregonin nevojën e djalit të ri.

20. Të gjitha këto gjëra i kam mbajtur. Jo fjalët e një të vetëgjyqshëm vrazhdë, por të atij që mendonte se përputhja në të jashtme përbënte respektimin e Ligjit.

21. *E përsosur.* E plotë, e pjekur, pa mungesën e ndjerë të rëndë. Shkoni, shisni, jepni. Jezusi demaskoi problemin e të riut duke demonstruar një nga efektet e tij. Nxitja për t’i shpërndarë gjërat e tij zbuloi shpejt se sa shumë kohë kishte arritur të kapte frymën e urdhërimeve të Perëndisë. Ejani më ndiqni. Këtu është ftesa pozitive për të besuar në Krishtin.

22. *Ai u largua i pikëlluar.* Perspektiva e braktisjes së pasurive të tij të mëdha ishte aq shqetësuese sa nuk arriti të gjente qëllimin që kërkonte.

23. *Është e vështirë për një njeri të pasur të hyjë.* Vështirësia me pasurinë nuk qëndron në zotërimin e saj

(shumë njerëz të drejtë në Shkrim kishin pasuri – Abraham, Jobi, Josefi i Arimatesë), por në besimin e rremë të tij (I Tim 6,17; Mk 10,24).

24. *Syri i devesë dhe gjilpërave* është menduar fjalë për fjalë, siç dëshmohet nga një proverb i ngjashëm talmudik duke përdorur një elefant. Simulimi kishte për qëllim të tregonte një pamundësi duke emëruar bishën më të madhe të njohur në Palestinë dhe më të vogël të hapjeve.

25. *Atëherë, kush mund të shpëtohet?* Dishepujt si duket u pajtuan me njëfarë mase në pikëpamjen mbizotëruese që pasuritë treguan favor hyjnor. Prandaj, nëse burrat e pasur do të përjashtoheshin, si mund të shpëtohen të tjerët? Ndoshta ka qenë latente mendimi se të gjithë njerëzit janë të prekur deri diku nga dëshira për pasuri të kësaj bote.

26. Jezusi thoshte në mënyrë të përmbledhur se shpëtimi është vepër e Zotit. Vetëm Zoti mund të rrëzojë këtë besim të rremë në pasuritë njerëzore dhe të sigurojë drejtësi të vërtetë.

27. Ne i kemi lënë të gjitha. Ajo që i riu kishte refuzuar të bënte (krh. Mt 4,20,22; 9,9). Çfarë do të kemi atëherë? Jo domosdoshmërisht një pasqyrim i një shpirti mercenar, por një pyetje e drejtë që tërhoqi një përgjigje të përshtatshme.

28. Rilindja. Fjala shfaqet diku tjetër në DhR vetëm në Tit 3,5 (e rilindjes shpirtërore të individit). Këtu ajo tregon rilindjen që do të ndodhë në shoqëri dhe krijimin kur Mesia të vendosë mbretërimin e tij (krh. Vap 3,21; Rom 8,19). Dymbëdhjetë fronet. Konkretisht për Të Dymbëdhjetët në Mijëvjeçarin.

29,30. Çdo sakrificë e bërë për Krishtin do të shpërblehet shumë. Sidoqoftë, duhet të tregohet kujdes. Shumë (jo të

gjithë) që janë të parët do të jenë të fundit. Kjo i referohet renditjes në mbretëri, jo në kohën kur ata u bënë besimtarë

4) **Shëmbëlltëri e punëtorëve në vresht.** 20,1-16

Kjo shëmbëlltëri ilustron mësimin e mëparshëm të Krishtit, dhe zmadhohet në orën 19,30 (krh. 20,16).

1. Pronari i shtëpisë. Mjeshtrit të një vreshti kishin nevojë për një rritje të punëtorëve në kohën e korrijes. Herët në mëngjes. Punëtorët e parë u punësuan në agim.

2. Një qindarkë (denari) në ditë. Paga e zakonshme për një punëtor ose ushtar.

3-7. *Të tjerët qëndrojnë duarkryq.* Duke mos punuar sepse askush nuk i kishte punësuar ata. Asnjë aluzion nuk jepet se ata ishin dembelë. Nga ky grup i papunëve në treg, i zoti i shtëpisë punësoi punëtorë shtesë në orën 09.00, 12.00, 15.00 dhe 17.00. Secili iu përgjigj menjëherë mundësi.

8. *Kur madje erdhi.* Krhs. Lp 24,15.9-12. Që ata që janë punësuar së pari të shohin se çfarë është bërë, pagesa ka filluar me ata që janë punësuar së fundmi. Çdo punëtor merrte një denar, pavarësisht nga kohëzgjatja e shërbimit të tij.

13,14. Një prej grupeve murmuritje që kishte punuar më gjatë, i zoti i shtëpisë shtëpiake shpjegoi që kontrata ishte kryer plotësisht. Sa u përket të tjerëve, detyrimi i punëdhënësit ndaj tyre ishte çështja e tij.

15. A është syri yt i keq sepse unë jam i mirë? Kuptimi është, a jeni ziliqar (Fu. 28,22) sepse jam bujar?

16. E fundit do të jetë e para. Kjo thënie, e përsëritur nga ora 19.30, tregon se shëmbëlltëria vazhdoi udhëzimet e mëparshme të Dymbëdhjetë (19,27-30). Shëmbëlltëria mëson

se shërbimi për Krishtin do të shpërblehet me besnikëri dhe se besnikëria e barabartë ndaj mundësive të dikujt do të shpërblehet njësoj. Sidoqoftë, vetëm Zoti mund të vlerësojë në mënyrë të drejtë besnikërinë dhe mundësitë, dhe kështu gjykimet njerëzore mund të kthehen mbrapsht.

C. Në Jude. 20,17-34. Mateu është veçanërisht i vetëdijshëm për lëvizjet gjeografike (4,12; 16,13; 17,24; 19,1; 21,1). Duke qenë në lindje të Jordanit në Pere, Jezusi dhe grupi i tij u zhvendosën drejtpërdrejt në Jeruzalem. Ky seksion përshkruan ngjarjet gjatë udhëtimit nga Pereja në Jeruzalem, në afërsi të Jerikut në Jude (v. 29).

1) Një Parashikim tjetër i vdekjes dhe ringjalljes së Krishtit. 20,17-19. Parashikimi i tretë i drejtpërdrejtë dhe i detajuar i vuajtjeve të Krishtit (krh. 16,21;

17,22-23, plus deklaratën e zhveshur të 17,12). Zgjerohet në bazë të disa informacioneve të mëparshme. Për herë të parë Jezusi tregoi se vdekja e tij do të ishte në dorë të johebrenjve, të cilët do të talleshin, fshikullonin dhe do ta kryqëzonin.

2) Kërkesë ambicioze e bijve të Zebedeut. 20,20-28. Marku paraqet kërkesën si nga djemtë. Mateu tregon se ata në fillim e pyetën përmes nënës së tyre, por që më vonë ata personalisht iu bashkuan bisedës.

20. Fëmijët e nënës së Zebedeut. Salome, me sa duket motra e Virgjëreshës Mari, siç tregohet duke krahasuar Mt 27,56 me Mk 15,40 dhe Gjn 19,25.

21. Kërkesa për vende me nder më të lartë në mbretërinë e Krishtit mund të jetë nxitur nga zbulesa e tij e mëparshme në lidhje me dymbëdhjetë fronet (19,28). Megjithëse lindi nga ideja që mbretëria do të vendoset shumë shpejt (Lk 19,11), dhe tradhtoi një frymë jo krejt të përrulur, duhet të theksohet se ajo ishte e bazuar në një besim të vendosur se Jezusi ishte Mesia dhe mbretëria e tij një realitet. Një besim i tillë Jezusi ishte i gatshëm të pastronte dhe ushqejë.

22,23. Kelku. Këtu një simbol i vuajtjeve të Krishtit (krh. 26,39,42). Për t'u pagëzuar me pagëzimin. Broadus shpjegon, “të zhyten në të njëjtat vuajtje”. Pëlqimi i këtyre dyve për kërkesat e rrepta të Jezusit ishte pa dyshim i sigurtë. Jakobi ishte dishepulli i parë që vdiq për Krishtin (Vap 12,2); Gjoni vuajti në mënyrë të ndryshme gjatë periudhës më të gjatë kohore. Megjithatë, caktimi i pozicioneve të kërkuara është prerogativë e Atit.

24. Lëvizi me indinjatë. Një përgjigje e dhjetë e cila mund të jetë rënduar me procedurën e të dyve për të kërkuar çështjen e tyre përmes një të afërme të Jezusit.+++

25-27. Përgjigja e Zotit tonë tregoi se megjithëse qeveritë njerëzore ruajnë madhështinë nga autoriteti i zyrtarëve të ndryshëm të detyruar mbi inferiorët e tyre, mbretëria e tij do të ishte ndryshe. Gatishmëria për të shërbyer është shenja e madhësisë shpirtërore.

28. Dal ulli më i madh i këtij parimi është Biri i njeriut. Ilustrimi suprem ndodhi në kryq, ku ai i dha jetën e tij si një shpërblim Zotit, kundër të cilit njerëzit kanë mëkatuar dhe iu nënshtruan ndëshkimit. Për shumë. Krishti: vdekja këtu është qartë zëvendësuese, “në vend të” shumë (anti) shumë. Shumë nuk duket se kanë për qëllim të jenë kufizues këtu,

por a është kontrast me atë që vdiq. Sidoqoftë, zgjedhja ishte e lumtur duke pasur parasysh mësimet e qarta diku tjetër që jo të gjithë do të përfitonin nga shpëtimi i profilizuar.

3) **Shërimi i dy të Verbërve.** 20,29-34.

Rrëfenja paralele (Mk 10,46-52; Lk 18,35-43) paraqesin probleme të harmonizimit, por ky fakt ndalon çdo sugjerim të bashkëpunimit.

29. *Ndërsa u nisën nga Jeriku.* Marku pajtohet, por Luke e vendos incidentin në afrimin e qytetit. Qyteti kryesor i Jerikut romak, i okupuar nga hebrenj të varfër, shtrihej rreth 1,5 km në lindje të selisë së dimrit të Herodit (i quajtur edhe Jeriku), i cili përmbante pallatin, kështjellën dhe shtëpitë e miqve të pasur të Herodit. Kështu që mrekullia mund të ndodhte midis dy qyteteve Jeriku, meqë Luka kuptohet se mendonte për qytetin herodian, ku me shumë mundësi që incidenti ndodhi atje (Zakaria).

30-34. *Dy të verbër.* Ungjilltarët e tjerë përmendin vetëm Bartimeun më të spikatur (krh. Dy demoniakët, Mt 8,28). Ti bir i Davidit. Me këtë titull ata nënkuptuan Mesinë. Më parë Jezusi e kishte ndaluar përdorimin e tij të hapur, por tani ndërsa ai i afrohej Jeruzalemit, ai është i gatshëm ta lejojë atë (krh. 21,16; Lk 19,40).

D. Në Jeruzalem. 21,1 – 25,46. Në gjurmimin e lëvizjeve të Jezusit në Jeruzalem, Mateu heq udhëtimin nga Jeriku në Betanje gjashtë ditë para Pashkës (Gjn 12,1), i cili i parapriu Hyrjes së Triumfit me një ditë (Gjn 12,12).

1) **Hyrja Triumfale.** 21,1-11. E para nga një seri vizitash në Jeruzalem gjatë kësaj jave të fundit (krh. 21,18; Mk 11,19).

1. *Betpage.* Një fshat siç duket midis Betanisë dhe Jeruzalemit, pasi Jezusi ishte vendosur në Betani natën e kaluar (Gjn 12,1,12). Vend i caktuar është akoma i panjohur *Mali i Ullinjve.* Kodra në lindje të Jeruzalemit që u ofroi udhëtarëve pamjen e parë të qytetit.

2,3. Udhëzimet e qarta të Jezusit në lidhje me gomarin dhe gurin tregojnë për rëndësinë e ngjarjes. Në raste të tjera Jezusi kishte ecur zakonisht, dhe këtu largësia nuk ishte më shumë se 3 km.

4,5. Përmbushja e Zak 9,9 ishte motivi për këtë veprim edhe pse dishepujt nuk ishin në dijeni për këtë para ringjalljes (Gjn 12,16). Çifutët përgjithësisht e konsideronin fragmentin si mesianik.

6-8. Të dy kafshët u sollën (gomari ishte i nevojshëm për të qetësuar këtë koletë të parregullt më parë), por të gjithë Ungjilltarët dëshmojnë se Jezusi hipi në koletë. Disa nga turma përhapën rrobat e tyre në shteg si një shenjë homazhi për atë që ata tani e vlerësuan si Mbret; (2 Mbr 9,13). Të tjerët i shpërndanë rruazat e palmës në rrugë (Gjnn 12,13). Gomari ishte një bishë e egër dhe asnjë mbret hebre që kur Solomoni ishte hipur mbi një zyrtarisht. Por butësia ishin shenjat e posaçme të Mesisë të parashikuara nga Zakaria, dhe tani ishin përmbushur.

9. *Hosana.* Një shprehje hebraike që do të thotë *Shpëtona, ju lutem.* Thirrjet e turmës, duke përdorur frazat e Ps 118,25-26, shpallën qartë shpresën e tyre për Jezusin si Mesia, Biri i Davidit. Më parë Krishti kishte shmangur të

gjitha shfaqjet e tilla publike (megjithëse rrëfeu pretendimet e tij mesianike; Gjn 4,26; Mt 16,16-20); por tani ai kishte bërë përgatitje të kujdesshme për një prezantim të pakuptueshëm të vetvetes së kombit. 10,11. *Kush është ky?* Aklamacioni mesianik e nxiti këtë pyetje nga ata që ndoshta nuk e njihnin Jezusin (ai kishte shmangur Jeruzalemin gjatë pjesës më të madhe të shërbimit të tij).

2) **Pastrimi i tempullit.** 21,12-17.

Një pastrim i ngjashëm i tempullit është regjistruar në fillim të shërbimit të Jezusit (Gjn 2,13-22), por nuk ka asnjë arsye të dyshosh se ka pasur dy raste të tilla. Jezusi shpesh përsëriste fjalët dhe veprat e tij. Këta njerëz të këqij shpejt u kthyen në mënyrat e tyre të liga, sepse nxitjet financiare ishin më tërheqëse.

12. *Jezusi hyri në tempull.* Kjo ishte dita pas Hyrjes së Triumfit (Mk 11,11,12). Mateu regjistron ngjarjet këtu pa kohë. Ata që shisnin dhe blinin në tempull. Oborri i jashtëm i johebrenjve përmbante stalla ku mund të bliheshin kafshë flijuese dhe tabela ku monedhat e huaja mund të këmbeshin për sikla të shenjtërores. Kjo martesë, një burim i pasur grabitjeje, u kontrollua nga familja e kryepriutit Hanan. Pak para luftës së judenjve me Romën, indinjata popullore kundër këtyre pazarëve të Hananit shkaktoi heqjen e tyre.

13. Është shkruar. Is. 56,7 dhe Jer 7,11.

Pazar i vjedhësve. Një strehë për hajdutët, praktikat e gabuara të të cilave mbroheshin nga – zonat e shenjta.

14-16. Vetëm Mateu regjistron shërimet që sollën klithmat e Hosanës të përtërirë nga fëmijët (mashkull, djem) në

tempull. Duke iu përgjigjur priftërinjve që nuk pranojnë, Jezusi e përdori Ps 8,2 për të treguar se Zoti do të lavdërojë veten e tij, madje edhe nga ata që njerëzit i konsiderojnë të parëndësishëm.

17. Në Betani dhe u vendos atje. Fshati rrëzë malit të Ullinjve (krh. Lk 21,37). Nëse ai e kaloi natën në një shtëpi në qytet ose në ajër të hapur është e pasigurt (krh. Lk 24,50 me Vap 1,12 për ndërrimin e këtyre emrave).

3) **Mallkimi i pemës shterpë** 21, 18-22.

Përsëri Marku (11,12-14,19-25) duhet të këshillohet për kronologjinë. Mateu përmbledh të dy fazat e incidentit në një.

18. Tani në mëngjes. Sipas Markut, ky ishte mëngjesi i ditës në të cilin ai pastroi Tempullin.

19,20. Fik. Kjo pemë e zakonshme e Palestinës shpesh simbolizonte kombin e Izraelit (Hos 9,10; Joel 1,7). Një veçanti e pemës është që frutat dhe gjethet zakonisht shfaqen në të njëjtën kohë, me frutat që vijnë ndonjëherë të parat. Kultura tjetër do të pritej në qershor. Kjo pemë e veçantë kishte hedhur gjethë në prill në një masë të tillë që dikush do të priste që ajo të kishte prodhuar fruta gjithashtu. Këtu duket se është një rast në të cilin, për shkak të vetëshpalljes së Krishtit (Fil 2,7), ai nuk u përdor nga njohja e tij në mënyrë që përgjigja e tij njerëzore të ishte plotësisht e vërtetë. Asnjë frut le të mos rritet mbi ty. Foli me solemnitetin e dënimit. Edhe pse nuk ka ndonjë deklaratë se situata duhet të vlerësohet si parabolike, kjo duket se është shpjegimi i vetëm i arsyeshëm i incidentit (për pemët nuk kanë përgjegjësi morale). Ajo siguroi një vazhdim grafik për

shëmbëlltyrën e mëparshme të Lk 13,69 në lidhje me kombin hebre, i pafrytshëm pavarësisht çdo avantazhi. *Menjëherë fiku u tha*. Menjëherë mund të jetë me siguri të mjaftueshme për të lejuar disa orë. Për herë të parë u vu re nga dishepujt në mëngjesin tjetër, në të cilën kohë ishte tharë në rrënjë (Mk 11,20).

21,22. Për dishepujt e mahnitur Jezusi u shpjegoi se një fuqi e tillë (për vepra edhe më të mëdha) ishte në dispozicion të tyre përmes lutjes besimtare. Megjithatë, ky lloj besimi do të kërkojë vetëm ato gjëra për të cilat di të jetë vullneti i Zotit (krh. 17,20).

4) Pyetja e autoritetit të Jezusit dhe përgjigja e tij parabolike. 21,23 – 22,14.

23. Gjatë kësaj vizite të tretë në tempull në ditë të njëpasnjëshme, Jezusit iu afruan zyrtarë nga Sinedrini (krerët e priftërinjve, pleqtë dhe skribët, Mk 11,27). Nga cili autoritet? Autorizimi zakonisht jepej nga Sinedrin ose ndonjë rabin eminent, i cili dëshmoi për vlefshmërinë e mësimit që merrej siç duhet nga burimet e dhura tradicionale. Këto gjëra. Një aludim për veprat e Krishtit (pastrimi i tempullit, mrekullitë) si dhe mësimi i tij dhe pranimi i homazheve për shkak të Mesisë.

25-27. **Pagëzimi i Gjonit.** Përfaqësues i shërbimit të Gjonit. Pyetja e kundërt e Krishtit nuk ishte një shmangje e kërkesës së Sinedrinit, por i shërbeu qëllimit të dyfishtë për të nënkuptuar përgjigjen (krh. Gjn 5,33-35) dhe ekspozimin e pandershmërisë së Sinedrit. Gjon Pagëzori, shërbimi i të cilit u njoh gjerësisht si profet i vërtetë, e kishte shpallur Jezusin si Mesia dhe mësoi se njerëzit duhet t'i besojnë Atij (Gjn

3,26-30; Gjn 1,29-37; Vep. 19,4). Kështu që zyrtarët panë qartë dilemën e pyetjes së Krishtit të shtruar për ta. Nëse ata e pranonin autorizimin hyjnor të Gjonit, ata do të ishin të detyruar të pranonin atë që ai kishte mësuar për Jezusin se Ai ishte Mesia. Megjithatë, një mohim i Gjonit do të sillte zemërimin e publikut mbi ta. Burra të tillë frikacakë dhe të pandershëm nuk merituan përgjigje të mëtejshme.

28-32. *Shëmbëlltyra e Dy Bijve*. Vetëm Mateu regjistron tre shëmbëlltyrat (të. Mk 12,1, “shëmbëlltyrat”) të folura në këtë kohë, të nxitura nga anëtari i kundërshtimit të Sinedrinit ndaj autoritetit të Jezusit. Shëmbëlltyra e Dy Bijve interpretohet nga Jezusi si përshkruan përgjigjet e kundërta të dëbimeve fetare dhe udhëheqësve të tyre ndaj shërbesës së Gjonit, e cila ishte përgatitore për Të. Djali (në të vërtetë, fëmija) i cili më parë tha që nuk do të pendohem, por më vonë u pendua dhe shkoi përfaqëson prostitutat dhe tagrambledhësit që përfundimisht pranuan mesazhin e Gjonit. Shumë prej tyre u bënë ndjekës të Jezusit (Lk 15,1,2). Djali që tha unë po shkoj, por nuk shkoi i përshkruan prijësit fetarë të cilët së pari i dhanë një lloj aprovimi vetëm Gjonit (Gjn 5,35) por kurrë nuk e ndoqën atë (Lk 7,29-30). Kështu, tagrambledhësit dhe prostitutat, duke iu përgjigjur Gjonit, demonstuan gatishmërinë e tyre për mbretërinë mesianike të Perëndisë. Mënyra e drejtësisë (2 Pjt 2,21) përshkruan udhën e shpëtimit në predikimin e Gjonit (krh. 22,16, “mënyrë e Zotit”) në terma sugjerues të Noahut (2 Pjt 2,5), dhe ndoshta tregon përmbajtjen e mesazhit të tij sesa sjelljen e tij personale.

33-46. Shëmbëlltyrë e burrave të lig. Kjo shëmbëlltyrë i përgjigjet më tej pyetjes së autoritetit të Jezusit duke e treguar

atë si Birin hyjnor të dërguar nga Ati. Megjithëse linjat kryesore të shëmbëlltyrës janë aq të qarta saqë anëtari i Sinedrinit nuk mund t'i shpëtonte kuptimit të tyre, nuk duhet të përpiqet të shtypë të gjitha detajet. I zoti i shtëpisë përfaqëson me siguri Zotin Atë; megjithatë optimizmi i tij i gabuar (v. 37) nuk mund të predikohet nga Zoti. Ndoshta duhet të shohim në veprimet e të zotit të shtëpisë se si Zoti i duket njeriut të veprojë.

33. *Një vresht.* Simbol i teokracisë së Izraelit, i njohur për çdo hebre. Krhs. Is. 5,17; Ps 80,8-16. Vargu 43 e barason vreshtin me mbretërinë e Perëndisë, duke treguar qartë mbretërinë ashtu si ndërmjetësuar në Izrael përmes mbretërve të zgjedhur hyjnisht. Në shëmbëlltyrë, i zoti i shtëpisë është paraqitur si çdo kusht për mirëqenien e vreshtit.

35. *Vreshtarët i kapën shërbëtorët: njërin e rrahën, një tjetër e mbytën e një tjetër e vranë me gurë.* Për të dhënat e trajtimit të turpshëm, që i lëshuan emisarët e Perëndisë në Izrael, shihni Jer 20,1,2; 37,15; 38,6; 1 Mbr 19,10; 22,24; 11 Kr 24,21.

37. Së fundmi ai dërgoi djalin e tij. Durimi i jashtëzakonshëm i të zotit të shtëpisë zbulon varfërinë e plotë të vreshtarëve.

38. *'Ky është trashëgimtari! Ejani ta vrasim dhe neve do të na mbesë pasuria e tij.'* Pikërisht ky ndjenjë ishte shqiptuar kohët e fundit nga udhëheqësit hebrenj (Gjn 11,47-53).

Nga kjo pikë e tutje, qëllimi i shëmbëlltyrës kalon nga historia në profeci.

39. *Ejani ta vrasim.* Një parashikim i vdekjes së Jezusit në duart e këtyre njerëzve. 40,41. Në këtë pikë, udhëheqësit hebrenj me sa duket nuk e kuptuan importin e plotë të

shëmbëlltyrës (megjithëse e bënë menjëherë, v. 45), dhe kështu iu përgjigjën me lehtësi pyetjes së Jezusit, duke shqiptuar gjykimin e tyre.

42-44. Përdorimi i Jezusit nga Ps 118,22-23 tregoi triumfin e tij përfundimtar pas refuzimit. E njëjta pasazh citohet edhe në Vap 4,11 dhe I Pjt 2,6-7. Si rezultat i këtij triumfi, mbretëria e Zotit do të hiqet nga zotërimi i këtyre udhëheqësve (dhe kombit bashkëkohor të Izraelit, siç tregohet nga përmendja e një kombi tjetër). *Një komb që jep frytet e tij*. Të zotërosh mbretërinë do të thotë të jesh në qendër të qëllimeve të shpëtimit të Zotit: të shpëtosh dhe të jesh vegël në shpëtimin e të tjerëve.

Një aludim për Kishën (e quajtur nga Pjetri një “komb i shenjtë” në një kontekst ku përdoret i njëjti pasazh DhV; I Pjt 2,7-9). Me ngjarjet e Rrëshajeve erdhi formimi i një trupi të ri, Kishës, e cila do të ishte bërthama shpirtërore e mbretërisë mesianike (ndërmjetësuese). Megjithëse këta udhëheqës individualë hebrenj u larguan në mënyrë të përhershme nga Mbretëria, Rom 9-11 shpjegon se kombi i Izraelit do të sillet përsëri në bekimet e shpëtimit në afërsi të epokës së tanishme të përparësisë së johebrenjve (Rom 11,25). Sot Kisha gëzon disa aspekte shpirtërore të Mbretërisë, pasi ajo e ka njohur Krishtin si Mbret (Kol. 1,13) dhe po përgatitet për një pjesë në mbretërimin e ardhshëm. Ky aspekt i mbretërisë ndërmjetësuese përshkruhet në shëmbëlltyrat e Mt 13, 45-46.

Ata kishin frikë. Udhëheqësit hebrenj u penguan në planet e tyre për të vrarë Jezusin (Gjn 11,53) nga frika e tyre për popullaritetin e tij me turmat. E njëjta frikë parandaloi shpifjen e tyre të kujtesës së Gjonit (Mt 21,26).

22,1-14. **Shëmbëlltyra e festës së martesës**

Megjithëse kjo shëmbëlltyrë është e ngjashme me atë të Lk 14,16-24, dallimet në detaje të caktuara dhe në rastin e bëjnë çdo përpjekje të panevojshme për t'i bërë ata të njëjtë. Çdo mësues ka privilegjin të përsërisë ilustrime dhe të ndryshojë detaje për t'iu përshtatur një situatë të re.

1. Në shëmbëlltyrat, d.m.th., në mënyrë parabolike.

2. Mbretëria e qiellit. Mbretëria ndërmjetësuese siç përshkruhet në Mt 13,11 +., Parë gjatë periudhës nga ardhja e parë e Jezusit deri në vendosjen e plotë të mbretërimit mesianik. Mbreti, djali i tij dhe festa e martesës janë përfaqësuese të Atit, Krishtit (Gjn 3,29), dhe mbretërisë mesianike (Is. 25,6; 55,1). Nëse skena përshkruan një martesë që përfshin njohjen e djalit si trashëgimtar, atëherë refuzimi për të marrë pjesë tregoi mosbindje, si dhe dekurajim. Kjo përbën shkatërrimin e dhunshëm të rebelëve nga forcat e mbretit.

3-6 Për të thirrur ata që ishin të ftuar. Zakonet orientale përfshinin një ftesë fillestare dhe thirrjen e dytë në orën e caktuar. Të ftuarit, këtu pa dyshim Izraeli, nuk pranuan këtë thirrje dhe kur u bënë thirrje të mëtejshme shpjeguese, u bënë ose vrazhdësisht të pasjellshëm ose pozitivisht vrasës. Krahasoni trajtimin hebraik të Gjonit (Mt 21,25), Shtjefnit (Vap 7,59) dhe Jakovit (Vap 12,2).

7. U dogj qyteti i tyre. Një parashikim i shkatërrimit të Jeruzalemit në 70 pas Kr.. Ushtria Romake nën Titin vlerësohet në shëmbëlltyrë si vegël i Zotit (ushtritë e tij).

8,9, *Shkoni, pra, në udhëkryqe e, këdo që të gjeni, thirrne në dasmë!* Kjo zakonisht i referohet ungjillizimit të johebrenjve (i cili duket qartë se është menduar për Lk 14,23). Sidoqoftë,

festa e martesës nënkupton natyrshëm një nuse të veçantë nga të ftuarit; megjithatë ungjillëzimi i johebrenjve në epokën e kishës siguron nusen, jo të ftuarit.

10. *të mirë e të këqij* Hapni mëkatarët dhe moralisht të drejtë. Të dy janë objekt i ftesës së hirit të Zotit dhe shumë nga të dy grupet përgjigjen.

11. *petku i dasmës* Për shkak se mungesa e kësaj rrobe e përjashtoi njeriun nga festa, ne përfundojmë se veshja paraqet një kërkesë absolute për hyrjen në Mbretëri. Zakonet e mbretërve në sigurimin e veshjeve të përshtatshme kur japin intervista, duket se supozohet këtu, pasi fajtori mban përgjegjësi për mungesën e tij, dhe personat e mbledhur nga udhëkryqet mund të mos kenë pasur veshje të duhur, edhe nëse do të kishin pasur kohë të visheshin vetë.

12. Mik. Një formë e adresës për dikë, emri i të cilit nuk dihet. Burri pa petkun e dasmës përshkruan personin që pretendon të jetë gati për mbretërinë e Krishtit, por nuk është ashtu. Shëmbëlltyrat e tjera e kanë paraqitur atë si një egjër dhe një peshk të papërdorshëm.

13. *Errësira e jashtme*. Në shëmbëlltyrë, kjo është përshkruese e errësirës së natës jashtë pallatit të ndriçuar me të drejtë (darka (gr. *ariston*, v. 41 e cila filloi në mesditë tani kishte mbërritur në natë); errësira dhe e qara dhe kërcitja e dhëmbëve janë qartë treguese nga mundimet e ferrit (13,42; 25,30,46).

14. *shumë janë të grishur, por pak janë të zgjedhur* Ekziston një thirrje e përgjithshme e Zotit për mëkatarë që i fton në gëzimet e shpëtimit (11,28), por që mund të rezistohen dhe të refuzohen. Në mënyrë krahasuese pak janë zgjedhur në të vërtetë për këtë privilegj. Shkrimi tregon qartë një zgjedhje

hyjnore që i sjell mëkatarët Perëndisë. Megjithatë, Shkrimi gjithashtu tregon që njeriu është përgjegjës për indiferentizmin e tij (v. 5), rebelimin (v. 6) dhe vetë-drejtesinë (v. 12).

5) Marrja në pyetje e Jezusit nga grupe të ndryshme.
22,15-46.

Këto diskutime u zhvilluan në të njëjtën ditë me shëmbëlltyrat e mëparshme, një nga ditët më të ngarkuara të shërbimit të Jezusit.

15-22. Pyetjet e farisenjve dhe të herodianëve për tatimin.

16. *Dishepujt e tyre.* Studentë rabinik, të dërguar nga mjeshtërit e tyre farisenj. *Herodianët.* Një grup hebrejsh, karakteristikat e të cilëve nuk dihen plotësisht. Ata me sa duket mbrojtën kthimin në sundimin e familjes herodiane (sundimi i së cilës kishte përfunduar në Jude dhe Samari në 6 pas Kr. me emërimin e prokatorëve romakë). Këto dy grupe u bashkuan në urrejtjen e tyre të përbashkët ndaj Jezusit si Mesia e mundshme.

17. Pas një prezantimi të hollësishëm (i cili sigurisht nuk u besua nga folësit), u shtrua pyetja e tyre e planifikuar me kujdes. A është e lejueshme t'i jepet tatim Cezarit? *Kensos* është një fjalëkuptim latinisht, duke iu referuar taksës së sondazhit romak të imponuar për çdo hebre. Pyetja parashtroi një dilemë: Jezusi ose duhet të pranojë servilizmin ndaj Romës (dhe kështu të komprometojë çdo pretendim mesianik), ose të rrezikojë të akuzohet për mosrespektim ndaj Romës. Armiqtë e Zotit tanë ishin aq të sigurt për natyrën inflamatore të akuzës së fundit, sa që e përdorën atë

kundër tij disa ditë më vonë, megjithë mohimin e tij të qartë (Lk 23,2).

19. Ma tregoni monedhën e tatimit!. Taksa paguhej me denarin, e barabartë me pagën ditore të një ushtari ose një punëtori.

20,21. Duke i bërë që pyetësit e tij të pranonin figurën e Cezarit dhe mbishkrimin në monedhë, Krishti nxori prej tyre parimin e përgjigjes së tij. *Jepni, pra, cezarit çfarë i përket cezarit e Perëndisë çfarë i përket Perëndisë.* “Ju e morët këtë nga Cezari, ia kthejë atij” Monedha e Cezarit përfaqësoi qeverinë e Cezarit, me përfitimet e saj të mjekut. Për këto subjekti ishte i detyruar të paguante (krh. Rom 13,1-7). *Çfarë i përket cezarit.* Këtu detyrimet shpirtërore vlerësohen si të ndara, megjithëse nuk janë të lira nga marrëdhëniet. Nënshtrimi i duhur ndaj fuqisë civile është pjesë e atyre detyrimit shpirtëror (I Pjt 2,13-15), por një besimtar gjithmonë duhet t’i nënshtrohet përfundimisht vullnetit të Zotit (Vap 4,19-20).

23-33. **Pyetja e saducenjve për ringjalljen.**

23. *Atë ditë erdhën tek ai disa saducenj që thonë se nuk ka ringjallje të të vdekurish.* . Mungesa e një artikulli në dorëshkrimet më të mira sugjeron se paraqitja e vërtetë për të thënë Saducenjtë. As saducenjtë, as samarianët nuk besuan në një ringjallje. Esenët besonin vetëm në mbijetesën e shpirtit. Farisenjtë nuk besuan në një trup të lavdëruar.

24-27. Tha Moisiu. Një aludim për Lp 25,5 +. Ilustrimi i dhënë mund të ngjizet në mënyrë të imagjinueshme midis hebrejve përmes zakonit të martesës levirate (nga fjala latine *levir* që do të thotë “kunati”). Një praktikë e tillë, e ndjekur nga popuj të tjerë të lashtë gjithashtu, kishte rënë në keqpërdorim. çështja e supozuar nga saducenjtë nuk ishte çështje e ndezur, por një ngatërrim teologjik.

28. Në ringjallje, realiteti nga i cili u tërhoqën saducenjtë, gruaja e kujt do të jetë ajo? Të shtatë ishin martuar njësoj me të dhe asnjë pasardhës nga ndonjë prej martesave nuk mund të shkaktojë përparësi.

29.»Ju jeni gabim – u përgjigji Jezusi – sepse nuk e merrni vesh Shkrimin e shenjtë as pushtetin e Hyjit.

Gabimi i saducenjve ishte dështimi i tyre për të kuptuar mësimet biblike për ringjalljen dhe aftësinë që Perëndia mund të sjellë në situatë. Ilustrimi i tyre supozonte se ringjallja do t'i kthejë njerëzit në të njëjtën formë të ekzistencës që kishin më parë (pamje që zakonisht mbahej nga farisenjtë), megjithëse Shkrimi askund nuk e pohon këtë. Ata nuk e besuan Zotin me fuqinë për t'i ringjallur të vdekurit në një gjendje mbinatyrore (krh. I Kor 15,40-50).

30. Por janë si engjëjt, d.m.th., përse i përket çështjes së martesës. Jezusi nuk tha që të vdekurit e ringjallur do të bëhen engjëj. As kjo pasazh nuk nënkupton se më të dashurit e marrëdhënieve tokësore do të harrohen në jetën në vazhdim. Vetëm se si këto marrëdhënie do të preken nga zotërimi i trupave mbinatyrore nuk shpjegohet, por e gjithë Shkrimi mbështet mendimin se gjendja e ringjallur është një e bekimit dhe shoqërisë së përsosur.

31-33. Ju folëm nga Zoti. Jezusi i çoi pyetësit e tij drejt një deklarate të drejtpërdrejtë të vetë Zotit (jo të ndërmjetësuar nga Moisiu, si në v. 24). Unë jam Zoti i Abrahamit (Dal 3,6). Në vend që të përdorte disa nga pasazhet më specifike në Profetët ose Shkrimeve (në lidhje me të cilat mendimi saducenian ishte i dyshimtë), Jezusi përmendi nga Pesëlibërshi një thënie për të cilën ai dha interpretimin më të thellë. Duke përdorur emrin e besëlidhjes të nderuar të

Perëndisë, Jezusi nënkuptoi pavdekësinë e këtyre patriarkëve. Shprehja *do të jetojnë* do të thotë *do të kthejnë në jetë* dhe kështë mbështet nocionin e ringjalljes.

34-40. Një pyetje e një avokati farise për urdhërimin e madh. Krhs llogarinë e Markut (12,28-34) për detaje shtesë, duke përfshirë pasojat interesante.

34. *Farisenjtë, kur morën vesh se ua mbylli gojën saducenjve.* Zhgënjimi i saducenjve të prodhuar nga përgjigjja mjeshtërore e Jezusit në pyetjen e ringjalljes do t'iu përshtateshin farisenjve. Sidoqoftë, një fitore e qartë e Jezusit nuk do të ishte e mirëpritur as për ta, aq sa ata ndanin urrejtjen e saducenjve ndaj tij.

35. *Një mësues Ligji.* Një specialist i ligjit të Moisiut.

36. Cili është urdhri i shkëlqyer në ligj? Qëllimi i poshtëm i mësuesit nuk është plotësisht i qartë, dhe duhet të vihet re se Jezusi e trajtoi çështjen në mënyrë të drejtë dhe pastaj lavdëroi qëndrueshmërinë e përgjigjes së avokatit (Mk 12,34). Shpesh sugjerohet që ai donte ta tërhiqte Jezusin në argumente në lidhje me llogaritjen e rabinëve nga 613 urdhërimet.

37-40. Zoti ynë përmbledhi dy tabelat e Ligjit me fjalët e Lp 6,5 dhe Lev 19,18. Konsiderimi i duhur për Zotin dhe për fqinjën e tij është thelbi i detyrës së njeriut. Të gjitha do t'iu interpretojnë dhe zbatojnë këto parime (Rom 13,8). Gjithë zemrën tënde. Sipas mendimit hebraik, zemra simbolizonte tërë veten, në të cilën gjenden shpirti dhe mendja, elementët animues dhe të arsytimit. Dashuria gjithëpërfshirëse për Zotin do të bëjë që njeriu të kryejë çdo detyrë morale. Por një standard i tillë i paarritshëm tregon thjesht korrupsionin e zemrës së njeriut.

41-46. *Përgjigja e Jezusit për Mesinë.*

42. *Çfarë mendoni ju për Mesinë?* Pothuajse të njëjtën pyetje që ai kishte bërë më herët nga Dymbëdhjetë (16,15). *I biri i Davidit.* Linja Davidike e Mesisë u mësua nga skribët (Mk 12,35).

43-45. Duke i treguar dëgjuesit e tij Ps 110, i cili u interpretua nga hebrenjtë si mesianik, Jezusi tregoi të kuptuarit e tyre të pamjaftueshëm të këtij Shkrimi. Ky psalm i Davidit (autorësia e të cilit Jezusi pohon qartë), e paraqet Davidin si duke folur me Mesinë; dhe Davidi e quan Mesinë Zotin tim (hebr. Adonai). Kështu. hebrenjtë, të cilët e pranuan Mesinë si pasardhës të Davidit, u përballën me këtë psalm, ku Davidi e quan këtë pasardhës të tij “Zot” dhe epror. Ideja mbizotëruese e Mesisë si një mbret që do të ishte thjesht një sundimtar politik u tregua se ishte gabim. Për më tepër, ky psalm dëshmon se bëhet fjalë për një Mesi hyjnore

46. *Asnjëri s’ ishte i zoti t’i përgjigjë asnjë fjalë. E, që prej kësaj dite, askush s’guxoi ta pyesë më.* Megjithëse Marku dhe Luka komentojnë në mënyrë të ngjashme në vende paksa të ndryshme (Mk 12,34; Lk 20,40), provimi tregon se secili sinoptist e vendosi komentin në mënyrë të duhur për materialin e tij. Nga ajo ditë e tutje nuk kishte më ndërprerje nga pyetës të tillë.

6) **Denoncimi i hapur i farisenjve** 23,1-39.

Disa nga materialet në këtë ligjërim Zoti i kishte përdorur më parë (Lk 11,39 ++), Por tani ai e bën denoncimin e tij në tempullin në Jeruzalem, në fortesën e armiqve të tij.

1-12. Paralajmërim kundër farisenjve. Kjo pjesë u drejtohet veçanërisht dishepujve, megjithëse në prani të turmës.

2. ata janë shpjeguesit zyrtarë të Ligjit që ju ka dhënë Moisiu

Kjo do të thotë, ata zënë pozitën e Moisiut midis jush si eksponentë të Ligjit.

3,4. Pra, ju duhet t'i dëgjoni e të zbatoni gjithçka t'ju thonë, por mos bëni si bëjnë ata. Ata nuk veprojnë siç thonë. Për aq sa mësimet e tyre paraqitnin atë që mësoi Moisiu, njerëzit ishin të detyruar të vëzhgonin. Punimet e tyre përfshinin interpretimet e tyre të ngushta dhe çoroditjet e Ligjit, të cilat u mundësuan atyre që të flasin kuptimin shpirtëror të Ligjit. Ata lidhin barrë të rënda që me mëzi mund të mbaren dhe ua ngarkojnë njerëzve në krahë, kurse vetë as me gisht nuk i luajnë. Shtesat e tyre të shumta në Ligj, të përcaktuara këtu si ngarkesa të rënda, të rënda për t'u përballuar, ishin pjesë e veprave të tyre. Ata vetë nuk do t'i lëvizin. Megjithëse kazuistika rabinike pa dyshim mund të gjente zbrazeta për të shmangur atë që ishte e pakëndshme, kjo deklaratë me siguri do të thotë që ata kurrë nuk ngritën një gisht për të hequr ndonjë nga ngarkesat (lëvizja është në kontrast paralel me të shtruar).

5. Ata mbajnë rripa lutjesh dhe tufa fijesh veçanërisht të gjata në rrobat e tyre që të bien në sy. Raste të vogla që përmbajnë shirita pergameni, mbi të cilat janë shkruar Dal 13,2-10,11-17; Lp 6,4-9; 11,13-22. Rastet ishin të lidhura me shirita në ballë dhe krahun e majtë. Praktika lindi pas mërgimit nga një kuptim jashtëzakonisht i mirëfilltë i shembullit 13,16. Farisenjtë i vishnin ata për t'u dukur. Zgjerojnë kufijtë e rrobave të tyre. Kinda të veshur në të katër qoshet e veshjes së jashtme, në

përputhje me Nr 15,38 dhe Lp 22,12. Jezusi kishte veshur kinda të tilla (Mt 9,20; 14,36), por farisenjtë i zmadhuan sa për sy e për shfaqje.

6,7. Vendet e nderit në festat dhe sinagogat ishin objekte të dëshirës së farisenjtve, së bashku me përshëndetje të mëdha në vende publike, të cilat tërhoqën vëmendjen për pozicionin e tyre të lartë. *Rabin*. Një titull ekuivalent me mësuesin, dhe i zbatuar nga hebrejtë tek mësuesit e tyre shpirtërorë.

8-12. Fjalët e ardhshme u drejtohen posaçërisht dishepujve. Pasuesit e Krishtit nuk duhet të kërkojnë të thirren nga këta tituj Rabbi, Ati ose Mjeshtri, ashtu si vepruan farisenjtë. Sidoqoftë, kjo nuk është një ndalim absolut i zyrtarëve dhe as përdorimi i titujve të duhur, sepse Pali e quan veten “baba” në letrat drejtuar Korintasve dhe Timoteut “fëmijën” e tij (I Kor 4,15,17). Ai që është më i madhi tregon qartë vlefshmërinë e gradave të ndryshme. Por një frymë përulësie duhet të qeverisë besimtarët, jo ambicia vetë-kërkuese e farisenjve, e cila uzurpoi për vete autoritetin që i përket Perëndisë.

13-36. Shtatë mjerimet mbi farisenjtë. Këtu vëmendja kthehet nga dishepujt te farisenjtë, të cilët formuan një pjesë të turmës.

13. Hipokritët! Një epitete që theksonte turpin e farisenjve dhe skribët e tyre. Ju mbyllni mbretërinë e qiellit. Si udhëheqës fetarë dhe interpretues të njohur të Shkrimit, ata duhet të ishin të parët që i përgjigjen Jezusit dhe duhet të kishin ndikuar që të tjerët ta ndiqnin. Sidoqoftë, ata që përpiqen të hyjnë ata i po pengonin nga udhëheqja e tyre e rreme. Vargu 14 është një interpretim nga Mk 12,40 dhe Lk 20,47.

15. Ata kërkojnë rekrutë për lëvizjen e tyre ndër hebrenjtë e diasporës. Të dy bëhen pjekur për ferrin, pasi që të dy besojnë se mund të shpëtojnë me meritë.

16-22. Mjerimi i tretë i hedh farisenjtë si udhërrëfyes të verbër dhe budallenj për shkak të mashtrimit të tyre të së vërtetës në betimin. Është mjaft e keqe që fjala e një njeriu nuk mund t'i besohet veç me një betim. Por farisenjtë kishin mësuar se ka dallime në forcën detyruese të betimeve të ndryshme. Betimet që përdornin referenca të përgjithshme për tempullin ose altarin nuk e detyruan përdoruesin t'i kryente ato, por përmendja e arit më specifik të tempullit ose dhurata në altar ishin të detyrueshme. Jezusi tregoi absurditetin e një arsytimi të tillë duke theksuar se më i madhi (tempulli, altari, Zoti) përfshin më të vogël (ari, dhuratë, qiell). Duke parë një çoroditje të tillë, Krishti mësoi, “Mos u beto fare” (Mt 5,33-37).

23,24. Mjerë ju, mësuesit e Ligjit dhe farisenj! hipokritë! Ju i jepni Zotit të dhjetën e gjithçkaje që keni, edhe të erëzave, si të dhjetën e mendrës, të koprës dhe të qimnonit, por nuk e çani kokën për atë që është më e rëndësishme në Ligj: drejtësinë, mëshirën dhe besnikërinë. E pikërisht ato duhet t'i plotësoni pa lënë pas dore të tjerat

Mjerimi i katërt përshkruan kujdesin skrupuloz të farisenjve për çështje të vogla dhe neglizhencën e tyre për detyra më të rëndësishme. E dhjeta e të tjerave bazohej në Lev 27,30. Nenexhiku, kopra dhe qimnoni ishin bimë kopshtesh të përdorura për ndreqjen e gjellës. *drejtësi, mëshirë dhe besnikëri*. Këto detyrime etike dhe shpirtërore (krh. Mik 6,8) janë çështje më të rënda të ligjit dhe kështu janë me rëndësi parësore, megjithëse çështjet e tjera (të dhjetat)

priteshin gjithashtu nga njerëzit e Zotit. ***Kur kulloni verën në gotë, ju hiqni mushkonjën, por kapërdini devenë!*** Me anë të një praktike të tillë, farisenjtë kishin tendosur në mënyrë skrupuloze ***mushkonjën*** (insekti levitikisht i papastër që mund të binte në kupë), por vazhdoi të gëlltisë deven (kafsha më e madhe e papastër në Palestinë; Lev 11,4).

25,26. Mjerimi i pestë paraqet theksin e gabuar të farisenjve për jashtësi. Ju pastroni pjesën e jashtme të kupës. Shifra tregon shqetësimin e farisenjve për pastrimin ritualist (rabinik, jo biblik) dhe neglizhencën e përmbajtjes së kupës. Brenda tyre janë plot nga zhvatja dhe teprimi. Farisenjtë mbështesin mënyrën e tyre të të jetuarit duke predikuar të tjerët. Konformiteti në ritualin e rabinëve nuk mund ta ndryshojë këtë korrupsion të brendshëm.

27,28. Mjerimi i gjashtë përshkruan ndikimin e fshehur të farisenjve. Varret e zbardhura. Çdo pranverë, pas sezonit të shirave, varret u zbardhen për të mos ndotur padëshiruar veten në mënyrë rituale duke i prekur ato (Nr 19,16; krh. Ez 39,15). Ky zakon i kryer së fundmi dha një ilustrim në kohë të tërheqjes së jashtme të farisenjve, por papastërtinë e brendshme. Luka 11,44 përdor varret në një ilustrim paksa të ndryshëm.

29-31. Mjerimi i shtatë përshkruan dëgjuesit e Zotit si pjesëmarrës të së njëjtës natyrë si etërit e tyre të mbrapshtë. Me veprimet e tyre të ndërtimit dhe zbukurimit të varreve të profetëve të vvarë, ata menduan se ata po i mashtrojnë ato vrasje. Por Jezusi tha që veprimet e tyre dëshmuuan krejt të kundërta. Pasi duke ndërtuar varret, ata thjesht përfunduan atë që kishin filluar etërit e tyre (shpirtërorë dhe racorë).

Komploti i tyre për të vrarë Jezusin (21,46; 22:15; Gjn 11: 47-53) dëshmoi se ishin bijtë e vërtetë të atyre që vranë profetët.

32. *Vazhdoni e mbushni kupën e të parëve tuaj!* Krhs një urdhër të ngjashëm me Judën, Gjn 13,27.

33. Pjellë shlligash! Krhs. Denoncimi i Gjonit në 3,7. 34-36. I dërgoni ju profetë. Një thënie e ngjashme në Lk 11,49 ia atribuon këtë dërgimin “mençurisë së Zotit”. Kështu Jezusi, si vetë personifikimi i mençurisë së Zotit, pretendon për vete këtë titull (I Kor 1,24). Profetët, menaxherët, skribët. Kushtet përshtatur veçanërisht për audiencën e tij. Termat do të përfshinin gjithashtu dëshmitarët e hershëm të krishterë, si Pjetri, Jakobi, Shtjefni dhe Pali. Këto persekutime këtu parathënë që do të plotësonin masën e fajit të hebrenjve, në mënyrë që shkatërrimi hyjnor të vinte mbi atë brez të kombit. Abeli deri në Zakarinë përfshin të gjitha vrasjet e regjistruara në Ligj, nga libri i parë (Zan. 4,8) e deri tek i fundit në kanunin hebraik (2 Mbr. 24,20-22). Dështimi i këtyre farisenjve për të mësuar mësimet e historisë dhe për t’u penduar për ligësinë e tyre, e njëjta gjë që i kishte karakterizuar baballarët e tyre, do të thoshte që në sytë e Zotit ata e ndanin fajin. Përndjekjet e mëtejshme do ta bënin të qartë këtë pa dyshim.

35. Zakaria, bir i Barakijahut. Në 2 Kr 24,20 ai quhet, “bir i priftit Jehoiada”, mbase pas një gjyshi ilustrues, i cili së fundmi kishte vdekur në moshën njëqind e tridhjetë vjeç (II Mbr. 24,15). Mateu mund të ketë pasur dokumente që emëronin babanë e tij. (Për një vlerësim të të gjitha pikëpamjeve, shihni Broadus, Comm. On Matt., F. 476,477).

37-39. Vajto për Jeruzalemin. Jezusi kishte shprehur ndjenja të ngjashme më herët (Lk 13,34-35; 19,41-44).

37. Ju që vrisni profetët. Kjo lidhje me vargun 34 siguron një kalim të lehtë në vajtimin publik të Krishtit mbi qytetin rebel. Sa shpesh do të dëshmoja pa dashje për vërtetësinë e Ungjillit të Gjonit, i cili regjistron vetëm vizita të shumta të Jezusit në Jeruzalem.

38. Tempulli juaj ju ka mbetur i shkretuar. Krhs. I Mbr 9,7; Jer 22,5; 12,7. Ështëpia interpretohet ndryshe si kombi, qyteti dhe tempulli. Përderisa Jezusi shqiptoi këto fjalë ndërsa u largua nga tempulli për herë të fundit (24,1), identifikimi i Tempullit është shumë tërheqës. Një tempull i braktisur nga Mesia bëhet shtëpia juaj, jo – e Zotit.

39. Nuk do të më shihni tani e tutje. Shërbimi i Zotit ishte mbaruar. Pas Ngjalljes, Jezusi u paraqit vetëm dëshmitarëve të zgjedhur (Vap 10,41). Deri sa do të thuash. Në ardhjen e dytë të Krishtit, hebrenjtë si komb do ta njohin Mesian e tyre të refuzuar dhe do të mirëpresin kthimin e tij (Rom 11; Zak 12,10).

7) **Fjalimi në malin e ullinjve.** 24,1-25,46. Ky diskutim përmban disa nga fjalët më të vështira të Jezusit. Natyra apokaliptike e materialit ngjason me disa nga ligjërimet profetike të DhV, ku shkrirja e elementeve historikë dhe tipikë e vështirëson interpretimin. Disa e shohin përmbushjen e shumicës së këtyre parashikimeve në shkatërrimin e Jeruzalemit, 70 pas Kr. Të tjerë e konsiderojnë predikimin si përshkrues të epokës së kishës dhe një shtrëngim nëpër të cilin Kisha duhet të kalojë para se të kthehet Krishti. Pamja që sheh këtu përshkrimin e Zotit tonë për javën e shtatë të

Danielit mbështetet shumë në paralelet që gjenden në Daniel dhe Apok. dhe përputhet mirë me pyetjen e dishepujve që thirrën diskutimin. Me anë të këtij interpretimi, tregimi i Mateut merret tërësisht me ngjarje që janë akoma në të ardhmen. Vetëm Luka (21,12-24) regjistron epokën e ndërhyrjes së kishës, duke prezantuar pas diskutimit të tij paralel të ngjarjeve eskatologjike një seksion që fillon, “Por para të gjitha këtyre gjërave”.

1. Ndërtesat e tempullit. Madhështia e tempullit të Herodit ishte e njohur shumë e gjerë. Blloqet masive gëlqerore të stolisura me zbukurime të arta i bënë një pamje marramendëse (*Jos Luft* v. 5,6).

2. Të mos lihet këtu një gur mbi tjetrin. Jezusi u përgjigj me një humor shumë të ndryshëm nga krenaria e tyre nacionaliste. Ai parashikoi shkatërrimin më të rëndë, të ndodhur në 70 pas Kr. (*Jos Luft* vii. 1.1).

3. *Mali i Ullinjve*. Kodra me pamje nga qyteti dhe tempulli nga lindja. Dishepujt iu afruan privatisht. Me turmat e tempullit që kishin mbetur pas, dishepujt mund ta pyetnin në izolim. Kur do të jenë këto gjëra? Kjo është, shkatërrimi i tempullit. Shenja e ardhjes suaj dhe e fundit të epokës? Përkthyesit hebrenj të DhV kishin parë qartë se ardhja e Mesisë do të fillonte në “epokën që do të vinte”, e shoqëruar me shkatërrim të të pabesit. Duhet mbajtur mend që Të Dymbëdhjetët i kërkuan në dritën e të kuptuarit të tyre tradicional, dhe përgjigjja e Jezusit në këtë ligjërim me siguri e supozoi këtë. Kështu që fundi i epokës i referohet epokës në të cilën ata ishin pjesë dhe kishin njohuri. Se një epokë e tillë formoi një pjesë të madhe të mendimit të tyre, duket në Vap 1,6. Epoka në fjalë u përshkrua në Dan 9,25-27 si një

periudhë “shtatëdhjetë javësh”, nga e cila kishin kaluar vetëm gjashtëdhjetë e nëntë kur Mesia ishte “prerë”. Jezusi nënkupton drejtpërdrejt që kjo periudhë e caktuar kohore është e përfshirë kur përshkruan në 24,15 një ngjarje që Daniel vendos në mes të javës së shtatë. Prandaj, Fjaslimi në malin e ullinjve ka të bëjë kryesisht me ngushticën e Izraelit, një periudhë e njohur në Daniel si “java e shtatëdhjetë” dhe e përshkruar gjithashtu në Apok 6-19, e cila do të kulmojë në kthimin e Krishtit.

a) Gjysma e parë e ngushticës. 24,4-14.

Java e shtatëdhjetë e Danielit ka dy gjysma të shënuara qartë (Dan 9,27). Ekziston një korrespondencë e mahnitshme midis rendit të vulave në Apok 6 dhe rendit të ngjarjeve në Mt 24,4-14. Kështu, këto vargje duhet të vendosen në tre vjet e gjysmë të parë të ngushticës së madhe.

5. Duke thënë: Unë jam Mesia. Megjithëse tendenca të tilla mund të zhvillohen gjatë epokës së kishës (I Gjn 4,3), referenca specifike është për Antikrishtin e fundit dhe bashkëpunëtorët e tij. Nuk ka asnjë të dhënë për pretendimet e ndonjë personi që të jetë Mesia midis 30 dhe 70 pas Kr.

6. Luftërat dhe thashethemet e luftërave (krh. Apok 6,3-4; vula e dytë: luftë).

7. Burrat (krh. Apok 6,5,6; vula e tretë. Uria). Dëmtimet dhe tërmetet (krh. Apok 6,7,8; vula e katërt. Vdekja për një çerek të tokës).

8. Fillimi i dhimbjeve. Fjalë për fjalë, e lindjeve, duke sugjeruar që telashet së shpejti të pasohen nga një ditë më e lumtur.

9. Do të të vrasë (krh. Apok 6,9-11; vula e pestë. Martirët).

11. Shumë profetë të rremë. . . do të mashtrojë shumë.
Krhs. 2 Sel 2,8-12.

12. Dashuria e shumë njerëzve do të qetësohet. Ashpërsia e këtyre fatkeqësive do të bëjë që shumica e Izraelit të braktisë çdo pretendim devotshmërie.

13. Por shenja dalluese e mbetjes hebreje të shpëtuar do të jetë qëndrimi i tyre në besim deri në fund.

14. Ungjilli i mbreterise. Lajmi i mirë i shpëtimit nëpërmjet Mesisë, me theksin se mbretëria mesianike do të vendoset. Kjo mesazh do të shkojë në të gjithë botën gjatë ngushticës – përmes përpjekjeve të dy dëshmitarëve (Apok. 11,3-12) dhe tepricës së vulosur e Izraelit (Apok. 7).

b) Gjysma e fundit e ngushticës. 24,15-28.

15. Kur do të shikoni, pra, neverinë e shkretimit të thënë nga profeti Daniel. Neveria e shkretimit riprodhon renditjen LXX të Dan 9,27; 12,11; 11,31, nga të cilat dy të parat janë padyshim eskatologjike, ndërsa e fundit parashikon përdhosjen e adhurimit nga Antioku Epifan, veprimi i të cilit parashihte neverinë përfundimtare. Kjo ngjarje ndodh në mes të javës së shtatëdhjetë (Dan 9,27), dhe gjatësia e saj përshkruhet ndryshe si “42 muaj” (Apok. 11,2; 13,5), “1.260 ditë” (Apok. 12,6), ose “koha, herë dhe gjysma” një kohë “(Dan 7,25; 12,7; Apok 12,14). Vendi i shenjtë.

Tempulli, për t’u restauruar. Kjo neveri enigmatike është e lidhur me adhurimin, dhe pasazhe të tjera do të sugjerojnë që ajo të jetë një homazh idhujtar që Antikrishti do të kërkojë për veten e tij. Sh. Apok. 13,5-8; 2 Sel 2,1-4. Ishte qartë e ardhmja në kohën e Jezusit, duke anuluar kështu ato pikëpamje të Danielit që i gjejnë të gjitha përmbushjet në ditët

e Antiokut. As referenca nuk mund të kufizohet në katastrofën e 70 pas Kr., për Mt. 24-21 kufizon aludimn për më të mëdhenjtë nga të gjitha ngushticat (krh. Dan 12,1).

16-20. Pastaj. Përdorimi i kësaj grimcë të përkohshme këtu dhe në 24,21 dhe 23 vendos të gjitha ngjarjet e këtij seksioni në kuadrin e tre viteve e gjysmë të fundit. Tmerret e persekutimit nën Antikrishtin do ta bëjnë të domosdoshëm fluturimin e menjëhershëm (Apok. 12,6,14). Asnjë kohë nuk do të jetë në dispozicion për përgatitje. Vështirësitë e pashmangshme janë parathënë. *As ditën e shtunë*. Një aludim për vështirësinë e udhëtimit (sigurimi i banimit, ushqimi, shërbimet) të Shtunën në një zonë ku hebrenjtë do të respektojnë kufizime të tilla. Kjo nuk nënkupton domosdoshmërisht që hebrenjtë e krishterë do të respektojnë adhurimin e Shabatit. Jezusi po përdorte koncepte të njohura për dëgjuesit e tij, askush prej të cilëve nuk mund ta dinte ndryshimin për të Dielën.

21. Atëherë do të jetë një ngushticë e madhe. Përshkrimi shtesë, jo që nga fillimi i botës, e bën të paqartë aludimn e Krishtit për Dan 12,1. Njoftimi i mëtutjeshëm dhe as nuk do të jetë kurrë, parandalon identifikimin tonë të kësaj me asgjë më pak se. shtrëngimi i fundit nën Antikrishtin pak para ringjalljes (Dan 12,2).

22. *Dhe, po të mos shkurtoheshin ato ditë, askush nuk do të shpëtojë; por, për hir të të zgjedhurve, do të shkurtohen ato ditë*. Kjo nuk i referohet Izraelit në tërësi, por besimtarëve (hebrenj) (sepse Isaia 65,8-9) pasi na është thënë diku tjetër (2 Sel) që kombi hebre si një i tërë do të mashtrohet nga antikrishti.

Masat e dhunshme të Antikrishtit do të shkurtohen nga shfaqja e papritur e Krishtit, i cili do të shkatërrojë të pabesin (II Sel 2,8).

23-26. Gjatë këtij persekutimi intensiv të Izraelit, do të lindin shumë shpërndarës të mundshëm, ashtu si vepruan heronjtë Makabenj në periudhën ndërthiore. Por të zgjedhurit paralajmërohen këtu se çlirimi nuk do të jetë në ndonjë mënyrë të pjesshme.

27. Përkundrazi, me befasinë dhe universalitetin e rrafesë (gjuha e pamjes, në lindje ... në perëndim), kështu do të vijë Biri i njeriut për të gjykuar shtypësit.

28. *Ku të jetë cofitina, aty do të mblidhen shqiponjat!*« Masa e ngordhur shpirtërisht dhe kalbja e të pabesëve. *shqiponja*. Termi përfshinte zogj që ushqehen me karrige; kështu, vullkatet, agjentët e gjykimit hyjnor. Krhs. Apok. 19,17-18.

c) Ardhja e Birit të Njeriut. 24, 29-31.

29. *Fill pas mjerimit të atyre ditëve*. Krhs. më 24,21. Kjo me siguri do të thotë që kisha do të rrëmbohet pas mundimit të madh. Kjo mbase kjo tregon edhe rënien e këtij rendi botëror aktual dhe fuqive kozmike që e kontrollojnë atë.

Fjalët përshkruajnë kthimin e vërtetë të Krishtit për t'i dhënë fund mundimeve dhe për të vendosur mbretërimin mesianik. *Dielli të errësohet*. Këto fenomene shoqëruese astrale janë parathënë edhe në Joel 3,15 dhe Is. 13,9-10. Diku tjetër, apostulli Pal na thotë se rrëmbimi i kishës (mbledhja e vetes së bashku në 2 Sel 2,1) nuk mund të ndodhë përpara se mesia i rremë të zbulojë veten në ngjyrat e tij të vërteta, të cilat do ta vendosnin atë të paktën gjysmën e rrugës periudha e fundit 7 vjeçare

30. *Shenja e Birit të njeriut*. Përkthyesit nuk janë pajtuar për identifikimin e kësaj shenje. Shpjegimi i Langesë për atë si Shekina ose lavdi e Krishtit është ndjekur nga shumë

studiues. Sido që të jetë forma e saktë, pamja e saj do të bëjë që hebrenjtë (të gjithë fiset) të vajtojnë ndërsa njohin Mesinë e tyre (krh. Zak 12,10-12). Retë e qiellit, fuqia dhe lavdia e madhe përshkruajnë të njëjtën skenë në Dan 7,13-14; 2 Sel 1,7,9.

31. Kjo në mënyrë të qartë i referohet rrëmbimit të Kishës dhe jo bashkimit të Izraelit, i cili paraqet një pamje krejt të ndryshme (shih Is. 60,8-9 dhe 66,20).

d) Ilustrime për të promovuar vigjilencë. 24,32-25,30.

32-36. Fiku. Një simbol i shpeshtë biblik i kombit të Izraelit (Jer 24; Joel

1,6,7; Hos 9,10). Jezusi gjithashtu e kishte përdorur më parë këtë shifër (Lk 13,6). Tipar i veçantë i pemës së përmendur më parë (21,19-20) është që frutat dhe gjethet shfaqen në të njëjtën kohë; *posa t'i njomësohen degët e të qesë gjethët, e dini se vera është afër*. Kështu, Jezusi shoqëroi një komb të rigjallëruar me afrimin e këtyre ngjarjeve eskatologjike.

34. *Kjo gjeneratë nuk do të kalojë*. Këto gjëra u referohen atyre profecive që kanë të bëjnë me shkatërrimin e Jeruzalemit në vitin 70 pas Kr., i cili ishte një brez (40 vjet) larg kur Jezusi i tha këto fjalë.

35. *Qielli dhe toka do të kalojnë*. Krhs. Rom 8,19-22; 1 Kor 7,31; Apok. 21,1. E vërteta e këtyre parashikimeve solemne të Krishtit nuk do të pësojë ndryshimin më të vogël.

36. Sidoqoftë, momenti i saktë i përmbushjes qëndron në autoritetin e vetëm Atit (krh. Vap. 1,7). Asnjë skemë e përcaktimit të datës nga burrat nuk është e mundur. Shprehja, as Biri tregon se njohja e përsosur, të cilën e

ndajnë të gjithë anëtarët e Hyjnisë, ishte pjesë e asaj që Jezusi nuk u përmbajt vullnetarisht nga përdorimi gjatë shërbesës së tij tokësore, përveç në ato raste kur njohja e tillë ishte e nevojshme për qëllimin e tij.

37-39. *Ditët e Noahut*. Ndërsa ditët e Noahut mbyllën një epokë me gjykim, kështu edhe kthimi i Krishtit. Në një epokë të ligësisë së madhe (Zan. 6), burrat shkuan në jetën e tyre të përditshme të çrregulluar nga dënimi i afërt (ngrënia, pirja, martesë, martesë). Por përmbytja largoi të gjithë të pabesit, kështu që vetëm të drejtët u lanë të trashëguan tokën. Po kështu ardhja e Birit të njeriut, pas Mundimit të Madh (vv. 29-31) do të heqë të pabesët, në mënyrë që mbetja besnike që ka dalë nga Mundimi të mund të marrë pjesë në bekimet e Mijëvjeçarit (krh. 25,31-46 ; 13,30,41-43,49,50).

40-42. *Atëherë, prej dy vetëve që kanë për t'u gjetur në arë, njëri do të merret e tjetri do të lihet, prej dy grave që do të bluajnë në mokër, njëra do të merret e tjetra do të lihet*. Pastaj vendos këtë ilustrim në të njëjtën periudhë si mëparshmja, e shpjeguar saktësisht në vargun 29 si “pas mundimit”. Kështu që nuk i referohet Rrëmbimit të Kishës. *Dy në fushë*. Ardhja e Dytë do të jetë për Izraelin aq të papritur dhe diskriminues sa që personat që punojnë së bashku do të ndahen, një njeri (numër mashkullor) kapi gjyqin dhe një njeri la për të shijuar bekimin. Dy gra që bluajnë në mokër. Kjo detyrë kryhej rregullisht nga gra, ose nënë dhe bijë, motra ose skllevër femra. Megjithëse theksi këtu është tek ardhja e Birit të njeriut pas Mundimit, paralajmërimi është i rëndësishëm për të gjithë besimtarët, sepse të gjithë duhet të jenë vigjilent dhe të gatshëm për ardhjen e tij. Përcaktimi i fazave të ndryshme

të ardhjes së tij zbulohet më vonë. Ky nxitje për vigjilencë përsëritet në 24,44 dhe 25,13.

43,44. Ne e dimë përafërsisht kur ai do të vijë sepse gjëra të caktuara duhet të ndodhin së pari (shiko 2 Sel 2), por jo kohën e saktë.

45-51. Shërbëtori besnik dhe shërbëtori i keq.

45-47. Shëmbylltyra përshkruan një shërbëtor të besueshëm dhe të kujdesshëm, i cili u vendos nga zotëria e tij mbi shërbëtorët e tjerë vendas. Kryerja me besim e detyrave të tij do të sjellë privilegj të shtuar dhe përgjegjësi kur i zoti i tij të kthehet.

48,49. Në të kundërt, shërbëtori i lig është një shërbëtor vetëm në emër, sepse ai hedh udhëzimet e zotit të tij dhe merr të drejtat e autoritetit për veten e tij. Mbrojtja e tij është edhe doktrinë (zotëria im vonon ardhjen e tij) dhe etike (goditi shërbëtorët e tij, ha dhe pi me të dehurit). Ai gabon pasigurinë e kohës së ardhjes me siguri se nuk do të jetë së shpejti. Çdo besimtar është një shërbëtor i Zotit me një zonë të caktuar përgjegjësie.

50,51. Ardhja e Krishtit do të jetë e papritur dhe e papritur dhe do të demaskojë hipokritët e tillë. Do ta hedhë jashtë. Kjo pohon rezultatin e përjetshëm.

25,1-13. *Dhjetë Virgjëreshat.*

Si në shëmbëlltyrat për mbretërinë, ajo që po portretizohet këtu është një ndarje brenda Izraelit, midis atyre që janë besimtarë të vërtetë dhe atyre që nuk janë. Natyra e tyre e vërtetë zbulohet kur Krishti kthehet me nusen e tij, kishën.

1. Pastaj vendos shëmbëlltyrën brenda kornizës së përmendur në 24,29 dhe 24,40. *Mbretëria e qiellit.* Krhs. në Mt 3,2; 13,11. *Dhjetë virgjëresha.* . . . doli për të takuar

dhëndrin. Dasmat hebraike kishin dy faza. Dhëndri shkoi së pari në shtëpinë e udhëtimit për të marrë nusen e tij dhe për të vëzhguar ritualet fetare. Atëherë ai do ta merrte nusen e tij në shtëpinë e tij për të rifilluar festimet. Shëmbëlltyra nuk jep intime se virgjëreshat (shumësi) presin të martohen me dhëndrin. Kjo nuk është një martesë poligamike. Krhs. gjithashtu Lk 12,35-36 “kur ai të kthehet nga dasma”.

3. *këto marroqet*. Llambat. Pishtarë, secila ka një fitil dhe një hapësirë për vaj. Pa vaj me to. Vaj, rregullisht simbolik në Shkrimin e Shpirtit të Shenjtë (Zak. 4; Is. 61,1). Këtu një aludim për zotërimin e Shpirtit të Shenjtë në rilindjen (Rom 8,9). Të dhjetët dukeshin nga jashtë të njëjtat (virgjëresha, llamba, veprimtari të ngjashme), por pesë nuk morën pjesë nga Shpirti i Shenjtë, e cila në këtë kohë i ishte dhënë Izraelit që ata të mund të ishin gati për Mesinë (Zak 12,10).

5. *Pasi dhëndri u vonua, u kotën të gjitha dhe zuri gjumi*. Shëmbëlltyra nuk i jep faj këtij detaji. Prandaj, ndoshta pikturon sigurinë e tepricës, ndërsa ata e prisnin dhëndrin, sesa shkujdesjen e tyre; por në rastin e virgjëreshave të marra, ishte një sigurim i remë. 6,7. *i rregulluan dritëzat e veta*. Një person që shkon natën nëpër rrugët orientale duhet të ketë një pishtar të ndezur. Kështu që virgjëreshat u përgatitën për t'u bashkuar me procesionin ndërsa dhëndri iu afrua.

8. *po na ndalen dritëzat*. Virgjëreshat e pamend, të cilat nuk kishin siguruar vaj, panë dyllin e tyre të thatë të shkrepnin për disa çaste dhe pastaj vdisnin. Të insistosh që të kishin pak vaj, por jo sa duhet, kundërshton 25,3. Dështimi për të siguruar ndonjë vaj fare tregon marrëzinë e tyre.

9. *shkoni tek tregtarët e bleni për vete!*. Gjuha e shëmbëlltyrës. Shpirti i Shenjtë është një dhuratë falas, por

mund të përshkruhet nga metafora të tilla (krh. Is. 55,1). Secili person duhet të marrë furnizimin e tij.

10-12 *Kur ato shkuan të blejnë, erdhi dhëndri e ato që ishin gati, hynë bashkë me të në dasmë dhe u mbyll dera. Më vonë, virgjëreshat e marra u kthyen, duke nënkuptuar se nuk mund të merrej vaj në një orë të tillë. Nuk ju njoh.* Një deklaratë e ngjashme në kuptim me 7,23. Krishti do të hedhë poshtë të gjitha marrëdhëniet me personat, pretendimi i të cilëve është vetëm pohim.

14-30. *Talentet.* Një shëmbëlltyrë e ngjashme me atë të Pounds, e cila ishte dhënë disa ditë më parë në Jericho (Lk 19,11-27). Pounds ilustruan të vërtetën se dhuratat e barabarta, nëse përdoren me një kujdes të pabarabartë, mund të shpërblehen në mënyrë të pabarabartë. Talentët treguan se dhuratat e pabarabarta, nëse përdoren me besnikëri të barabartë, do të shpërblehen njësoj. Shëmbëlltyra e mëparshme e Virgjëreshave theksoi nevojën për përgatitje vigjilente për ardhjen e Krishtit. Talentët theksuan nevojën për shërbim besnik gjatë mungesës së tij.

14. Natyra eliptike e fjalisë, e cila bën që përkthyesit shqiptarë të japin fjalë të ndryshme në fillim, tregon lidhjen e saj të ngushtë me materialin e mëparshëm.

Si një njeri që shkon në një vend tjetër. Burri është qartë Biri i njeriut (v. 13).

15. Një talent ishte një njësi monedhash me vlerë relativisht të lartë. Këtu talentet ishin argjendi (v. 18, argumentim, “para argjendi”). Në varësi të kush i ka lëshuar ato, talenti ishte 34 kg srebra. Talentet paraqesin përgjegjësi të ndryshme për tu ushtruar në përputhje me aftësinë e secilit njeri.

16,17. Dy shërbëtorët e parë, megjithëse kishin sasi të ndryshme parash, ishin po aq të zellshëm dhe dyfishuan kapitalin e tyre.

18. Shërbëtori që zotëronte vetëm një talent nuk tregoi asnjë zell dhe nuk u kundërshtua nga mundësia e tij. Gërmoi në tokë. Një vend i zakonshëm i fshehjes (Mt 13,44).

19. Pas një kohe të gjatë. Një tregues se kthimi i Krishtit nuk do të ishte i menjëhershëm, megjithëse shprehja është e pacaktuar. Në shëmbëlltyrë kthimi ishte akoma brenda jetës së shërbëtorëve.

20-23. Në kthimin e zotërisë së tyre, dy shërbëtorët e parë kishin shuma të ndryshme për t'u paraqitur, por të dy ofruan rritje prej 100 përqind dhe morën të njëjtën lavdërim dhe shpërblim. Të lumtur, shërbëtor i mirë dhe besnik.

Besnikëria është virtyti që shqyrtohet. Do të të vë mbi shumë gjëra. Një pjesë e shpërblimit konsistonte në fitimin e përgjegjësive dhe privilegjeve më të larta me zotërinë. Hyni në gëzimin ose gostinë e zotit tuaj.

24,25. Sidoqoftë, shërbëtori jofitimprurës zbulon me shpjegimin e tij një pikëpamje krejt të rreme të zotit të tij. *Një njeri i vështirë. I ashpër, i egër, i pamëshirshëm.* Të korrni aty ku nuk keni mbjellë, d.m.th., duke përfituar nga munda i të tjerëve. Mbledhja aty ku nuk shpërndani. Me fjalë të tjera, ai është vjedhës. Nuk është e sigurt nëse kjo klauzolë është paralele në mendimet e mëparshme, apo nëse paraqet fazën tjetër të korrjes, fitimin. Nëse ky i fundit, atëherë shërbëtori akuzon zotërinë e tij për të mbledhur në hambarin e tij atë që puna e një tjetri kishte shpërndarë me lopatën e fitores për të ndarë grurin nga byku. *Kisha frikë.* Ai pranon frikën e tij nga rreziku dhe domosdoshmërinë e llogaritjes së humbjeve të

mundshme. Ky shërbëtor ishte i verbër për faktin se mjeshtri i tij ishte një njeri bujar, i dashur, i cili dëshironte të merrte me qira të merrte pjesë në gëzime të mrekullueshme.

26. *'Shërbëtor i keq dhe përtac! E ke ditur se korr ku s'mbolla, mbledh ku nuk hodha, prandaj të është dashur ta shtish paranë time në bankë e në kthimin tim kisha marrë gjënë time me kamatë. Prandaj merrnia këtij talentin e jepjani atij që ka dhjetë talenta! Sepse, atij që ka do t'i jepet më e do të ketë me shumicë, e atij që s'ka, do t'i merret edhe ajo pakicë që ka! ³⁰E shërbëtorin e pavlefshëm qitne përjashta në terr, ku do të jetë vaj dhe kërcëllim dhëmbësh!'*«

27. Nëse shërbëtori me të vërtetë kishte frikë nga rreziku i ndërmarrjeve të biznesit, atëherë ai duhet të kishte depozituar talentin tek bankierët në mënyrë që të kishte tërhequr interes. Megjithëse izraelitëve iu ishte e ndaluar të nxirrnin interes nga njëri-tjetri, ata mund ta bënin këtë nga johebrenjtë (Lp. 23 20). 28,29. Prandaj, talenti u mor nga ky shërbëtor dembel dhe rebel dhe iu dha atij që ishte në gjendje ta shfrytëzonte më me fitim.

30. *qitne përjashta në terr, ku do të jetë vaj dhe kërcëllim dhëmbësh!'*«. Shërbëtori jobesimtar përfaqëson një farise që e mbajti fenë e tij te vetja dhe nuk do ta ndante atë me johebrenjtë. Duhet të kemi në mendje se shumica e shëmbëlltyrave që Jezusi u tha ishin drejtuar kombit hebre në tërësi, veçanërisht në Ungjillin e Mateut. Kjo do të thotë që ato mund të zbatohen vetëm në mënyrë indirekte në kishë. *vaj dhe kërcëllim dhëmbësh!* tregon qartë se kjo simbolizon ndëshkimin e përjetshëm (8,12; 13,42,50; 22,13; 24,51). Këtu është thelbi i interpretimit.

e) *Dita e llogaritjes për Diasporën hebreje. 25,31-46.*

31. Kjo shëmbëllturi i referohet diasporës çifute, atyre që u mblodhën midis kombeve (shih Ez 20, 37-38 dhe 34,17.22) 17 “Tani, pra, tufa ime, unë, Zoti Sovran, ju them se do të gjykoj secilin prej ti dhe ndan të mirën nga e keqja, delet nga dhitë (20,37). “Unë do të kontrolloj të fortë mbi ju dhe do t’ju bëj t’i bindeni besëlidhjes sime. Unë do të heq prej jush ata që janë rebelë dhe mëkatarë. Unë do t’i heq nga vendet ku jetojnë tani, por nuk do t’i lejoj të kthehen në tokën e Izraelit. Atëherë do të pranoni që unë jam Zoti. (34,17)

34. Vëllezërit e Jezusit nuk janë hebrenjtë në përgjithësi, por dishepujt e Tij që do t’i predikojnë Ungjillin në diasporën hebreje pak para se Ai të kthehet.

46. Ndëshkimi i përjetshëm dhe jeta e përjetshme të dy përdorin të njëjtin mbiemër (gr. *aionios*). Çdo përpjekje për të zvogëluar dënimin duke kufizuar të përjetshëm zvogëlon lumturinë e të drejtit me të njëjtën sasi. Ndërsa e përjetshme mund të nënkuptojë një koncept cilësor dhe sasior, aspekti i kohëzgjatjes së pafund nuk mund të ndahet nga fjala. Ishte fjala e rregullt për konceptin e “përjetshëm”, siç dëshmojnë leksikët. Ndëshkimi i përjetshëm përmendet në pasazhe të tilla si Mt 18,8; 2 Sel 1,9; Jude 13; et al. Kështu, në fillim të Mijëvjeçarit, mbahet një gjykim dhe hebrenjtë e lig janë hequr, kështu që vetëm hebrenjtë e rilindur do të hyjnë në mbretërinë Mijëvjeçare (krh. Gjn 3,3).

IV. Vuajtja e Jezu Krishtit. 26,1,27-66.

Kjo pjesë, me rëndësi të pallogaritshme për çdo të krishterë, është e mbushur me interes dramatik njerëzor. Megjithatë, detajet e dhëna nga Ungjilltarët kanë shkaktuar

probleme, kryesisht kronologjike, nga kohërat më të hershme. Sidoqoftë, mënyra faktike në të cilën secila Ungjill (shkruar nga burra të cilët ishin vetë të përfshirë emocionalisht) i trajton këto ngjarje tejet emocionale i bën këto traktate sublime më të shquara.

A. Komplot kundër Jezusit. 26,1-16.

1-5. Parashikimi përfundimtar i vdekjes së tij.

2. Pas dy ditësh. Meqenëse Pashka ishte ngrënë në mbrëmjen e Nisan 14 (dielli filloi në të vërtetë Nisan 15), ky parashikim u bë në mbrëmjen e Nisan 12. *Pashkës*. Festa e parë e madhe në kalendarin hebraik, duke përkujtuar çlirimin e Izraelit nga Egjipti dhe “kursimin” e të parëlindurit të tyre kur Perëndia goditi egjiptianët (krh. Dal 12). Pashka u pasua menjëherë nga festa e shtatë ditëve të Bukës së Ndorme (Nisan 15-21), dhe i gjithë festivali u quajt shpesh “Pashka”. *Biri i njeriut është tradhtuar*. Krhs. parashikimet në 16,21; 17,22; 20,18. Këtu Krishti së pari parathotë se vdekja e tij do të ndodhë në kohën e Pashkës.

3-5. Ky parashikim ishte në kundërshtim me planet e komplotuesve, megjithatë. Nga frika e turmave në Jeruzalem, shumë prej të cilëve ishin mbështetës galileas të Jezusit. Ata ranë dakord të mos bënë ndonjë lëvizje gjatë festës. Ata ndoshta kanë pritur të vonojnë veprimet për një javë të plotë. Por Jezusi e caktoi kohën e vdekjes së tij paraprakisht, në kundërshtim me skemën e tyre, dhe e përmbysi që ai të vdiste si Pashka e vërtetë. Kajafa kishte funksionuar si kryepriфт që nga rreth 18 pas Kr. Ai më parë kishte kërkuar vdekjen e Jezusit (Gjn 11,49-50).

6-13. *Vajosja në Betani*. Përkthyesit nuk janë pajtuar për lidhjet kronologjike të kësaj ngjarjeje. Në funksion të Gjn 12,1, “gjashtë ditë para Pashkës”, ose Mateu (dhe Marku) ose Gjoni ka ndjekur rendin aktual dhe jo kronologjik. Sepse as Marku dhe as Mateu nuk e datojnë më saktësisht ngjarjen sesa “tani kur Jezusi ishte në Betani”, duket më mirë të ndiqni kronologjinë e qartë në Gjn 12,1. Kështu, Mateu, pasi e përshkroi komplotin, tani kthehet në një ngjarje të hershme për të treguar rrethanat që e shtynë Judën në tradhtinë e Jezusit. Paralelet janë Mk 14,3-9; Gjn 12,1-8 (Lk 7,36-50 tregon një incident tjetër).

6. *Simon ish-lebrozi*. Padyshim një lebroz i shëruar që ndjeu shumë mirënjohje ndaj Jezusit.

7. *Një grua*. Maria, motra e Martës dhe Lazarit (Gjn 12,3; 11,1-2). një enë alabastri plot parfum të shtrenjtë

Rrëfenja paralele përshkruajnë vajin si nard, me një vlerë më të madhe se 300 denarë.

8,9. Kur dishepujt panë derdhjen e harlisur të kësaj vaji në trup (v. 12) të Jezusit (të dy kokën, v. 7 dhe këmbët, Gjn 12,3), ata u zemëruan me indinjatë, në lidhje me përdorimin e tillë si mbeturina. Mateu nuk veçon askënd për faj të veçantë (ndoshta ka turp nga pjesëmarrja e tij). Por Gjoni citon Judën si nxitës dhe tregon hipokrizinë e shqetësimit të tij për të varfërit.

10-13. Jezusi shpjegoi se njeriu duhet të jetë shpirtërisht mendjehollë, në mënyrë që të mos humbasë një mundësi të pariparueshme. Veprat e dashamirësisë janë të mira dhe janë gjithnjë në rregull (Mk 14,7). Por kurrë nuk do të kishte një mundësi tjetër për të bërë atë që bëri Maria. Ajo e bëri atë për të përgatitur mua për varrosje . Isshtë e pajustificuar të

sugjerosh që Jezusi po shpikte motive për Marinë. Ai më parë kishte njoftuar vdekjen e tij që po afrohej (Gjn 10,11,17,18; Mt 16,21; 17,22; 20,18). Në vend që ta mbyllte mendjen për parashikimin, siç u dukën dishepujt (krh. Mt 16,22), Maria e besoi atë. Ajo me sa duket e kuptoi që kur goditi tragjedinë, nuk do të kishte kohë për mirësjellje të zakonshme. Vetëm nëse akti i Marisë shihet si i lindur nga kuptimi i saj shpirtëror, mund të kuptohet lavdërimi i jashtëzakonshëm nga Jezusi. Siç ndodhi, kjo ishte e vetmja vajosje që mori trupi i tij. Gratë që më vonë erdhën për të kryer këtë detyrë gjetën vetëm varrin e zbrazët.

14-16. *Komploti i Judës*. Sa ngushtë atëherë do të kuptohet me paragrafin e mësipërm nuk mund të konstatohet (Mk thjesht thotë “dhe”). Nëse 26,6-13 vlerësohet si prindëror, për të shpjeguar njëren nga rrënjët e tradhtisë, atëherë komploti i Judës mund t’i përkasë në të njëjtën kohë me vargjet 1-5. Sipas një vështrimi të tillë, indinjata në shtëpinë e Simonit gjashtë ditë para Pashkës (Gjn 12,1-2) u shndërrua në një komplot të pjekur gjatë katër ditëve të ardhshme. *Iskarioti*. Njeriu nga Keriot, një qytet në Jude. Ata u besëlidhën me të. Përkthimi i preferuar është, ata i peshuan atij. Mateu përdor të njëjtën fjalë si LXX në Zak 11,12, për të cilën ai duket se po aludon me vetëdije. LXX përdor histemi për të përkthyer shakal, “për të peshuar paratë” (një shembull tjetër është I Mbr 20,39 [LXX, II Mbr 21,3-91]). Kështu, Juda e paguar në këtë kohë, një fakt të cilin llogari tjetër nuk e vëren dhe nuk e kundërshton. Tridhjetë copë argjendi. Ndoshta sikla. Një shumë relativisht e vogël, vlerësimi i një skllavi (Dal 21,32).

B. Ushqimi Përfundimtar. 26,17-30. Ndoshta asnjë problem harmonik në Ungjij nuk ka qenë aq i bezdisshëm sa ai i paraqitur këtu. A ishte kjo vakti i fundit Pashka hebraike? Sinoptikët nënkuptojnë se ishte ashtu. Megjithatë Gjoni duket po aq i qartë se Pashka ishte akoma e ardhshme në kohën e larjes së këmbëve (Gjn 13,1), vaktit (13,29), provave (18,28) dhe kryqëzimit (19,14.31). Disa studiues janë të kënaqur të pranojnë një konflikt të papajtueshëm. Të tjerët këmbëngulin se një llogari duhet të jetë e gabuar. Është argumentuar gjithashtu se Jezusi hëngri një Pashkë parashikuese një ditë përpara respektimit ligjor. Përforcimi i kësaj pamjeje ka dalë së fundmi në dritë në Qumran, ku zbulimet kanë treguar që sekti Qumran gjithmonë vëzhgoi Pashkën, të Martën natën. Kështu sugjerohet që Jezusi hëngri një Pashkë të Martën (siç nënkupton Sinoptikët), ndërsa judaizmi ortodoks vëzhgoi Pashkën të Premten. Kundër kësaj pikëpamjeje qëndron pamundësia e madhe që një devijim i tillë i jashtëzakonshëm nga judaizmi ortodoks të kalonte pa ndonjë njoftim të veçantë në Ungjijtë, ose që një vakt Pashke të mund të respektohej siç duhet në Jeruzalem para kohës tradicionale (p.sh., qengjat duheshin vrarë në tempull pak para vaktit të Pashkës; krh. I Kor 5,7). Një propozim më i vlefshëm shpjegon ose Gjonin ose Sinoptikët nën dritën e tjetrit. Të dy mundësitë janë provuar, megjithëse ka vështirësi të pranuar me secilën metodë. Shkrimtari i tanishëm preferon të shpjegojë Sinoptikët me thëniet e qarta të Gjonit, të cilat perha ishin synuar pjesërisht nga ai për të sqaruar pikat e paqarta në kronologji. Sipas kësaj pikëpamjeje, Darka e Fundit nuk ishte në asnjë kuptim vakti i Pashkës; përkundrazi, Jezusi vdiq në të njëjtën orë kur qengjat e

Pashkës po vriteshin në tempull (krh. I Kor 5,7). Sidoqoftë, Jezusi u dha udhëzime dishepujve të tij që të bënin rregullimet e zakonshme për festën, për dy arsye: (1) dishepujt do ta hanin atë; (2) Jezusi nuk dëshironte të parashikonte në këtë moment momentin e saktë të vdekjes së tij.

17-19. Përgatitja për Pashkën.

17. Dita e parë e bukës së ndorme. Katërmbëdhjeta e Nisanit, në të cilën maja u hoq nga shtëpitë në përgatitje të festave të Pashkës dhe Bukës së Ndorme (krh. Mk 14,12; Lk 22,7). Kjo ditë filloi në përfundimin e diellit në trembëdhjetë, dhe në orët e hapjes së kësaj dite bëhet referenca.

18,19. Në përgjigje të pyetjes së dishepujve, Jezusi i dërgoi ata te një burrë në shtëpinë e të cilit do të mbledhesh grupi. *Do ta mbaj Pashkën.* Kësaj deklarate të qëllimit të përgjithshëm duhet t'i shtohen fjalët e Lk 22,16, “Unë nuk do ta ha atë”, në të cilën ai më vonë tregon se plani i përgjithshëm do të ndërpritet. Ndoshta ai nuk e dëshiroi që Juda t'i dinte planet e tij kaq specifikisht këtë paraprakisht.

20-30. Darka e fundit.

20. Kur erdhi madje. Më vonë po atë mbrëmje (orët e para të katërmbëdhjetë), Jezusi u bashkua me dishepujt në orën e darkës (Lk 22,14).

21. *Njëri nga ju do të më tradhtojë.* Njoftimi i parë që “dorëzimi” i Birit të njeriut (17,22; 20,18; 26,2) duhej të bëhej nga një prej Të Dymbëdhjetëve. Çfarë tronditje ajo deklarate duhet të ketë shkaktuar!

22. Fakti që njëmbëdhjetë nga dishepujt pyesin pafajësisht, *Zot, a jam unë?* tregon se ata e kuptuan dobësinë e tyre, megjithëse pyetjet e tyre ishin aq të shprehura sa të prisnin një përgjigje negative – “Nuk jam unë, a është?”

23. *Ai që zhyt dorën me mua.* Meqenëse grupi me siguri hëngri nga një pjatë e zakonshme, kjo deklaratë nuk e identifikoi tradhtarin, përveç për të theksuar natyrën e çoroditur të tradhtisë, siç ndodh në mesin e shokëve intim.

24. Siç është shkruar. Vdekja e Krishtit po zhvillohej siç ishte parashikuar në pasazhe të ndryshme të DhV. Megjithatë, sovraniteti i Zotit mbi të gjitha ngjarjet nuk e heq njeriun kurrë nga përgjegjësia ose faji.

25. Kur Juda pa që heshtja e tij ishte shkak për dyshim, ai gjithashtu pyeti: *A jam unë, Rabbi?* Atij Jezusi iu përgjigj: “Po. Nuk duket se të tjerët e dëgjuan këtë përgjigje mes humorit të përgjithshëm të bisedës. Nëse shpjegimi i Krishtit për Gjonin (dhe Pjetrin) ndodhi para ose pas tregimit për Judën nuk mund të konstatohet (në 13,23-26). Kur Juda u largua shpejt, askush nuk e dinte që Satani e kishte aktivizuar atë në mënyrë që të bënte menjëherë ~ të vinte në punë komplotin (në 13,27-30).

26. Tregimi i Mateut për shenjtërimin e bukës dhe verës është i ngjashëm me atë të Markut; Luka ngjan me atë në I Kor 11,23-26. Kuptimi i qartë i fragmentit na lejon të kuptojmë bukën tonë në ndonjë kuptim tjetër përveç asaj simbolike, sepse trupi i tij aktual ishte gjithashtu i pranishëm. (Shih metafora të ngjashme. Në 10,7; 15,1.) Këto simbole do të ishin kujtesë për dishepujt (Lk 22,19) të Zotit të tyre të munguar dhe përmendore të çmimit të shëlbimit të tyre.

27,28. *Pini atë, të gjithë ju.* Testamenti ose besëlidhja e re u vu në fuqi me vdekjen e Krishtit. Besëlidhja e vjetër e dhënë nga Zoti për Izraelin kërkonte flijime të vazhdueshme për mëkatin. Por vdekja e Krishtit siguroi një flijim të përsosur, dhe bëri të mundur edhe arsyetimin dhe rilindjen (Heb 8,6-13). Derdhur për shumë. (20,28.) Vdekja e Krishtit, edhe pse e mjaftueshme në vetvete për t'u kujdesur për faljen e mëkateve për çdo person, këtu vlerësohet si në të vërtetë efektive vetëm për besimtarët.

29. *Unë nuk do të pi tani e tutje.* Kjo thënie drejtoi shikimin e dishepujve përpara mbretërisë së Atit (mbretëria mesianike e Zotit, Mk 14,25) dhe në një kohë gëzimi dhe miqësie në Darkën e madhe të Martesës.

30. Kur ata kënduan një himn, ata dolën jashtë. Para se të ndodhte kjo, ligjërimi i Gjonit 14 duhet të ishte dhënë.

C. Parashikimi i mohimit të Pjetrit.

26,31-35. A ndodhi kjo para se të largoheshin nga dhoma e sipërme (në 13,36-38; Lk 22,31-34) apo pas (Mk 14,27-31; Mt)? Meqenëse duket e pamundur të harmonizohen këto llogari pa bërë dhunë për dy prej tyre, është më e mundshme të kuptohen dy paralajmërime të veçanta për Pjetrin.

31. *Të gjithë ju do të fyheni.* Megjithëse vetëm Pjetri e mohoi Jezusin, të gjithë njëmbëdhjetë e braktisën dhe ikën (v. 56). Jezusi e vlerësoi këtë si përmbushje të Zak 13,7.

32. Do të shkoj para jush në Galile. Ky ishte takimi i shkëlqyer pas ringjalljes i përmendur disa herë (28,7.10.16). Nuk përjashton paraqitjet e tjera, megjithatë, disa prej tyre më herët në Jude.

33-35. Mashtrimi i Pjetrit për të vlerësuar përkushtimin e tij më të mirë se ai i të tjerëve (megjithëse të gjithë njerëzit do të fyhen) hodhën reflektim mbi ta dhe kështu nxorën avalet e tyre të besnikërisë. Kjo përvojë ishte padyshim në mendjen e Jezusit kur ai më vonë e pyeti Pjetrin: “A më do mua më shumë sesa bëjnë këta të tjerët?” (në 21,15).

D. Ngjarjet në Gethsemane. 26,36-56.

36-46. Lutja.

36. Gethsemane.

Emri do të thotë “shtyp”, dhe këtu përshkruan një kopsht të frekuentuar nga Jezusi dhe dishepujt. Shtrihej mbi Kidron në malin e Ullinjve (Lk 22,39; Gjn 18,1-2), dhe pa dyshim përmbante ullinj dhe një shtyp për nxjerrjen e vajit. Pika e treguar udhëtarëve sot duhet të jetë afër vendit të pemëve antike nuk mund të jenë origjinalet (*Jos Luft* VI.1.1).

37,38. Vendosija së bashku tetë dishepuj, Jezusi mori Pjetrin, Jakobin dhe Gjonin më larg në kopsht. Më në fund ai u tërhoq madje prej tyre për t’u lutur vetëm. Agonia e shpirtit që ai përjetoj përshkruhet nga pikëllimi, shumë i dëshpëruar, jashtëzakonisht i trishtuar, madje deri në vdekje. Ai u dha urdhër treve më të afërt (si dhe, më përgjithësisht, për të gjithë) për të parë, d.m.th., për të dhënë forcë nga prania e tyre vigjilente dhe simpatia.

39. Nëse është e mundur, d.m.th., moralisht e mundur, në përputhje me vullnetin e Atit. Lëreni këtë kupë nga unë. Çelësi për të kuptuar agoninë e Krishtit qëndron në identifikimin e kupës. Megjithëse çdo qenie normale njerëzore do të tërhiqej nga tmerret e kryqëzimit, dëshmorët shpesh janë përballur me vdekje mizore pa një shqetësim të

tillë ekstrem (krh. Lk 22,44). As nuk mund të dallojmë pikëpamjen se Krishti kishte frikë nga vdekja e parakohshme në duart e Satanit, sepse kupa vinte nga Ati, dhe jo nga Satani (Gjn 18,11). Për më tepër, jeta e Krishtit mund të jepej vetëm vullnetarisht (Gjn 10,17-18). Kupa përdoret në mënyrë figurative në Shkrim, qoftë e bekimit të Zotit (krh. Ps 23,5) ose nga zemërimi i tij (krh. Ps 75, 8). Prandaj, shpjegimi më i kënaqshëm i kupës i referohet zemërimit hyjnor që Krishti do të pësonte në kryq ndërsa u bë bartësi i mëkatit të njeriut. Kjo përvojë gjatë së cilës Zoti për një kohë u nda nga Biri i tij, bëri që të bërtas britma e tmerrshme e Mt 27,46. Nëse mëkati i një njeriu mund t'i shkaktojë atij pikëllim të hidhur kur ndjen mashtrimin e Zotit, sa e pakrahasueshme duhet të ketë qenë dhimbja e Jezusit, i cili e dinte se çfarë do të thoshte të merrte fajin e të gjithë njerëzve. Jo ashtu si do, por ashtu si do. Nga fillimi deri në fund, lutja e Krishtit ishte nënshtruese e përsosur ndaj Atit. Dhe lutja u përgjigj, jo me heqjen e kupës, por me forcën për të pirë (Lk 22,43), dhe në fund të fundit me ringjalljen “nga vdekja” (Heb 5,7).

40,41. Duke gjetur dishepujt që flinin nga efektet e kullimit të emocionit të zgjatur dhe lodhjes, Jezusi e veçoi Pjetrin për këshilla të veçanta (mbase duke pasur parasysh krenimet e tij të fundit), dhe e nxiti atë të ishte vigjilentë vazhdueshëm dhe lutjet që mos ta befasojnë atë duke i dhënë tundimin. *Shpirti është i gatshëm*. Natyra shpirtërore e njeriut e ndriçuar nga Shpirti i Shenjtë. Por mishi është i dobët. Disa mendojnë se mishi këtu tregon një pjesë kushtetuese të qenies së njeriut e cila nuk është mëkatore nëse kontrollohet nga Shpirti (dhe kështu proverbi mund të zbatohet edhe për Jezusin); të

tjerët, se ajo tregon natyrën mëkatore që posedojnë të gjithë njerëzit (përrjashtuar Jezusi).

42-45. Në thelb, kjo lutje u shqiptua tri herë; dhe sa herë që nënshtrimi i Birit ishte i plotë. Megjithatë, është e qartë se Jezusi e dinte se cili do të ishte rezultati. *Flini tani*. Ndoshta jo ironi, por një deklaratë e thjeshtë se mundësia e tyre për të qenë e dobishme në krizë kishte kaluar.

46. Sidoqoftë, në këtë moment, Jezusi vuri re afrimin e armikut. *Le të shkojmë*. Jo në fluturim, por për t'i përmbushur ato (Gjn 18,4).

47-56. Arrestimi.

47. Turmë e madhe. Një forcë e ushtarëve romakë, me shpatat e tyre të zakonshme, nën komandën e një kiliarku (Gjn 18,12); Policia hebraike e tempullit nën urdhërat e krerëve të priftërinjve dhe pleqve të armatosur me shkopinj (Gjn 18,12); disa nga krerët e priftërinjve dhe pleqtë (Lk 22,52).

48. *Ai ... u dha atyre një shenjë*. Shumica e ushtarëve romakë nuk do ta kishin njohur Jezusin.

49. *E puthi*. Forma e përbërë këtu (gr. *kataphilesen*) sugjeron një përqaftim intensiv dhe të ngrohtë (në kontrast me formën më të thjeshtë të përmendur në v. 48).

50. Mik. Termi njeh shoqatën e tyre të mëparshme, pa konotacionin e dashurisë. Për çfarë keni ardhur? A janë këto fjalë të Jezusit eliptike, të cilave duhet t'i shtojmë disa folje, si "Bëni atë për të cilën keni ardhur"? Ose një pyetje, "Pse keni ardhur?" Ose një thirrje e trishtuar, "Për çfarë arsyeje keni ardhur!" Sido që të jetë qëllimi i saktë, Juda dhe ushtarët vazhduan me planin e tyre.

51. *Njëri prej tyre*. Identifikuar nga Gjoni si Pjetër. *Ra me shpatën e tij*. Dishepujt kishin dy nga këto shpata të shkurtra (Lk 22,38). *Goditi shërbëtorin*. Gjoni, i njohur mirë me familjen e priftërinjve, regjistron emrin e shërbëtorit si Malk (Gjn 18,10,15). *Veshi i tij*. Krhs. Lk 22,51. Akti i skuqjes së Pjetrit, megjithëse me qëllim të mirë, komprometoi seriozisht pozicionin e Zotit tonë dhe kërkoi një shërim të mrekullueshëm për të zhbërë efektet katastrofike që mund të ketë pasur në gjyq (krh. Gjn 18,36). Sidoqoftë, aq e plotë ishte mrekullia që çështja e gjymtimit nuk u ngrit kurrë nga akuzuesit e Krishtit.

52. *Ata që marrin shpatën do të humbasin me shpatë*. Krishti dhe mesazhi i tij nuk duhej të mbroheshin dhe as të avancoheshin me armë njerëzore. Ky parim i përgjithshëm i thënë nga Jezusi konfirmohet nga përvoja njerëzore. “Shpata vizitohet nga shpata në luftë; shpata e ndëshkimit kundërshton shpatën arbitrare të një rebelimi rebel; dhe shpata e marrë në mënyrë të pa frymë në një çështje shpirtërore, hakmerret nga shpata e caktuar, megjithëse ndoshta e vonuar shumë, e hakmarrjes historike “

53,54. *Dymbëdhjetë legjione engjëjsh*. Çdo legjion romak me forcë të plotë përmbante 6.000 burra. Krishti nuk pranoi të thërriste forcat e pakrahasueshme superiore në komandën e tij, që Shkrimet që parathanin vuajtjet e tij të mund të përmbusheshin.

55,56. *Si kundër një terroristi*. Prania e armëve sugjeron që ata prisnin një mbrojtje të dhunshme, si për një vjedhës të guximshëm (jo fluturimin e nxituar të një “hajduti”). Megjithatë, e gjithë përvoja e kaluar me Jezusin duhet ta kishte besuar atë nocion. A mund të jetë (siç sugjerojnë

Plummer dhe të tjerët) që ky reagim i mahnitshëm i Jezusit në atribimin e këtyre ngjarjeve në profeci të përmbushur shënoi pikën e kthimit të Judës nga komplot djallëzor në vetëvrasje të penduar?

E. Ngjarje në gjyqet hebraike. 26,57 – 27,2.

Jezusi u çua së pari tek Ana (hebr. Hanan), kryepriifti, i cili akoma mbante shumë prestigj (Gjn 18,12-23). Pas dëgjimit paraprak, i cili lejoi kohë që Sinedrin të mblidhej për këtë seancë shumë të parregullt të natës, Jezusi u dërgua në Sinedrin. Në agim, një seancë e dytë në Sinedrin e dënoi zyrtarisht (Mt 27,1).

57-68. Gjyqi i parë i Sinedrinit.

57. Kajafa, kryepriifti. Vjehrrri i Anës së hedhur. Duket e mundshme që Kajafa dhe Ana kanë pasur rezidenca në të njëjtën ndërtesë, ndoshta të ndara nga një oborr. Në këtë kohë skribët, pleqtë dhe krerët e priftërinjve ishin mbledhur në këtë seancë të jashtëzakonshme.

58. Pjetri ndoqi dhe fitoi hyrjen në oborr, me ndihmën e Gjonit (Gjn 18,15-16).

59. Kërkoi dëshmitar i rremë. Këta hebrenj e dinin që ata nuk kishin asnjë akuzë të vërtetë kundër Jezusit; prandaj ata duhej të përdorin akuza të tejkaluara.

60,61. Megjithatë, akuzat ishin aq të paqarta dhe në kundërshtim, sa nuk mund të gjenin as dy dëshmitarë – minimumi i përcaktuar me ligj (Lp 17,6) – të cilët ranë dakord me njëri-tjetrin. Më në fund, dy u prodhuan që keqkontrolluan dhe keqpërdoruan një thënie të Jezusit të shqiptuar tre vjet më parë (Gjn 2,19). Unë jam në gjendje të shkatërroj tempullin e Perëndisë. Deklarata aktuale u kishte

atribuar shkatërrimin hebrenjve; dhe referenca ishte për trupin e tij, jo për ndërtesën herodiane (Gjn 2,21). Ndoshta disa nga thëniet e Jezusit në fjalimin e tij në malin e ullinjve (24,2) ishin shpërndarë në mënyrë të vrazhdë nga Juda dhe të kombinuara me këtë deklaratë (Në 2,19).

62. *A nuk jep përgjigje?* Kajafa shpresonte ta detyronte robin në një thënie të pakujdesshme. Megjithatë, akuzat e egra të hedhura te Jezusi u përgjigjën më së miri nga kjo heshtje dinjitoze (krh. Is. 53,7).

63. Po të përbej me Perëndinë e gjallë, na thuaj, a je ti Mesia, Biri i Perëndisë? «Një formulë që e informoi Jezusin se përgjigjja e tij do të vlerësohej si nën betim. Mesia, Biri i Perëndisë do të thotë jo vetëm Mesia, por Mesia hyjnore. Edhe pse disa kundërshtojnë kuptimin e plotë të Birit të Perëndisë, duket qartë se Kajafa e përdori atë në kuptimin unik të hyjnisë, pasi njohja solli akuzën e blasfemisë. Ky ishte shkaku i vërtetë për dënimin e Krishtit (Gjn 19,7) dhe kishte qenë baza e kompleteve të mëparshme kundër tij (Gjn 5,18). Raportet e incidenteve të tjera që mbështesin këtë pretendim me siguri duhet të kenë arritur në veshët e kryepfritit (Gjn 1,34,49; 9,35-37; 11,27; Mt 14,33; 8,29; et al.).

64. Ti ke me të drejtë thënë = Po. Një rrëfim i qartë se ai ishte Mesia hyjnor. (Deklarata e Jezusit nën betim nuk e vuan mësimin e 5,34, ku ai ligjëron për ndjekësit e tij. Në pozicionin e tij unik si Biri i Zotit, faktorët që bëjnë betimin për njerëzit nuk janë të rëndësishëm për të.) Biri i njeriut ulur në të djathtën e fuqisë dhe që vijnë në retë e qiellit (krh. Dan 7,13,14; Ps 110,1). Një prononcim që qëndrimet e Jezusit dhe gjyqtarëve të tij përfundimisht do të ktheheshin mbrapsht. Me fjalë të tjera, unë do të jem gjykatësi juaj!!

65,66. *Grisi rrobat e tij*. Një tregues i tmerrit të drejtë, pa dyshim që kryhet sinqerisht (megjithëse gabimisht). Tradita hebraike specifikoi në disa detaje se si duhej të bëhej një veprim i tillë. *Blasfemi*. Akuza për zemërimin më të madh fetar. Për shkak se Jezusi e pranoi haptas atë për të cilën ishte akuzuar prej kohësh (Gjn 5,18), dhe zbatoi Dan 7,13-14 për veten e tij, ai u shpall fajtor për vdekje (d.m.th., që meriton të vdesë), me siguri nga aklamacioni në këtë gjykim të natës, në vend se me votim zyrtar.

67,68. Dhuna fizike e shkaktuar Jezusit nga kapësit e tij (ndoshta oficerët vartës, Lk 22,63) përfshinte pështyrjen në fytyrën e tij, rrahjen e tij me grushte, goditjen e tij ose me shufra ose me duar të hapura (d.m.th., duke goditur me shuplakë), dhe verbim (Lk 22,64) në mënyrë që të tallet zyra e tij profetike.

69-75. *Mohimet e Pjetrit*. Të tre mohimet ndodhën gjatë fazave të gjyqeve hebraike dhe grupohen në mënyrë të ndryshme nga Ungjillorët. Dallimet midis narrativave argumentojnë fuqimisht për pavarësinë e përbërjes. Megjithatë, mund të gjenden marrëveshje thelbësore, dhe detajet pranojnë mënyra të ndryshme të harmonizimit.

69. *Oborri*. *iu afrua një shërbëtore* e identifikuar nga Gjoni si portieri që e kishte pranuar Pjetrin (Gjn 18 16-17).

71,72. Në hyrje. Ndoshta tavani ose kalimi që të çon në rrugë. Një shërbëtore tjetër. “Shërbëtorja” e Markut do të sugjeronte të njëjtin që u përmendëm më parë (megjithëse ndoshta do të thotë thjesht ai në hyrje); Luka thotë se hetuesi ishte një burrë. Kështu që duket se mohimi i dytë u nxit nga shqyrtimi i disa individëve. *Me një betim*. Harruar nga

paralajmërimi i Jezusit kundër betimeve të tilla për të vërtetuar vërtetësinë e dikujt (5,34).

73. *Pas pak*. Rreth një orë (Lk 22,59). Ata që rrinin pranë. Veçanërisht, një i afërm i Malkut (Gjn 18,26). Theksi juaj galileas ju tradhton.

74. *Filloi të mallkojë*. Për të thirrur një mallkim mbi veten e tij nëse gënjen. Dhe të betohesh. Për të thirrur qiellin si dëshmitar të fjalëve të tij (krh. 5,34-37). Këndoi gjelime rastin e dytë (Mk 14,72).

75. Pjetri u kujtua (krh. Mt 26,34). Megjithëse varësia nga mishi e kishte bërë që kujtesa e tij e paralajmërimeve të Krishtit të dështonte, përgjimi i thjeshtë i një gjeli e zgjoi Pjetrin në madhësinë e mëkatit të tij, si një rrjedhë e përpjekjeve të hirshme të Jezusit për ta parashikuar atë. *Doli përjashta dhe qau me lotë për faqe*. Krhs Judën e penduar, por jo të penduar (27,5).

27,1,2. Gjyqi i dytë i Sinedrinit.

Kur erdhi mëngjesi. Ligji hebraik ndaloi gjyqet e natës dhe specifikoi që çështjet kapitale duhet të kenë të paktën dy gjykime, një ditë larg. Kjo seancë ditore ishte një përpjekje për të sjellë një pamje të ligjshmërisë në të gjithë procedurën e sheridit. Ponci Pilat. Prokura romake e Judesë, e cila ishte i pranishëm në Jeruzalem në festivalin e Pashkës. Vendbanimi i tij zyrtar ishte Cezareja. Roma i kishte rezervuar vetes vendimin përfundimtar në çështjet gjyqësore që përfshinin dënimin me vdekje dhe ekzekutimin e dënimeve me vdekje.

F. **Pendimi i Judës.** 27,3-10.

3. Kur pa që u dënua. Kjo do të ishte e dukshme nga vëzhgimi i Jezusit duke u dërguar në Pilat. Pendohet (gr. *metameletheis*). Jo fjala e zakonshme DhR për pendim drejt shpëtimit. Këtu tregon pendim, pa ndonjë angazhim të dukshëm të vetvetes ndaj Zotit. “Ndryshimi i mendjes” së tij ishte kryesisht drejt parave, të cilat ai tani i mashtroi. Gjeti krerët e priftërinjve dhe pleqtë (mbase akoma në shtëpinë e Kajafës ose në rrugën drejt Pilatit), ai u përpoq të kthejë argjendin.

5. Refuzimi i tyre bëri që ai (mbase pas një interval reflektimi të vazhdueshëm) ta hidhte atë në shenjtëroren (gr. *naos*) të Tempullit. E vari veten. Ky detaj dhe ato që vijojnë nuk bien në kundërshtim me Vap 1,18-19. Disa mënyra të harmonizimit janë të mundshme.

6. Nuk është i ligjshëm. (Krh. Vap. 23,18). Këto para të pandershme nuk mund të hynin në thesarin e tempullit (gr. *korbanas*), megjithëse këta priftërinj nuk kishin ndier aspak të drejtë në pagimin e tij (26,15).

7,8. *Fusha e poçarit*. Me sa duket disa parcela të njohura të tokës. Përdorimi i këtyre “parave të gjakut” i dha emrin fushës (krh. Vap 1,19 për një detaj tjetër që e bëri emrin të duhur). Deri në këtë ditë. Një tregues që Mateu shkroi mjaft kohë pas ngjarjes, edhe pse jo pas 70 pas Kr, kur romakët shkatërruan shumicën e permendoreve të tilla. 9,10. *Profeti Jeremia*. Kjo aludim nga ana e Mateut për një profeci që siç duket e thënë nga Zekaria (11,12-13) ka nxitur një mori shpjegimesh. Disa mendojnë se këtu Jeremia, emri i librit të parë në profetët DhV, është marrë për të qëndruar në të gjithë pjesën që përmban Zakarinë (ashtu si emri “Psalmet”

është aplikuar në të gjithë pjesën e Shkrimeve sepse është i pari libër; Lk 24,44 Një pasazh në Talmud (*Baba Batra* 14 b) mbështet këtë urdhër të Jeremisë si librin e parë, por duhet të pranohet që Isaia është vendosur zakonisht i pari. Një mundësi tjetër është që Mateu bashkoi Zak 11,12,13 me Jer 18,2-12 dhe 19,1-15, dhe përmendi thjesht një nga burimet.

G. Ngjarjet në gjyqet romake. 27,11-31

Mateu zgjedh disa aspekte të gjykimit, por për lidhjet e tyre duhet të konsultoheni me rrëfjet paralele. Sidoqoftë, vetëm Mateu regjistron detajet interesante të 27,19,24.

11. *Para guvernatorit*. Rifillimi i tregimit u ndërpre në 27,2. *Ti je Mbreti i hebrenjve*. Një pyetje e nxitur nga akuzat zyrtare të dhëna nga Pilati nga hebrenjtë (Lk 23,2; Gjn 18,28-33). Ju jeni të saktë. Për këtë përgjigje, e cila me siguri tregoi pëlqimin e pyetjes, Jezusi shtoi një shpjegim të natyrës së mbretërisë së tij (Gjn 18,34-38). Kjo intervistë ndodhi brenda Praetoriumit, ndërsa hebrenjtë mbetën jashtë.

12-14, Sidoqoftë, për hebrenjtë mashtrues, të cilët e akuzuan atë për shfaqjen e tij para tyre, ai nuk u përgjigj asgjë. Megjithatë, kjo heshtje nuk u mor nga Pilati si pranimit i fajit, por si një përbërje më e pazakontë, duke e bërë atë të fillonte një seri përpjekjesh për të liruar Jezusin pa e antagonizuar Sinedrinin.

15. Guvernatori ishte zakon të lëshonte para një populli një të burgosur. Prejardhja e këtij zakoni, qoftë romak apo hebre është e panjohur.

16. *Një i burgosur i shquar i quajtur Baraba*. Ai që ishte fajtor për kryengritjen, plaçkitjen dhe vrasjen (Gjn

18,40; Mk 15,7), kjo është ajo që ne do ta quajmë një terrorist, një nacionalist i dhunshëm hebre. Broadus sugjeron që meqenëse të dy të kryqëzuarit me Jezusin ishin terroristë, ata mund të kenë qenë ndjekës të Barabës, dhe kështu Jezusi fjalë për fjalë zuri vendin e Barabës. Ekzsesesi që luan në etimologjinë e Barabës (“biri i Atit”), ose përvetëson qëllimet tejet alegorizuese ose shtëpiake është i paarsyeshëm.

18. *Sepse e dinte fare mirë se Jezu Mesinë e kishin dorëzuar prej smire.* Karakteri qesharak i akuzave ishte i dukshëm për Pilatin, dhe veprimet pasionante të akuzuesve i treguan atij se shqetësimi personal ishte i përfshirë. Ishte e qartë se një mësues i tillë shpirtëror (Gjn 18,36-37) do të kundërshtohej nga këta fetarë të paskrupull dhe materialist.

19. *Ndërsa qeveritari po rrinte në gjykatore, gruaja e tij e porositi.* »Mos u përziej assesi ne çështje të atij të drejti, sepse sot pësova shume në ëndërr për shkak të tij.«. Ndërsa Pilati priste përgjigjen e hebrenjve lidhur me Barabën, gruaja e tij i dërgoi një mesazh që ndërpreu procedurat. Pjesa e ëndrrës së përmendur në mesazh e shqetsoi Pilatin dhe bëri që ai të vonojë gjykimin. Ne nuk e dimë nëse ëndrra u dërgua drejtpërdrejt nga Zoti, apo do të shpjegohet psikologjikisht si puna e një mendje të trazuar për komplotin kundër Jezusit. (Pilati duhet ta ketë ditur për komplotin, sepse ai lejoi të marrë pjesë një kiliark dhe ushtarë romakë, dhe gruaja e tij mund të ketë mësuar prej tij; Gjn 18,12.) Ungjilli apokrif i Nikodemit citon hebrenjtë si të përgjigjen. “A nuk ju kemi thënë, ai është një magjistar? Ai ka bërë që gruaja juaj të ëndërrojë” (2.3).

20,21. Gjatë këtij intervali, krerët e priftërinjve dhe pleqtë ndikuan në turmë për të kërkuar lirimin e Barabës në vend të Jezusit. Shkalla e nënçmimit moral dhe shpirtëror të

dëshmuar nga një zgjedhje e tillë është pothuajse e pabesueshme.

22,23. *Të kryqëzohet.* Kjo është, ekzekutuar sipas mënyrës romake, në dukje si rezultat i akuzave të ngritura kundër tij, dhe kështu si zëvendësuesi i Barabës.

24. *Ai mori ujë.* Një zakon simbolik hebre (Lp 21,6-9), kuptimi i të cilit është i natyrshëm dhe i qartë. Megjithatë, përdorimi i Pilatit ishte tallje, sepse ai duhej të mbante përgjegjësinë për urdhërimin e ekzekutimit. (Përdorimi i duhur i simbolit ishte për të shfajësuar njerëzit e pafajshëm nga implikimet në një vdekje të gabuar.) *Vrasja e këtij njeriu të pafajshëm.* A po pasqyronte Pilati ndikimin e mesazhit të gruas së tij kur përdori përshkrimin e saj për Jezusin?

25. Vrasja e tij qoftë mbi ne dhe mbi fëmijët tanë. Historia e mëvonshme e Izraelit zbulon pasojat e tmerrshme të kësaj klithme. Këto fjalë, të shqiptuara kaq shpejt, nuk janë mbështetur lehtësisht mbi kokat e udhëheqësve origjinalë (krh. Vap 5,28), as mbi ato të pasardhësve të tyre.

26. *Atëherë ua liroi Barabën, kurse Jezusin, pasi e frushkulloi, ua dorëzoi të kryqëzohet.* Kjo torturë mizore u zbatua mbi trupin e zhveshur me anë të një kamzhiku lëkure që kishte copa kockash ose metali të ngulitura në gjunjët e tij. Skutimi i parapriu dorëzimit ushtarëve për kryqëzim. Gjoni tregon se nuk ishte kryer si përpjekje e Pilatit për të ngopur turmën e etur për gjak dhe për t'i bërë ata të braktisnin kërkesat e tyre për kryqëzim (Gjn 19,1-6). *ua dorëzoi.* Zyrtarisht urdhëroi ushtarët që ta ekzekutonin.

27. *Në pretorium.* Kjo duket se lokalizon gjyqin në Kalanë Antonia, pasi shpjegon më me lehtësi praninë e një grupi të tërë (600 burra, një të dhjetën e një legjioni), i cili dihet se është vendosur atje.

28-31. Pasi morën urdhrin për ta përgatitur Jezusin për ekzekutim, ushtarët e zjarrtë e gjallëruan punën e tyre duke u tallur me egërsinë. Duke e zhveshur Jezusin rrobat e veta, ata e vendosën në një mantel të kuqërremtë, mbase një mantel ushtarësh, u zbeh të ngjante me purpur mbretëror (Mk 15,17). Duke zëvendësuar gjemba për një kurorë, një kallam për një skeptër dhe duke pështyrë puthjen e homazheve, ata treguan përbuzjen e tyre mizore për Birin e Perëndisë.

H. Kryqëzimi. 27,32-56.

32. *Simon i Kirenës*. Bijtë e tij ishin të njohur për lexuesit e Ungjillit të Markut (Mk 15,21). Atë e detyruan. Komanduar për këtë shërbim (shiko komentin në 5,41).

33. *Golgotha*. Fjala aramaike që do të thotë “kafkë”, ekuivalente me kalvarinën latine. Nëse emri rridhte nga një tumë në formë kafkë, apo nga reputacioni i saj si një vend ekzekutimi, nuk dihet. Po aq e pasigurt është vendndodhja e saj. Kisha tradicionale e Varrit të Shenjtë, ndërsa ishte brenda mureve të tanishme të Jeruzalemit, ishte jashtë murit të vjetër verior të kohës së Jezusit dhe mund të kishte qenë vendi. Të tjerë argumentojnë për pretendimet e Kalvarit të Gordonit, më larg në veri.

34, verë të përzier me *tëmëlth* (krh. Ps 69,21). Synimi i këtij ilaçi të droguar ishte të mpijë dhimbjet dhe t’i bënin të burgosurit më të lehtë të trajtohen, por Jezusi, pas një shije, nuk pranoi të pijë.

35. *Ata e kryqëzuan*. Për detajet teknike të kryqëzimeve, këshillohuni fjalorë të Biblës. Duhet të theksohet se ungjillorët skicojnë skenën në thjeshtësi të ashpër, aq më efektive për përmbajtjen e tij. *me short i ndanë ndër vete petkat e*

tij. Gjn 19,23-24 shpjegon se ushtarët i ndanë sendet në katër mënyra dhe u bënë kumar për shtresën e qetë. Fillimi i klauzolës përfundimtare, që mund të përmbushet, është tekstualisht i dyshimtë, me siguri që është një interpretim nga Gjn 19,24.

36. Ata e panë atë. Një pjesë e detyrës së ushtarëve ishte parandalimi i largimit të parakohshëm të trupit.

37. *Mbi kokën e tij akuza e tij*. Gjatë procesionit për në Golgotha, pllaka e përgatitur nga Pilati (Gjn 19,19) ishte ngjitur me parade ose varur rreth qafës së Jezusit, sipas zakonisht të zakonshëm. Ky është Jezusi, mbreti juaj. (Krh. Mk 15,26; Lk 23,38; Gjn 19,19.) Rrëfenjat e ndryshme nuk janë aspak kontradiktore. Rrëfenja e Gjonit është më i plotë; të tjerët zgjedhin elementet thelbësore. Fakti që titulli u shfaq në të tre gjuhët mund të përbëjë disa ndryshime në regjistrime (Gjn 19,20).

38. Dy terroristë. I njëjti përshkrim siç zbatohet në Barabën (Gjn 18,40), një tregues se Jezusi fjalë për fjalë zuri vendin e Barabës.

39. Duke tundur kokën (Ps 22,17). Një gjest i poshtër dhe tallës.

40. Talljet që iu drejtuan Jezusit për pretendimin se ai mund të shkatërronte tempullin dhe se ai ishte Biri i Perëndisë ishin të bazuara në ngjarje në gjyqin e Sinedrinit (26,61,63-64).

41-43. Krerët e priftërinjve, skribët dhe pleqtë u bashkuan në tallje, duke mos iu drejtuar Jezusit drejtpërdrejt, por duke folur me turp për të para turmës. *Ai shpëtoi të tjerët*. Një deklaratë ndoshta nuk do të thoshte si një pranim i mrekullive të tij, por synonte të hidhte dyshime të forta mbi

pretendime të tilla për shkak të paaftësisë së tij aktuale për të shpëtuar veten e tij. Fjalët e tyre ishin shumë më të vërteta sesa dinin; pasi për të shpëtuar të tjerët në kuptimin shpirtëror për të cilin kishte ardhur, ai duhej të linte vullnetarisht jetën e vet. Duke provuar nën fyerjen e Pilatit për nacionalizmin e tyre, udhëheqësit kundërshtuan titullin e Jezusit, Mbretin e Izraelit, duke kërkuar një shenjë dhe premtim. *Ne do ta besojmë*. Sidoqoftë, qëndrimet dhe reagimet e mëparshme të këtyre njerëzve tregojnë falsitetin e premtimit të tyre (Gjn 12,9,10).

44. Terroristët gjithashtu. Më vonë njëri prej tyre ndryshoi qëndrimin e tij ndaj Jezusit (Lk 23,39-43).

45. Jezusi u vendos mbi kryq në 09.00. (“ora e tretë”, Mk 15,25). Pasi kishin kaluar tre orë, një errësirë e mbinatyrshme mbështjellte të gjithë tokën nga ora e gjashtë në orën e nëntë (12.00-15.00.). Që Pashka ndodhi në Hënë të plotë, kjo errësirë nuk mund të ketë qenë një eklips diellor. Ishte qartë e mbinatyrshme në kohën e saj, megjithëse Zoti mund të ketë përdorur disa mjete providenciale për ta sjellë atë. Nëse e gjithë toka është e kufizuar në një zonë disi lokale, ose do të kuptohet si “e gjithë toka” (globale) është e pamundur të përcaktohet.

46. Zoti im, Zoti im, pse më ke braktisur? (Ps 22,1) Shprehja e vetme nga kryqi i regjistruar nga Mateu dhe Marku. Kuptimi i plotë i kësaj klithme nuk mund të kuptohet. Por sigurisht që baza e saj nuk qëndron kryesisht në vuajtjet fizike, por në faktin se për një kohë Jezusi u bë fli për mëkatet tona (II Kor 5,21); dhe në pagimin e dënimit si zëvendësuesi i mëkatarit, ai u mallkua nga Zoti (Gal. 3,13). Zoti si Atë nuk e braktisi (Lk 23,46); por Zoti si gjykatës

duhej të ndahej prej tij nëse do të përjetonte vdekjen shpirtërore në vendin e njerëzve mëkatarë.

47-49. Kjo zemërim nxiti sugjerimin që Jezusi po thërriste për Eljahun, pa dyshim për shkak të ngjashmërisë së tingullit midis Eli (Zotit tim) dhe Eli (Elija). Megjithëse disa sugjerojnë se errësira e kishte shkaktuar më shumë paragjykimin në të vërtetë nga frika se mund të vinte figura e parashikuar mesianike, qëndrimet e pasuksesshme e bëjnë këtë të dyshimtë. Përkundrazi, ishte një xhiro më tej tallëse për pretendimet e tij mesianike. *Le te jetë*. Ky ndjenjë u shqiptua nga turmat, të cilët dëshironin që ushtari të hiqte dorë nga shërbimi ndaj Jezusit (Mt); dhe gjithashtu nga vetë ushtari, pasi i dha pijen, pasi u thoshte turmave të pushonin së kundërshtuari për veprimin e tij (Mk).

50. *E Jezusi bërtiti edhe një herë me zë të madh e – dha shpirt'* Të gjitha sinoptikët tregojnë se vdekja e Krishtit nuk ishte shterrja e kryqëzimit, por një dorëzim vullnetar i jetës së tij.

51. *Perde e brendshme e tempullit*. Perde e rëndë që ndan Vendin e Shenjtë nga Shenjti i Shenjtërve (Dalja 26,31). Kjo ngjarje, simbolike e hapjes së përhershme të pranisë së Zotit ndaj njeriut me anë të vdekjes shlyese të Krishtit (krh. Heb 10,19-23), mund të ishte raportuar nga priftërinjtë që u kthyen më vonë (Vap 6,7).

52,53. Me vdekjen e Krishtit u hapën shumë varre të shenjtorëve të DhV dhe trupat e tyre u ringjallën pas ringjalljes së tij (krh. Vap. 26,23; I Kor 15,20) Kjo rrethanë e mahnitshme e përmendur vetëm nga Mateu ngre shumë pyetje, por nuk mund të mohohet siç duhet. Gjashtë ringjalljet e mëparshme në Shkrim (I Mbr 17; 2 Mbr 4; 13; Mt 9; Lk 7; Gjn 11) ishin të gjitha rivendosjet e ekzistencës

tokësore. E tillë nuk është domosdoshmërisht e vërtetë për ato në Mateun 27. Fenomeni është qartë simbolik i fitores së Krishtit mbi vdekjen pasi prek besimtarët. Shumë shohin këtu një demonstrim të dukshëm se vdekja dhe ringjallja e Krishtit ndikuan në lirim të besimtarëve të DhV nga Sheol-Hades (Efes 4,8,9). Ajo që ndodhi me këta shenjtore të ringjallur më vonë nuk është e njohur.

54. Me të vërtetë ky njeri ishte Biri i Perëndisë. Megjithëse aktualisht është e popullarizuar të shpjegosh thënien e centurionit për sa u përket koncepteve pagane, duhet të theksohet se komenti i tij bazohej në vëzhgimin e tij për disa fenomene të jashtëzakonshme. Dhe duhet të konsiderohet e mundur që burri, pasi ka qenë në një rreth të çifutëve për një kohë, tani mund të ketë ardhur në besim. Mbi të gjitha, paganët mund të bëhen të krishterë.

55,56. Maria Magdalenë (d.m.th. Maria e Magdalës), Përmendja e parë te Mateu. Traditat që i japin asaj një të kaluar të pandershme janë pa baza biblike. Maria nëna e Jakobit dhe e Jozefit. Quhet edhe gruaja e Kleopit (Gjn 19,25). Nëna e fëmijëve të Zebedeut. Njësoj si Salome (Mk 15,40), dhe me sa duket një motër e Virgjëreshës Mari (Gjn 19,25).

I. **Varrosja.** 27,57-66. 57. Kur kishte ardhur mbrëmja. Koha nga 15.00. në 18.00. (Dalja 12,6). Një burrë i pasur. Krhs. Is. 53,9. Jozefi nga Arimatheja (hebr. Ramataim në Jude) ishte anëtar i Sinedrinit (Lk 23,50,51), pasuria e të cilit i mundësoi të zotëronte një varr afër Jeruzalemit, megjithëse jetonte diku tjetër.

58. *Jozefi shkoi te Pilati dhe ia lypi trupin e Jezusit.* Një veprim jo pak i guximshëm, pasi që, duke mos qenë i afërm, ai pa dyshim se do të kishte nevojë të shpjegonte arsyet e tij.

59,60. *Jozefi mori trupin, e mbështolli në pëlthurë të pastër dhe e vendosi në varrin e vet të ri, që e kishte çelur në shkëmb.* Pastaj rrokullisi në derë një gur të madh dhe shkoi.

Duke marrë lejen, vetë Jozefi e mori trupin nga kryqi dhe, i ndihmuar nga Nikodemi, e mbështolli atë në një qefin të zakonshëm prej liri (Gjn 19,39-40).

61. *Vëzhguar në skenë ishin dy Mariat të përmendura në 27,56.*

62. *Të nesërmen, që ishte dita pas Përgatitjes.* Zakonisht shpjegohet si e Shtunë (krh. Mk 15,42), duke parë paraqitjen që nga mbrëmja e së premtes deri në të dielën në mëngjes. Sidoqoftë, kjo ditë përgatitjeje ishte një ditë para ditës së festës së Pashkës (Gjn 19,14.31), e cila festë mund të ketë ndodhur atë vit, natën e Mërkurë. Ndoshta kjo llogarit për Mateun që nuk e përdor termin “Shabat” këtu, që të mos kufizohet me të Shtunën. Sipas kësaj pikëpamjeje, zbardhja zgjati plot shtatëdhjetë e dy orë, nga e diela e diel deri në të shtunën në perëndim. Një pamje e tillë i jep trajtim më të arsyeshëm Mt 12,40. Ai gjithashtu shpjegon se pas tre ditësh dhe në ditën e tretë në një mënyrë që i bën më pak dhunë asnjërës.

63,64. *Se si nuk dihet shpjegimi i anëtarit të Sinedrinit për parashikimin privat të Krishtit (nga Juda, ndoshta?).* Dishepujt, duke mos kuptuar kuptimin e tij, e kishin harruar kryesisht parashikimin; por këta armiq nuk po merrnin asnjë shans. Ata kishin frikë se përhapja e një raporti të një ringjalljeje (gabimi i fundit) do të ishte më katastrofik për ta

sesa Jezusi në vijim kishte fituar, për një kohë, si Mesia (mashtrimi i parë).

65,66. Marrja e urdhrit të Pilatit, *Merrni një roje*, anëtarja e Sinedrinit mori masa paraprake shtesë për vulosjen e gurit, me siguri duke e lidhur atë në varr me një kordon dhe dylli ose argjilë, në mënyrë që të zbulohet ndërhyrja.

V. **Ringjallja e Jezu Krishtit.** 28, 1-20.

Tregimi i Mateut për ringjalljen përfshin më pak detaje sesa tregimet e Lukës dhe të Gjonit. Megjithatë, vetëm atij i kemi borxh raportit për ushtarët. 11-15) dhe për formulën e plotë të pagëzimit.

(v. 19). Marrëveshja thelbësore e katër narrativave, e shoqëruar me një larmi detajesh dhe këndvështrimesh, tregon vërtetësinë e tyre dhe megjithatë pavarësinë e tyre ndaj njëri-tjetrit.

A. **Zbulimi i Varrit Bosh.** 28, 1-8.

1. Në fund të së shtunës. Përdorimi i opzes si një parafjalë e pahijshme për “pas” tani njihet qartë (Arndt, f 606); kështu që përkthimi këtu duhet të jetë pas së shtunës, në përputhje me Mk 16,1,2; Lk 24,1; Gjn 20,1. Maria Magdalena, Maria tjetër (27,56,61) dhe disa gra të tjera erdhën në pushimin e agimit të Dielën për të bërë vajosjen e trupit të Jezusit.

2-4. Kur u afruan, ndodhi një tërmet dhe një engjëll e rrokullisi gurin e madh nga hyrja. Ky nuk ishte momenti i ringjalljes, por ishte për qëllim të zbulonte varrin bosh për dëshmitarët. Krishti i ringjallur nuk u kufizua nga pengesat natyrore (krh. Gjn 20,19,26), dhe duhet të ishte lindur rreth perëndimit të diellit të së shtunës (shiko në 27,62).

5-8. Duket se Maria Magdalena u largua menjëherë për të njoftuar Pjetrin dhe Gjonin (Gjn 20,1,2), dhe nuk e dëgjoi njoftimin, *Ai u ringjall*, që engjëlli u bëri grave të tjera. Ai shkon para jush në Galile. Udhëzimet për paraqitjen e madhe të publikut në Galile siç ishte parashikuar më parë (26,32) nuk përjashtojnë paraqitjet personale të mëparshme për individë ose grupe të vogla në Jeruzalem.

B. Dukja e Jezusit. 28,9-10. Jezusi i priti ata. Klauzola e parë në vargun 9 duhet të lihet në baza tekstuale. Kjo paraqitje e Jezusit erdhi pasi gratë u kishin raportuar dishepujve engjëllin (Lk 24,9-11). Ndërkohë, Maria Magdalena, pasi i njoftoi Pjetrin dhe Gjonin për varrin e zbrazët, i ndoqi ata në sit dhe, duke qëndruar atje, u bë i pari që pa Krishtin e ringjallur (Mk 16,9; Gjn 20,1-18). Tani në këtë paraqitje të dytë, Jezusi u dha grave në thelb të njëjtat drejtime që kishte dhënë engjëlli (v. 7).

C. Raporti i Ushtarëve. 28,11-15. Regjistruar vetëm këtu. Këta ushtarë ishin kthyer në Sinedrin nga Pilati, dhe kështu u ishte raportuar atyre (27,65,66). Raporti i tyre rezultoi në thirrjen e një seance në Sinedrin, në të cilën u votua një ryshfet i madh për të siguruar bashkëpunimin e vazhdueshëm të ushtarëve për të fshehur të vërtetën. Natyra vetë-kontradiktore e llogarisë që ata do të qarkullonin (sikur ushtarët e fjetur të dinin se çfarë kishte ndodhur, ose se të gjithë do të kishin fjetur menjëherë, ose që ushtarët romakë do të inkriminonin veten e tyre në këtë mënyrë) e bën pranimin e tij më të pabesueshëm. Megjithatë, historia u shpërnda gjerësisht ndër hebrenjtë. Mateu, duke shkruar

veçanërisht për këndvështrimin hebre, jep detaje të kota që shpjegojnë përrallën. Premtimi i Sinedrinit për të bindur Pilatin nëse ai do të ndërmarrë veprime mund të nënkuptojë se do të ofrohej ryshfet, ose që ata do të siguronin guvernatorin se Sinedrini ishte i kënaqur me punën e ushtarëve.

D. **Mandati i Madh.** 28,16-20, 16.

Kjo paraqitje e njëmbëdhjetë në Galile, duke përmbushur udhëzimet e mëparshme (26, 32; 28,7.10), është pa dyshim paraqitja tek “mbi pesëqind” që përmendet nga Pali (I Kor 15,6). Galileja ishte shtëpia e shumicës së pasuesve të Krishtit dhe vendi më i mundshëm që një turmë e tillë të mos merrej vesh nga autoritetet.

17. Kur e panë, e adhuruan, por disa dyshuan. Pranimi i vërtetë i hyjnisë së tij nga shumica (krh, çështja paraprake e Tomës, Gjn 20,28); hezitimi nga disa. Vështirësia në të kuptuarit e këtyre dyshuesve si midis njëmbëdhjetë pas paraqitjes së tyre në Jeruzalem, ka bërë që shumë njerëz t’i identifikojnë ata midis pesëqindve të Palit. Megjithatë, Mateu, megjithëse nuk përjashton praninë e të tjerëve, vështirë se mund të ketë pasur pikëpamje të tilla këtu. Është më mirë ta pranojmë këtë si një koment të befasishëm, por të sinqertë mbi faktet, dhe si tregues i mëtejshëm se dishepujt nuk ishin një grup i besueshëm, por besonin vetëm në bazë të “shumë provave të pagabueshme” (Vap. 1,3).

18. *Më është dhënë çdo pushtet në qiell e në tokë.* Mandati pasues mbështetet nga autoriteti i atij që është Mbreti ndërmjetësues i Zotit, me fuqi që shtrihet në çdo sferë.

19. *Prandaj shkoni e bëni nxënës të mi të gjithë popujt!*. Detyra e ungjillëzimit, thirrjes së njerëzve nën zotërinë e Krishtit. *Pagëzimi i tyre*. Riti simbolik me të cilin dikush e pranon publikisht angazhimin e tij personal për mesazhin e krishterë. Emri i Atit dhe i Birit dhe i Shpirtit të Shenjtë. Formula e plotë për t'u përdorur, duke theksuar karakterin e veçantë të krishterë të këtij pagëzimi në krahasim me llojet e mëparshme të abdesëve hebraike.

20. *Mësimi i tyre*. Përfshirja e parimeve të Krishtit si përshkrimi i mënyrës së duhur të jetës për ndjekësit e tij. *Unë jam me ju gjithmonë* (ndërsa i bindeni mandatit të tij). Një premtim i bekuar që prania e Krishtit si dhe autoriteti i tij do t'i fuqizojnë shërbëtorët e tij që të kryejnë këtë mandat. Ai do të jetë me ta deri në fund të epokës (jo fundi i botës). Hebrejtë e ndanë historinë në këtë epokë dhe epokën (mesianike) që do të vijë.